

УДАРНІКЪ

Літературно-художественно
да общественно-політеск
к о м і ж у р н а л

10-11

1938

У Д А Р Њ И К

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЈ
ДА ОБШЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЈ
КОМИ ЖУРНАЛ

ЛЕЗО СОВЕТСКОЈ
ПИСАТЕЛЈАС СОЈУЗЛОН
КОМИ ОРГБЈУРО

№ 10—11

ГОС.
Публичная
Б-ка в
Ленинграде.

ОКТАБР—НОЈАБР 1938 ВО

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

У Д А Р Н И К

ЛИТЕРАТУРНО - ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО - ПОЛИТИЧЕСКИЙ
КОМИ ЖУРНАЛ

ОРГАН КОМИ ОРГБЮРО ССП

№ 10—11

ОКТАБРЬ—НОЯБРЬ 1938 год

ЛЕНІН-СТАЛІН ПАРТІЈА — ВЕЛІКӨЙ ОКТАБРСКӨЙ СОЦІАЛІСТІЧЕСКӨЙ РЕВОЛҮЦІЈА КӨТЫРТЫҒ

Жем. ЈАРОСЛАВСКИЈ

1917 воста февраль—март төлыгасын царизмдөс путкылтөм бөрын Ленин март 16-дө лунө заграницаган гижлис, мый партија воын сулалө мог: „Республиканскөй пропаганда, империализмлы паныда тыш, важног революционнөй пропаганда, агитация да международнөй пролетарскөй революция да властсө „рабочөй депутатяс советясөн (а не кадетскөй жуликясөн) бостөм вөсна тышкасан целөн“ (XX т., 6 л. б.).

Сиги февральскөй буржуазно-демократическөй революция медвогза луняссан Лениндөи вөли сувтөдөма вопрос Советясөн власт завоујтөм јылыс, пролетариат диктатура јылыс.

Эмиграцияс Ленин локтис Россия 1917 воста апрель 3 (16) лунд. Аслас локтөм бөрын мөд луннасжө Ленин провозгласитис ассыс знаменитөй Апрельскөй тезисяс, кодяс индисны партијалы да пролетариатлы буржуазнөй революциясан социалистическөй вужан јаснөй революционнөй линия. Ленин вооружитис мијанлыс партијадөс выл ориентировкадн.

„Лениндөи Апрельскөй тезисяс сетисны партијалы буржуазно-демократическөй революциясан социалистическөй революциядө вужөм вөсна, революциялөн первој этапсан мөд этапдө—социалистическөй революция этапдө вужөм вөсна тышлыс геніальнөй план. Аслас став вогза исторіядн партијадөс вөли дастөма тајө великөй мог келас. Нөшта 1905 воын-на „Две тактики социал-демократии в демократической революции“ аслас

брошураын Ленин висталис, мый царизмдөс путкылтөм бөрын пролетариат вужас социалистическөй революция олөмө пөртөм вылө. Тезисјасын вылыс вөли сыйн, мый најө сетлисны социалистическөй революциядө вужны заводитчан теоретическөй обоснујтөм, конкретнөй план“ („ВКП(б) исторія“, 177 лист б.).

Лениндөи тезисјасыс кыпөдисны буржуазия, меньшевикяс, есерјас пөвсын бешенстволыс приступ. Ленинлы да сийө тезисјаслы паныдө выступајтлисны Каменев, Рыков, Пјатаков тина өтка јөз. Најө меньшевикјас бөрсө долисны, мый Россия ез-на кисмы социалистическөй революция вылө, мый Россияын позана сөмын буржуазнөй республика. Најө судалисны капитализмлыс власт сохранитан, буржуазиялыс власт сохранитан позиция вылын. Апрельскөй партијнөй конференция разоблачитис Каменевлыс, Зиновьевлыс, Пјатаковлыс, Бухаринлыс, Рыковлыс да најө некымын јединомышленникјаслыс оппортунистическөй, антиленинскөй линиясө. Конференция јединодушнөја мунис Ленин бөрсө, став важнејшөй вопросјас куға чоткөй позиция бостөмдн да социалистическөй революция победа вылө вигнуөдөмдн. Исключительнөй төдчанлун имеитис тајө конференция вылын национальнөй вопрос куға Сталин јортлөн доклад. Сталин јорт доклад куға революция сетлис вернөй ориентировка сы јылыс, кызи колө действуйтны рабочөй класс партијалы унанацональнөй государство условіејасын, кн-

зі сійд условіежасын тышканы национальнō гнот тырвыд бырбдм да национальнō вопрос решитм вōсна.

Лєнін—Сталін партія воын сувтисны гігантскō тдчанлуна могяс. Найд требутисны став партіялыс вынжасд чорыда зелбдм і організацоннō јукдын, і агітацонно-пропагандистскōјын, аҗывлытм паскыд массајасдс выл револуціяд кыскдын, кдн колд вділы вѳержитны февралскōј револуція кадса серті уна пѳв јонжык сопротівленіе.

8 тдыс чдјон февралсан Октабр кежлд большејаслн партія аслас пропагандадн да агітаціядн, сійд кадса классвдј тыш конкретвдј прімерјас вылын кыскіс ас дорас рабочјјасдс, салдатјасдс, матросјасдс да крестанадс револуціядс предајтыс меншевіјас да есерјас влјаніе улыс, кодјас пѳрїсны контрреволуціјалн партіяјасд.

Торја рајонјасын, большевістскōј організаціяјас вын да населеніелн классвдј состав серті, ужалыс массајаслн большевіјас дор тајд вуждыс муніс ез ѳткофа. Партіялыс вніманіесд вділ вескдбма, ѳерт, медса воҗ гырыс карјас да арміјаса да флотса важнејшдј частјас вылд. Большевіјаслн партія, преследованіе вылд вјдѳтг, лѳбдїс массвдј партіјнōј печат. „Правдалн“ рол тдчымднја содїс.

Вділ ескд невескыдн чјтны, мыј большевіјаслн партія февралскōј револуція бдын-ын імеїтїс даг політїескōј арміја. Октабр дастан кадд большевіјас тактїка торја особенностјас лыдѳдлмдн, Сталін јорт гїжліс:

„... Большевіјаслн ез вѳв, да ез і вермы лоны 1917 вога мартын даг політїескōј арміјаыс. Большевіјас лѳбдїсны сещдм арміјасд (да лѳбдїсны сїјдс, медбдын, 1917 вога октабр кежлд) сдын 1917 вога апрелсан октабрѳв классјаслн тыш да столкновеніејас мунїгн, лѳбдїсны сїјдс і апрелскōј манифестація пыр, і јунса да

јулса демонстраціяјас пыр, і рајоннōј да общегородскōј думајасд бдрјысбмјас пыр, і корніловщїнакд тышкасбм пыр, і советјасдс завојутм пыр“. („Лєнінізм вопросјас“, 90 л. б.).

Партія кужїс формірутны массвдј політїескōј арміја великōј штурм вылд сы вѳсна, мыј сїјд кутїс ас сајас массвдј револуцоннōј двїженїедн безразделнōј руководство.

Сы могыс, медым обеспечтны револуціјадн безразделнōј руководство ѳтї партія сајын, коммуністјаслн партія сајын, колд вділ ізолірутны меншевіјаслыс да есерјаслыс соглашательскōј партіяјасдс.

Кушдм лозунг улын муніс соглашательскōј партіяјасдс ізолірутм? Властѳв рабочѳв да салдатскѳв депутатјаслн советјас кїд вужддан лозунг улын, „массајасдс мобїлізутан органјасыс советјасдс восстанїе органјасд, власт органјасд, выл пролетарскѳв государственност апаратѳв пѳртдм вѳсна тыш пыр“ (Сталін).

Мыјла-жѳ большевіјаслы удајтчіс нубдны массаѳв аслас лозунгјас бѳрса? Сы вѳсна, мыј массаыс убедїтчіс собственнōј опыт вылын большевістскѳв лозунгјас правїлностын. Шук та вѳсна револуціяјас лої збылыс народнѳвн, шымыртїс мїлліоннѳв массајасдс. Шук та вѳсна сїјд вділ победонснѳв револуціядн.

Октабрскѳв револуція дастбмын зев ыжїд рол ворсїс партіялн VI-ѳд сјезд. Секї Керенскїј правїтельстводн преследутдм вѳсна Лєнін вдіс подполҗеын. Сталін јорт тајд сјезд вылын вѳчїс Централнѳв Комїтетлыс політїескѳв отчет да політїескѳв положенїе јылыс доклад. Сталін јорт сетїс пасвартана отпор большевізмлн став прѳтївнїкјаслы. Троцкїст Преображенскїј выступленїе вылд вѳча Сталін јорт вїсталїс:

„Абу ісклүчїтма поҗанлун, мыј шук Россїја лоас соціалїзмѳв туј пїскдбыс странадн... Колд шыбытны важмдм представленїе сы јы-

лыс, мы сѡмын Лєвропа вермас індыны мїанлы ту]. Сушществуйтѡ маркєзізм догматическѡй і маркєзізм творческѡй. Ме сулала бѡрја вылас“.

Тажѡ сјєздыс нацєлітис партїядѡс вооружєннѡй восстанїє вылѡ, соціалістическѡй рєволуціја вылѡ.

„Вермасны-ѡ кутны большевїкјас государственнѡй власт“ ставта помалїгѡн Лєнін гїжліс, Разлыв станціја дорса знаменїтѡй чѡмїян подполїєын зєбсагїдѡн:

„Ідејаяс лѡбны вынѡн, кор најѡ овладевайтѡны массајасѡн. І щук ѡні большевїкјас, мѡдног-кѡ рєволюціонно-пролетарскѡй интернаціоналізмлѡн представїтелјас, асланыс полїтикаѡн воплотїтисны сїјѡ ідејасѡ, кодї двїгайтѡ став мїр настаын шымыртны суїтѡм ужалыс јѡз массајасѡн“. (XXI т., 279 л. б.).

Лєнін—Сталін партїја владејтис непобєдїмѡй ѡружїєѡн—маркєзізмѡн-лєнінізмѡн. Та вѡсна партїја тѡдїс ѡбщественнѡй развїтїєлыс законјас, генїалнѡја возыв ақтис Россїјаса народнѡй массајаслыс тупїкыс петан ту]. Народ мунїс болшевізм ѡбрса.

„Болшевїкјас єз сєтны аснысѡ повзѡдны. Најѡ кужїсны бѡгтны властѡ став експлоататорјас да соглашатєлјас вѡлалы паныд, єсєрјас, меншевїкјас, кадетјас, став ѡтчєственнѡй да мєждунарѡднѡй контррєволюціалѡн ѡтувтѡм вынјаслы паныд. І најѡ кутѡны сїјѡ властѡ 21 во чѡж, паразїтјасыс да експлоататорјасыс мєздѡм му вылын мїрын мєдвозза соціалістическѡй ѡбщєство стрѡїтѡмѡн.

Болшевїкјаслѡн партїја кужїс завојутны массајасѡс, нєщїштны најѡс соглашатєлјас влїянїє улыс, ѡтувтны најѡс вєлікѡй октабрскѡй штурм вылѡ да упорнѡй гражданскѡй војна нуѡдѡм вылѡ. Болшевїкјаслѡн партїја дорїс замєчательнѡй ѡрганизација, кодї вѡлі способнѡй вѡчны Россїјалѡн зєв ыжыд прѡстранство вылын Октабрскѡй соціалістическѡй рєволуціја.

Партїја Центральнѡй Комїтет заседанїєјас вылын октабр 10-ѡд да

16-ѡд лунјасѡ вѡлі прїмїтѡма вооружєннѡй восстанїє јылыс Лєнінѡн вѡзјѡм рєшенїє. Талы паныд выступїтисны капїтулантјас да штрєјкбрєхєрјас ҕїновјєв, Камєнєв. Троцкїј предлѡжитис поправка, кодї долєн вѡлі провалїтны восстанїєсѡ. Вѡлі лѡсѡдѡма восстанїєѡн вєскѡдлѡм могыс Сталін јорт јурнуѡдѡм улын Партїјнѡй центр, кодї ворсїс зєв ыжыд рѡл Вєлікѡй Октабрскѡй соціалістическѡй пролетарскѡй рєволуціјаѡн шєдѡдѡм побєдаын.

Став двїжєнїєнас Лєнінлѡн да Стаїнлѡн генїалнѡй вєскѡдлѡм, большевїкјаслѡн беззавєтнѡй мужєство да наѡн ѡтувтѡм уна мїлліѡн беспартїјнѡй рабочѡјјаслѡн, салдатјаслѡн, матросјаслѡн, гѡл крєстаналѡн, налѡн рєволуціялы преданност, рєшїмѡст бытѡ побєдїтны; героїзм да ѡтвага, кодѡс пєткѡдлѡма Октабрскѡй соціалістическѡй рєволуціја кадѡ да гражданскѡй војна кадѡ; рєволюціоннѡй бѡјјасын муртса-на чужѡм лєнінскѡй томїѡз ѡрганизацијалѡн двїжєнїєын участвуйтѡм,—ставыс тајѡ ѡбєспєчїтисны побєда 21 во саян пролетарскѡй соціалістическѡй рєволуціялыс.

Сѡерт, Россїяын Октабрскѡй рєволуціјалѡн побєдаыс кокнаммыліс сынѡ, мыј рѡч буржуазїя вѡлі тѡдчымѡнїя слаб, ѡмѡла ѡрганизуйтѡма да полїтическї ічѡт ѡпыта. Октабрскѡй рєволуціялыс побєда ѡбєспєчїтис Россїяын рєволюціоннѡй пролетарїатлѡн емлун, кодї калїтчїс возжыкса кык рєволуціјајасын да мїр вѡсна, свѡбѡда вѡсна да соціалїзм вѡсна тышын завојутис асладорас карса да сїктса ужалыс јѡзлыс мїлліѡннѡй массајасѡс. Тајѡ рабочѡй классыс, кычї рєволуціјалѡн вожд, кычї гєгємон, імєїтис асладорын кызвын крєстанасѡ (крєстанскѡй бєдно-таѡс), кодї убєдїтчїс, „мыј Россїяын єм сѡмын ѡтї партїја, кодї абу јїтѡма помєщїкјаскѡд да дає пѡдтыны помєщїкјасѡс, мєдым могмѡдны крєстанскѡй нуждајас—тајѡ большевїкјаслѡн партїја“. (ВКП(б) історїја“, 203 л. б.).

Но главно́йс, мы́ обеспечитис Октабрскѡй социалистическѡй революцијалыс победа,—тајѡ Россијаын Ленинѡн да Сталинѡн лѡсѡдѡм большевистскѡй партија.

Тајѡ победаыс ескѡ ез вермы лоны, большевикјаслѡн партија-кѡ ез вѡв вооружитѡма марксизм-ленинизм революционнѡй теоријабн, сѡјѡ-кѡ ез тѡд общество развитѡялыс законјас, революцијалыс законјас, ез-кѡ тырвыјѡ овладејт восстаније искуствообн. А тајѡ искуствоонас партија овладејтис, Маркс да Енгельс индѡдјасѡн руководствоутѡдѡмѡн.

„Рабочѡй класс јурын сулалис сещѡм, политическѡй бојјасын испытајтѡм, партија, кыѡи большевикјаслѡн партија. Сѡмын сещѡм партија, кыѡи большевикјаслѡн партија, кодѡи тырмымѡн смел сымогыс, медым нуѡдны народѡс решѡительнѡй штурм вылѡ, і тырмымѡн осмотрѡительнѡй сымогыс, медым обојѡитны цель дивѡ мунан туж вылын став да быд сѡкас ва увса изјас,—сѡмын ташѡм партија вермис сещѡм кужѡмѡн ѡтлаавны ѡти общѡй революционнѡй потоко ташѡм уна сѡкас революционнѡй движенѡејас, кыѡи мир вѡсна общѡе-демократическѡй движенѡе, помещѡичеј му бостѡм вѡсна крѡстанско-демократическѡй движенѡе, нартѡдѡм народјаслыс националнѡй равноправѡе вѡсна национално-освобѡдѡительнѡй движенѡе да буржуачѡјабѡс путкылтѡм вѡсна,

пролетариат дѡктатура лѡсѡдѡм вѡсна пролетариатлѡн социалистическѡй движенѡе“ („ВКП(б) истѡрија“, 204 л. б.)

Талун мѡ пасјам сѡветскѡй власт сушществуютѡмлы 21-ѡд во. Тајѡ 21 вѡнас большевикјаслѡн партија, кѡни Октабрскѡй социалистическѡй революција возвылын лыдѡыслѡс миллиѡнлѡн ѡлѡд јукѡныс гѡдѡр шлен, лоис медѡса вынѡбра партијаѡ, кодѡи вескѡдлѡ победѡноснѡй социалистическѡй строѡтельствообн му шар квајтѡд јукѡнын. Выныс да тѡдчанлуныс тајѡ партијалѡн, сылѡн авторѡтетѡыс став мирса ужалыс јѡз сознанијеын тајѡ војасѡ-гѡгантскѡја быдмисны. Партија быдмис да јѡнмис ленинизм врагјаскѡд тышын. Најѡ, кодѡи выступѡјтис сылы паныд сѡјѡ собственнѡй радјасын Октабр возвылын, ісковтисны контрреволюцијалѡн пѡжнурѡ, фашизм лагерѡ, пѡрисны шпѡнјас, вредѡительјас да убѡјдајас бандаѡ.

Аслас речын Петроградскѡй Сѡвет загедањѡе вылын 1917 вога нојабр 7-ѡд лунѡ (октабр 25-ѡд лунѡ) Ленин вѡсталис: „ѡнисањ заводѡитѡ Росѡија истѡријаын вылѡ полоса, і тајѡ којмѡд русскѡй революцијаыс должен аслас конечнѡй итѡгын вѡјѡдны социализм победаѡ“. (XXII т., 4 л. б.)

СССР-ын социализм победѡитис! Социализм победѡитас став мирын!

КОМІ АССР СӨВЕТСКОЈ ПИСАҖЕЛЪАС СОЈУЗСА ОРГБЈУРОЛӨН УЖ ЫЛЫГ ОҢЧОТ, КОДӨС ВӨЧӨМА КОМІ СӨВЕТСКОЈ ПИСАҖЕЛЪАСЛӨН ДА РЕСПУБЛЫКАСА ЛЫТАКҖИВЛӨН РАСШІРЕННӨЈ СОБРАҢИЈЕ ВЫЛЫН 1938 ВОГА ОКҖАБР 15-ӨД ЛУНӨ

(Печатайтма жеңдөдөмөн)

1. Ленинско-сталинскөј национальнөј политикалөк торжество

Великөј Октабрскөј Социалистическөј Революциябз комі народлөн ез вөвлы аслас писменност і писменнөј литература. Царскөј правительствобыд ногыс пөдтыліс национальнөј культуралыс да экономикалыс развівайтчөмсө.

„Царизм,—гіжө Сталин јорт,—окраинајасын намереннөја култивірујтіс патриархално-феодальнөј гнөт сымогыс, медым кутны массабс рабствоын, невежествоын, окраинајасы буржык пелдөсјасбс царизм намереннөја заселәјтіс колонизаторскөј элементјасбн сымогыс, медым туземцјасбс зырны омөлжык районјасб да јонмөдны национальнөј роҗн. Царизм зөскөдліс, а мукдөдырјі векыда ырьдөваліс меставывса школајас, театрјас, просветительнөј учрежденијас сымогыс, медым кутны массајасбс пемыдлунын. Царизм прекајтіс местнөј населенијеса буржык јөзлыс быдөикас воҗмөстчөмјасбс. Медбөрын, царизм виалис окраинаса народнөј массајаслыс активностсө“. (Сталин—„Марксизм да национально-колонияльнөј вопрос“, 61 листбок.)

Комі народөс, кызі і россияса став мукдө народјасбс, царскөј самодержавије кутліс жужыд пемыдлунын да невежествоын, царскөј чиновникјас, роч, иностраннөј да „аслас“ буржуазіја воҗын, духовенство воҗын подөмын.

А народлөн өткымын воҗынмуныс, революционнөј представительска-

кыпөдчылісны царскөј чиновникјаслы паныд, рабствоы да гнөтлы паныд, то најөс ырьдөвалісны, бідн, мечбн да крөстбн „лаңтөдалісны“.

Со, прімер выдө, кулөмдинса крөстаналыс 1842—1843 војасса революционнөј выступленийсб пөдтөм куҗа пыщкөсса делөјас куҗа министрство документјасыс өткымын выдөержкајас.

Пыщкөсса делөјас куҗа министрлы статскөј советник Волховскіј гіжө:

„Поспешаю донести вашему высокопревосходительству, что беспорядки Устькуломского уезда в Устькуломском обществе прекращены. 29-го марта остановившись на ночлег командированными, для умирения ослупных, отрядом войск в 20 верстах от Устькулома, отправил я туда трех священников, назначенных епархиальным начальством, и поручил им по прибытии в Устькулом, обще с местным священником, объявить крестьянам о приближении моем с воинскою командою и увещевать их в покорности. Мера сия увенчалась совершенным успехом“.

І воҗө:

„Вследствии сего, отправил я шестерых валичных зачинщиков сюда для поступления с ними по законам, а о сыске Гаврилы Попова и еще одного из соумышленников его сделал надлежащее распоряжение... остальных же... подвергнул легкому полицейскому исправлению. За сим из 200 человек войска, командированных в Устькулом, оставил я там 100 человек, сколько для утверждения восстановленного порядка, столько и в наказание неповиновавшихся“.

Со тащөм хоккыдөк полицескөј исправленийасбн 80 мөртөс вөлі жыныјө кувтөз нөјтөма розгаөбн, а көкјамыс мөртөс судитөма да мөдөдөма Гібірө.

Октябрскöй Соціалістическöй Револуціја век кезлө бырöдіс быскас націоналнöй гнот, петкөдіс комі народс, кыгі і вöвлөм царскöй росейјаса став народјассө, гөллиунис, пемыдлуныс, невежествоыс да выміраніеыс.

Марксістско-ленинско - сталинскöй националнöй політика чорыда да последовательнöйа олөмө пöртөм обеспечитіс окраінајаслыс, сы лыдын і міјан Комі АССР-лыс, економика да култура боксаң јона быдмөм.

Комі АССР-са промышленностлөн валовöй продукціјаыс 1937 воын 1918 воа дорыс быдміс 10 пөв. Комі АССР пöрө советскöй Војвывлөн топливнöй базад. Перјиссөны нефт, ішом да мукөд полезнöй ископајемöјјас. Кык сталинскöй пјатилетка чөжөн Комі АССР социализм страналы сетіс 34 мільион кубометр вөр. Сбмын тајө воө страналы Комі АССР сетө 8,4 мільион кубометр вөр. Вөр промышленностө ыжыд өдјасөн пөрө механизација. 1937 воын-кө вөр промышленностө капиталовложеніејас вөліны 6445 сурс шайт, то 1938 воын најө равнајтчөны-нін 50 мільион шайтлы. Воыс воө бурмө материалнöй положеніеыс вөр промышленностса рабочөјјаслөн, быдмө станахановскöй өвіженіе.

Візму овмөсөс коллективізірујтөма 90,5 прөцент вылө, көза площадь революціјаөзса сертї содіс 2,7 пөв. Тракторјас да комбайнјас, сојас да сурсјас лыдөн разнöй өкас візму ужалан машинајас лоісны колхозјаслөн, совхозјаслөн, машино-тракторнöй станціјајаслөн достөјаніеөн.

Гырыс өдјасөн паскалө транспорт, авіација, свјаз, радіо, кино да с. в.

Комі АССР ем дорыв (сплошнöй) грамотнöй республика. Ужалөны уна со неполнöй среднöй да среднöй школајас, уна да с спеціалнöй среднöй учебнöй заведеңіејас, рабфакјас,

ем вуз. Лөсөдөма уна со клуб, лыдысан керка да бібліотека. Паскыда паскаліс комі кыв вылын кыгајас, журналјас, газетјас лөзөм. Лөзөсны 3 республиканскöй газет, 13 районнöй газет, 1 окружнöй газета, 2 политотделскöй газета.

Партіја да правітелство сувтөдісны мог-лөсөдны Војвылын енергетическöй база, Заполарјөс јітны Советскöй Сојузлөн краснө; пролетарскöй центркөд—Москвакөд—көрттуј магістралөн. Комі АССР-са ужалыс јөз мөдасны участвујтны 5 море јітөм куза сталинскöй заданіе олөмө пөртан величественнöй ужын.

Комі ужалыс јөз СССР-са, РСФСР-са да Комі АССР-са Верховнöй Советјасө бөрысөгөн ыжыд радлунөн да радејтөмөн гөлөсујтисны коммунистјас да беспартіјнөјјас сталинскöй блоклөн кандидатјас өсна.

Комі народ великөй Советскöй Сојузса став народјаскөд өтвылыс помтөг радујтчө социалістическöй рөфиналөн му вылын, море вылын да сынөдөн вермөмјаслы. Сіјө нөтї минут кезлө оз вунөдлы капиталістическöй кышалөм јылыс великөй Сталинлыс индөдјассө, ыжыд выманіеөн следітө Испаніјаын, Китајын да Централнöй Јевропаын паскалыс событіејас бөрсө.

Советскöй граждөнінлы социалістическöй рөфіна лоіс медеа дөнаөн. Далнöй Востокуын неважөн муныс событіејас петкөдісны став советскöй народјаслыс фашистскöй провокаторјаслы паныд венарөднөй гневсө да міјан рөфіналыс свјашченнө, вөрөдны поэтөм рубежјас ас морөсөн дорјыны даслунсө.

Міјан социалістическöй рөфіна—творчестволөн, талантјаслөн, созідательнöй ужлөн страна. Уж міјанын ем чест, слава, доблест да геројстволөн делө.

II. Комі літератураын буржуазнöй націоналізмөй петкөдчөм

Коммуністическöй обществолөн тајө величественнöй стројкаын печатнöй кыв—публицистика і художествен-

нөй література—ворсө зев ыжыд рол. Болшевістскöй печат јылыс Сталин јорт гіжліс: „Печат—јединствен-

вбј орудіе, код отсбгбн партіа быд лун, быд час сорнітб рабочбј класкбд аслас, сылы колана кыв вылын. Партіа да класс костын духовнбј нїтјас нужбдны мукбд средствојас, прїродаын мбд ташбм аппарат оз імеітчы“.

Тажб шудма періодіческбј печат жылыс. Ташбм-жб ыжыд тбдчанлун партіа да правітелство сетбны і художественнбј літературалы. Художественнбј література пыр поғб пыдіа да правітвбја петкбдлыны соціалвбј стрбсб, эпохалыс бытсб да нравјассб. Енгелс англїјскбј писател реалист Балзак жылыс вїсталїгбн індыліс, мыј Балзаклбн художественнбј произведенїејасыс сіјб „...тбдмалїс весїг економїческбј деталјас боксањ увжык... тајб кадса став професїоналнбј історїјаслбн, економїстјаслбн да статїстїкјаслбн кыгајасыс дорыс, ставсб бтлаб ббгтбмбн“.

Художественнбј література действенност жылыс, сылбн образјас действенност жылыс поғб ваббдны маркбїзм-ленїнїзмлбн классїкјас, література классїкјас высказыванїејасыс уна прїмер.

Торја јона действеннбј да правїтвбј мїјан советскбј література, кодї подулассб соціалїстїческбј реализм метод вылб. Советскбј писателјаслбн Первој Всесојузнбј Сјезд вылын Жданов јорт аслас речын сорнітїс:

„Мїјан література ем медса том література став народјаслбн да странајаслбн література пыс. Такбд шбщ сіјб ем медса ідејнбј, медса воынмуныс да медса революціоннбј література...“

... Мїјан советскбј література вына сіјбн, мыј служїтб выл делблы—соціалїстїческбј стрбїтелство делблы“.

Тажб-жб сјезд вылын А. М. Горкїј тбдчбдїс сещбм мыслјас, мыј советскбј література кыв сертыс разнбобразнбј, ідејност сертыс іефїнбј.

Комї советскбј художественнбј література—унанационалноста общцбј советскбј літературалбн јукбн—торјалб сбмын кыв сертыс. Сїјбс сігї-

жб індбма служїтны выл делблы, соціалїстїческбј делблы, і сбмын сылы.

Но комї художественнбј література—Велїкбј Октабрлбн бетїшце—уна во чбж вблі народлбн врагјас пленын.

Комї буржуазнбј націоналїстјас, троцкїстјас, бухарїнецјас—којушевјас, поповјас, чїсталовјас, савїнјас, лыткїнјас, оботуровјас да мукбдјас—став тајб свораыс, сіјбн пблзубтчбмбн, мыј комї художественнбј літератураын тырмытбмја мында вбліны маркбїстско-ленїнскї выдержаннбј кадрјас, ідеологїческбј фронтлыс тајб вынїбра орудїесб—художественнбј літературабс најб, народлбн врагјасыс, іспблзубтлїсны пролетарїат фїктатуралы паныд, соціалїстїческбј стрбїтелствоы паныд. Тајб презреннбј врагјасыс Сбветскбј властбс лбсбдан первојја лунјассањ котыртбны контрреволюціоннбј органїзаціјајас, кыгї „Комї котыр“, „Комї автономїст-націоналїст чукбр“ да мукбдбс. Ббрынжык контрреволюціоннбј элементјас котыртчбны КАПП пбгббр, сетчб выл јбзбс—доронїјасбс, шеболкїнјасбс, сімаковјасбс кыскбмбн. Тајб контрреволюціоннбј органїзаціјајас уна војас чбж јавнбја і маскїрујтчбмбн отравлајтлїсны вежбрсб паскыд ужаыс массајаслыс буржуазнбј націоналїзм јадбн, та могуы советскбј печатбс, художественнбј літературабс іспблзубтбмбн. Асланыс кадб најб лезлывлїсны некымын комї журнал („Парма јол“, „Комї му“, „Ордым“, „Комї провешщенец“, „Култура фронт“), кбнї печатајтлїсны асыныс контрреволюціоннбј хлам.

Тажб журналјаслбн редакторјас да сотруднїкјас—народлбн сещбм зајадлбј врагјас, кыгї Нафејев, Батїјев, Сїдоров, Лыткїн, Мїшїн, М. доронїн, Оботуров, увернбја ошкывлїсны асыныс покровїтелјассб, бнї ердбдбм врагјасбс—којушевјасбс, булышевјасбс, поповјасбс, кодјас орудубтлїсны Обкомын, Обїсполкомын; ошкывлїсны Жаковбс, Лыткїнбс, Савїнбс, Чїталовбс. А мыј вблі тбдчанаыс тајб ббрјајасыслы, сіг шусана літераторјасыслы?

К. Ф. Жаков—јарбј реакціоннбј

писател, містик да белоэмигрант. Буржуазной националистяс сійс лыдывлісны асланыс вождён, „батён“. Аслас произведенијесын сійс проповедутлис јен воґын өміреніје, отрицатлис комі народлыс классовј тыш; пролетарској революцијасы повчёмён, чуксаліс бөрө, патриархальной стројо. А кор тајо „батыс“ 1926 воын белөј емиграцијан кулис, сылөн „пјяныс“—комі буржуазной националистяс—Комі облісполкомын вөчісны сійс казтылана рыт.

Жаковлөн прејемственник да поклонник В. І. Лыткін (Ільа Вас) тдса кыңи јарөј буржуазной националист, финской фашистяслөн шпшон. Аслас гижөдјасын сійс вогсөн проповедутлис финской фашистяс журнудөм улын сің шусана великөј бирмијской јединөј зыранской государство лөсөдөм. Буржуазной националистяс ошкылісны сылыс произведенијесө, лыдывлісны најс шедеврөн. Ез еща вред Лыткін вөч комі кыв стрөитан фронт вылын.

Бостөј воғө Савинөс. Сіјс уна во чөж-нин вөлі идејн да политическі разложитчөма, уна во чөж-нин ез имейт морт өблксө. Сіјс бара-жө быдногыс ошкывлісны, вөчавлісны јубилејјас, сы верті рөвнајтлісны гижны бостчысјасөс. Сылыс контрреволюционной произведенијесөс бөрја војасөң преподавајтлісны велөбчысјаслы.

Народлы врагјас јенөжөң лептылісны і Чісталовөс. А сійс гижөдјасын тдччаныс вөлі республикаын хоҗајственной да культурной строителстволөн торја тырмытөмторјас куза враглөн зловидја шиптөм, ьаргөм, патриархальной самобытностөн лубутчөм. Упадническөј мотивјас, а ез социалистическөј строителство характернө вөв Чісталовлы.

Абу коланлуныс торјөн сувтаыны став вылас, кодјас вредитлісны літе-

ратурной фронт вылын да кодјасөс өні ердөдөма. Некемын кыв сөмын комі писателјас сојузлөн вөвлөм руководство жылыс (М. Соронін, Шеболкін, Ізјуров, Н. Попов). Тајо презренной врагјасыс дыр кад чөж орудутісны писателскөј организаціяын да комі советскөј художественной літературалы вөчісны зев ыжыд вред. Вредітан налөн ізошпренной методјасөн вөліны: быд ногыс паныдавны художественной літературалыс развивајтчөмсө, писателјас радјасө не лөзны томјөзөс, полөмөн, мыј тајо томјөзыс вермасны ердөдөны налыс гнусной делөјасөс, шыбытны најс туј вывгыс. Том писателјаслөн рукописјасыс, кодјас мөдөдөсавлісны писателјас сојузө, несөмын ез печатајтгывны журналы, но і ез відлавсывны, а шыблассывлісны мусорной јашщикө. Соронін, Шеболкін, Сімаков, писателјас сојуз руководствоын ужалгөн, быдса вежонјасөн ез волювлыны занатје вылө, пјанствутісны, разлагајтісны том писателјасөс.

Буржуазно-националистическөј бышшөј областной руководствоан тыр өтсөң дырји, идеологија да творчество боксан обанкрөтитчөм јөзыс тајо кастаыс гусавліс, разбазаривајтліс государственной средствојас. Најө-жө быдногыс паныд мунісны гырысыс гырыс советскөј писателјаслыс, сы лыдын А. М. Гор’кіјлыс, гижөдјасөс комі кыв вылө вужөдөмлы да најс печатајтөмлы. Пышной јубилејјас да банкетјас шум улын, самокритика пөдтөмөн, художественной літературалыс том писателјасөс вешталөмөн, народлөн врагјас культурной да идеологическөј фронтјас вылын комі народлы вајісны ыжыд вред. Налы удајтчис тдччана кад кежлө дугөдлыны (тормөзитны) комі художественной советскөј літературалыс быдмөмсө.

III. Рөгыджык бырөдны вредителстволыс коласјасөс комі художественной література фронт вылын

Кыңи подлөј вредителскөј ужлөн следствіје, өні кежлө мијан еща оригинальной комі художественной літе-

ратура. Мијан абу ні өті роман, ещаөс повестјас, вистјас, очеркјас; абуөс бур сыланкывјас; еща бур сти-

хотворенијас, поемајас; пошті абу-бе драматическѡй произведенијас, кѡт кождѡм во-нын ужалѡ национальнѡй драматическѡй театр. Абу сѡ-жѡ критическѡй литератѡра.

Сулалѡ сѡмын тѡдвѡлѡ бостны комѡ народлыс вѡвлытѡм ыжыд экономическѡй, культурнѡй да политическѡй быдмѡмсѡ, сулалѡ сѡмын виѡдлыны художественнѡй литератѡра фелдын братскѡй республикајас уснех вѡлѡ, і зѡк пыр лѡб тыдалана, мыјта мѡ колѡм художественнѡй литератѡра јукѡнын. Такѡд јѡтѡдын тыр-выѡ гѡгѡрвоана сувтѡ јуалѡм: а емѡс-ѡ мѡјан сещѡм кадрјас, кодјас вермѡсны ескѡ матѡја кадын серјознѡја бостчыны литератѡрнѡй фелѡдѡ, кодјас вермѡсны ескѡ котыртны художественнѡй кывлѡн јѡзѡс социалистическѡй строѡстволѡн тајѡ уа-сток вылын народлы врагјас вредѡстволыс коласјассѡ бырѡдѡм вѡлѡ? Емѡс-ѡ мѡјан став колана условѡијасыс, медым матѡја локтан кадын лѡсѡдны сещѡм художественнѡй произведенијас, кодјас достојнѡјѡс мѡјан Сталинскѡй Конституција эпохалѡ? Кыкнан јуалѡмыс вѡлѡ колѡ вѡчавѡчны сѡмын положѡтелнѡја.

Кадрјас мѡјан емѡс. Јарјугыд до-казательствѡн сылы, мыј мѡјан на-родын емѡс уна вынјас да талант-јас, петкѡдлѡ сѡјѡ-жѡ том авторјас-лѡн конкурсыс, кодѡс вѡлі нуѡдѡма 1938 вога јанвар 1-ѡд лунсаң 1938 вога апрѡл 1-ѡд лунѡѡ. Тајѡ зев іѡдѡтѡк срок, сѡмын 3 тѡлыс. Но же-ныд кадколаст вѡлѡ виѡдѡтѡг кон-курсын прѡмитѡсны уаствѡје 165 мѡрт. Конкурс вѡлѡ воѡс 105 вѡст, 4 очерк, 396 стѡхотворѡнѡје, рѡчыс вуѡдѡдѡм 27 сыланкыв. Колѡ пасјыны, мыј конкурсын уаствѡвѡтысјас пѡыс кыз-выныс первојјанс бостчѡсны худо-жественнѡй творчествоѡ. Конкурс нуѡдѡгѡн ердѡдѡма вѡлѡ дарованѡје-јас, вѡлѡ јѡзѡс. Сещѡм јортјас, кызѡ М. Малцев, І. Габов, С. Попов, М. Латкина, А. Козлов, М. Турјев, І. Гельков, Г. Пуњегов да мукѡд, сѡ-ветскѡй писатѡлјас сојузсаң быдлун-ја ѡтсѡг дырјѡ, мѡдасны ѡдјѡн быд-мыны, ассыныс творческѡй способ-ностјассѡ развѡјатны.

Том писатѡлјаслѡн творчествосѡ

јарјугыда петкѡдлѡ, мыјѡн ѡлѡ мѡјан томјѡс, кушѡм мѡвпјас да чувство-јас сылѡн. Најѡ гѡждѡны великѡй Ста-лин жылыс, Сталинскѡй Конституција жылыс, героическѡй Краснѡй Армија жылыс, славнѡй пограничникјас жылыс, СССР-са народјаслѡн дружба жылыс, рѡдина-мам жылыс. Најѡ јара ненави-дѡтѡны народлы врагјасѡс.

Кадрјас емѡс. Кѡсѡмјас—нѡшта унжык. Абу-на сѡмын выучкаыс, бу-ра гѡжны кужѡмыс, ѡз тырмы кул-тура, писатѡлскѡй фелѡ тѡдѡмлун. Та вѡсна основнѡй да медга важнѡј могѡн Писатѡлјас сојузлѡн ѡнѡ лѡб том писатѡлјасѡс политическѡја вос-питајтѡм, налыс писатѡлскѡй мастер-ствѡсѡ кыпѡдѡм, мѡрѡвѡй культуради да великѡй рѡч народ культуради ѡв-лафејтны велѡдѡм.

Мѡјан томјѡс, мѡјан писатѡлјас кыв-шутѡг мѡдасны велѡдчыны унжык да серјознѡјжыка. Велѡдчыны і сы-кѡд щѡщ вылторјас лѡсѡдны, тво-рѡтны.

Мѡд вѡпрос вѡлѡ—колана творчес-кѡй условѡијас емлун жылыс вѡча-виѡгѡн колѡ шуны, мыј најѡ став-нас емѡс. Став тајѡ условѡијасѡс закрепитѡма великѡй Сталинскѡй Кон-ституцијади.

Ташѡм ногѡн, художественнѡй ли-тература фронт вылын вредѡстволыс коласјассѡ регыджык бырѡдѡм вѡлѡ емѡс став поѡанлунјасыс.

Медым успешнѡја кутѡс развѡјат-чыны комѡ сѡветскѡй художествен-нѡй литератѡра, быт колѡ идеологи-ческѡ і моральнѡ зонвѡја руководст-во. Тајѡ руководствоысы колѡ быд-лунја ѡтсѡг Партија Областнѡй Ко-митетсаң да Комѡ АССР-са Правѡтел-ствосаң, колѡ топыджык јѡтѡд Сѡ-ветскѡй писатѡлјас сојузлѡн СССР-са Правленѡјекѡд.

Тѡјанлы тѡдса, мыј комѡ писатѡл-скѡй организацијалыс руководствоѡсѡ жугѡдѡмѡн, 1937 во помсаң писатѡл-скѡй организација збылвылас распа-дѡтчѡс. Колѡсны ѡтѡ шлен (Јебедев) да кык кандидат (Фѡдѡров, Осѡпов). 1937 во помын Партијалѡн Комѡ Об-ком писатѡлскѡй организацијаѡ пыртѡ уполномѡченнѡјѡс (Н. Фроловѡс), а 1938 вога март тѡлысын котыртѡ Сѡветскѡй писатѡлјас сојузлыс Комѡ

АССР-са Оргбјуро. Оргбјуролы вѡлі щѡктѡма нуѡдны сѡветскѡј писателјас сојузлыс комі АССР-са организација котырѡм да оформитѡм, пуктыны уж том писателјаскѡд, котырѡм литературнѡј учѡба, консултација да гѡжны заводитысјаслыс произвѡденіејаскѡ рецензирѡм, лѡзны литературно-художественнѡј да общѡественно-политическѡј быд тѡлыс-са журнал „Ударник“. Могајасыс гѡгѡрвоанаѡс да конкретнѡјѡс. ВКП(б) Обком коріс Оргбјурѡсан сјѡ минимум ужсѡ, кодѡг писателјаскѡј организација быдмыны оз вермы.

Сјѡ гѡжны бостчысјаскѡд, кодјас велѡдѡчыны карса школајасын, лѡбѡ ужалѡны тані карын, јитѡдыс вѡліс јонжыка топыд. Налѡн ем позанлун аслыныс волены Писателјас сојузѡ да бостны устнѡј консултација асланыс произвѡденіејас куѡа. Најѡ вермѡны волювлыны творческѡј вечерјас вылѡ, лекцијас вылѡ, најѡ вермѡны кывзыны торја произвѡденіејас разбирѡм. Пример вылѡ, Оргбјуро бердын вѡчсывлісны лекцијас Некрасов јылыс, Байрон јылыс, М. Гор'киј јылыс, Шѡта Руставели јылыс, „Слово о полку Игоревѡ“ јылыс, вѡлі коллективнѡја обсуѡитѡма Амосовлыс пјеса „ѡмна Камікова“; видловіс С. Попов поемадѡн план („Левко Поѡземскіј“). І колѡ шуны, тајѡ чукѡртчылѡмјасыс мунісны вел успешноја. Великѡј писателјас ѡејателност јылыс, најѡ творчество јылыс лекцијас кывзысгалісны ыжыд интересѡн. Произвѡденіејас коллективнѡја обсуѡитѡмјас сѡ-жѡ сетісны бур резултатјас. Торјѡн колѡ пріветствѡјтны выл пјесајас обсуѡитѡмын да разбирѡмтын комі националнѡј театрас актерјаслыс да режиссорјаслыс участѡвѡм.

Том писателјаслы ыжыд ѡсѡг сѡтѡ налыс произвѡденіејас консултирѡм да рецензирѡм куѡа правілнѡја уж пукѡм. Жаліѡмыс, мѡжан абуѡс-на колана мында да качѡствоа консултантјаслѡн да рецензентјаслѡн кадрјас. Консултација да рецензија сѡтѡм—ыжыд ѡелѡ. Медѡвѡз долѡн лѡны консултирѡмтыс политическі і литературнѡ грамотнѡј. Колѡ шуны, мѡ егѡ-на аѡѡ консул-

тацијалыс колана формајас. Но мѡжанлы кажітѡѡ, мыј рецензентлы да консултантлы оз ков вежны авторјасѡс. Налы колѡ инѡвѡны тырмыѡмторјас вылас, направлѡјтны том авторјаслыс мѡвпјасѡ да сѡмын ѡткымын крајнеј случајјасын лѡзны авторјасѡс вежѡм.

Рецензирѡваніе да консултација ѡелѡн колѡ инѡны і сѡѡѡм тырмыѡмторјас вылѡ. Том гѡжысјас пѡыс некымынјас (Головин, Ганс да мукѡд) болезненнѡја приміѡны налыс гѡжѡдјас крѡікујѡм. Кор ташѡм јортјаслы инѡсны, мыј налѡн сјѡ лѡбѡ мѡд гѡжѡдын емѡс тырмыѡмторјас, то најѡ заводіѡны ѡбѡжајтчыны, а ѡткымынјас весіг разочарѡјтѡны да шыбыѡны гѡжны. Творческѡј уж дѡнѡ ташѡм матыстѡмыс, ѡерт, абу бур. Ташѡм гѡжны заводічысјас быдмыны оз кутны. Оз позѡдѡмајтны, мыј ставѡ, мыј гѡжѡма, позѡ кывшутѡг печатајтны, мыј литературнѡј ѡелѡ сјѡ забава. Емѡс некымын гѡжны бостчысјас, кодјас тајѡс оз-на гѡгѡрвоны, лѡбѡ оз кѡсыны гѡгѡрвоны.

Сталин јорт писателјасѡс шуіс ѡелѡвѡческѡј душајаслѡн инженерјасѡн. І тајѡ зѡв унаторјѡ најѡс ѡбѡзѡвајтѡ. Писателјаскѡј профессіја—специфическѡј профессіја, коді корѡ литературнѡј ѡелѡ бура тѡѡм, ыжыдыс-ыжыд тѡѡмлун, култура, наблюдѡтелност да с. в. Жданѡв јорт писателјаслѡн Всѡсојузнѡј Перѡвој сјѡздѡ вылын шуіс: „Оз позѡ лѡны ѡелѡвѡческѡј душајаслѡн инженерјасѡн литературнѡј ѡелѡлыс техника тѡѡтѡг, такѡѡ щѡѡ колѡ тѡѡны, мыј писателјаскѡј ѡелѡлѡн техника імеітѡ уна специфическѡј ѡсобенностјас“.

Мајѡковскіј „Кыѡі вѡчыны стѡхјас“ аслас статѡны гѡжѡ:

„Пѡѡзија—произѡводство. Јѡна сѡкыд, јѡна сложнѡј, но произѡводство“.

Мѡжанлы, том гѡжысјаслы, тајѡ инѡѡдјасыс творчестволыс сѡкыдлунјасѡ гѡгѡрѡѡмын долѡженѡс імеітны рѡшајущѡј значеніе.

Максім Гор'киј инѡѡ сы вылѡ, мыј писателјас долѡжен перјыны аслас тѡѡѡмлун запасыс, вѡпечатленіејасыс јонжыка выпуклѡј да характернѡј фактјасѡс, серпѡсјасѡс, ѡѡѡмајасѡс,

да вклучајтны најџс јонжыка точнџ, јаркџ да быдџнлы гџгџрвоана кыв-јасџ. Мијан комі художественнџ літератураын унжыкыслџн бурещ тајџ і оз тырмы. Талы уна примерыџ џтџн позџ индыны Едуард Ганслыс (Ф. Щербаков) произведеније. „Калим Зоја“ роман, кодџс автор гџжџ џтџхјасџн, заводџтчџ тащџм текстџн:

„Сыланкывџџ менам—водопад,
Лечџџ пџдтны курыд олом ад.
Враглы менам сыланкывџџ—јад,
Најџ немыс буш керџ став лад,
Гџл јџзлы-жџ морџсаныс сад
Кышалџ, мед немыс волџ рад.
Сыланкывџџ менам, ылџз леб,
Копјџ ещџн паразџт быд деб.
Најџ вџсна шондџ оз леџ нум,
Најџ вџсна вџчын тожџ гум,
Најџ вџсна турун усџ нил,
Најџ вџсна море оз тџд штџл* да с. в.

Таџі гџжџгџн произведенијелыс ідејасџ зев сџкыд гџгџрвоны. Артмџ бытџџ кывјас џктџм да гџгџрвотџм образјас вылџ гџгџрвотџм да лџсавтџм образјас суктџм. Е. Ганс гџжџ уна, но омџла-на, а медсасџ-џжџџ быдмџ, і сы вџсна, мыј оз кџсјы гџгџрвоны критика. Сџџ сџзі мџвпалџ: аслым-кџ менам гџжџџјасџ гџгџрвоанаџс, кущџм мен фелџ лыф-фысысјасџз, гџгџрвоана-џ налы. Таџі оз артмы, јортјас. Колџ помнџтны великџ писател М. Гор’кијлыс кыв-јасџсџ, мыј „искусстволџн ценностыс артавџсџ оз лыднас, а качественас“.

Том вынџџрјас быдмџмлы отсалџм-кџџ щџщ, бџрјасаслыс інтересџ кыпџџџм могыс, ми налыс произведенијејасџсџ печатын лечалам ыжыд скидкаџн. Тајџ волџ временнџ јавленијеџн. Воџџ ковмас гырысжык требованијејас сувтџдны авторјас дорџ, ферт, дџфференцированнџ подходџ кутчысџмџн.

Консультаціјас да рецензијас јылыс мџвп воџџ нудџгџн колџ признајтчыны, мыј тајџ фелџсџ мијан пунктџма неудоветворителнџја. Тајџ ужџ еща кыскысџнлы јортјас, кодјас вермџнлы отсавны консултирујтны да рецензирујтны.

Кымынкџ кыв консультаціја формајас јылыс. Произведенијејас вылџ вочавџџџмјас бетавџнлы устнџ і писменнџ. 1938 воын устнџ џтветјас

сетџма некымын со, писменнџјасџсџ 400 гџгџр.

Омџла-на уж пунктџма і літературнџ кружокјасџсџ. Јонжыкасџ тајџ кружокјасыс сушществуйтџны школајас бердын. Колџм велџдџчан воын најџ ужалџсны аскежаныс. Писателјас сојузлџн вџвлџм руководство наџн ез вескџдлы. Сџмын том авторјаслыс конкурс нудџгџн најџ сетџсны тџдны ас јывсыныс, конкурс вылџ асыныс гџжџџјас мџџџдалџмџн.

Медсџ буржџк літературнџ актив выјавџтџс Улјановскџ селхозтехникумын, Јемдџнса педучџлџшщемын, Мохчасџ среднџ школаын, Ізваса зооветтехникумын да карса џткымын школајасын. Накџд Писателјас сојузлџн оргбјуро кутџс писменнџ јџтџџ. Гџжсџ каыкулјас заводџтчџмкџџ велџџчысјас муналісны гортјасаныс, і кружокјас тајџ кад кџжџ дугдылісны функциџнујтны. Оргбјурџсџ шленјас пысџ местајас вылџ некод-на ез ветлы. Зев сџкыд положенијеыс літкружокјаслы программајасџн. 1938 во заводџтчџгџн программајас јылыс ми шыџџчылім Советскџ Писателјас сојузлџн ССРС-са Правленијеџ, но некущџм вочакыв мијанлы ез во. Тыдалџ, централнџ руководство-кџ оз вермы тајџ фелџ кузаныс мијанлы отсавны, Писателјас сојузлџн Комі АССР-са вылџ руководствоы кџвмас літкружокјаслы программајас лџсџџџмџ аслыс бостчыны, кџџ тајџ программајасыс качество боксаныс, вермас лџны, артмасын оз тыр бура мџгмџданајасџн, но век-жџ нџвџм дорыс буржџк імеітны кџџ сещџмјасџсџ. Тащџм кымын-жџ сложнџ вопросыс і літературнџ кружокјасса руководџтелјас јылыс. Ферт, Писателјаслџн сојз оз вермы быд кружџкџ сетны руководџтелјасџсџ. Најџс кџвмас корсны літературнџ кружокјаслы аслыныс, тајџ фелџџ преподавател-літературоведјасџсџ, кодјас тџџдны літературнџ фелџ, рафџтџны літературасџ, кыскџмџн. Кружџклџн тџп завісџтџ кружџковџсџ желанијеыс. Вермас лџны котыртџма творџескџџ кружџкџ, художественнџ лыффысџм куза кружџкџ, торја писателјаслыс произведенијејасџсџ јонжыка пыдџа велџџџм куза кру-

жок, крiтiкаб велдчан кружок да с. в.

Выл велдчан во заводичомкбд шод лоис позанлун вылыс заводичыны нудавны закатијас кружокјасын да котыртавны выл кружокјас. Колд ташом кружокјасб котыртны рајонјасын, предпrijатijeјас вылын, колхозјасын да отсавны налы вескылдунлы најд уждн.

Гижны заводичысјас писмдјасыс тыдалд, мыј најд вывти јона интересујтдны лгучобади да творческдј вопросјасди. Напrijер, Јемдин рајонувса Межог сиктыс Гулынын јорт корд гижны вочакыв ташом вопросјас вылд: 1) кызи заводитны гижны повест, 2) кызи паскдбны тајд повестсд да 3) кызи помавны тајд повестсд. Мддвогкд, автор корд објаситны, мыј сешом повестыс, кушом материал колд бостны, кызи сiјдс развiвiјтны интересндј, увлeкajтыс формади да, медбдын, кызи помавны, медым повестыс вблi целндјдн. Тыдалд, мыј Гулынын ндшта озна различајт, мыј сiјд сешом повестыс, очерк, вiст.

Ташом обшдј да гырыс вопрос вылд писмдбн, ферт, сбкыд вочавiзны. Ташом вопросјасб колд разбiрајтны кружковдј закатијас вылын. Колд рекомeндyјтны вымателндја лыдфвы Пушкиныс „Капитанскаја дочка“, Гоголыс „Старосветскије помешчки“, Лермонтовлыс проза, Гор'килыс произведенијас да мукдб классическдј литература. Тајд образејас вылын велдчыны течны да развiвiјтны сюжет, фабула.

Мдд јорт—Улјанаса селхозтехникумыс студент Порошкiн гижд:

„Аслам творчествос ме азда ташом тырмытмторјас: дти-кд, некушдма ог куж лдсдбны произведенијелыс план. I артмд, кор заводита гижны кушдмкд вiст либд стiхотвореније, то бостом темаыс вочасди мунд бокд. Јурд век водны выл мбвјас да бытд век шуалдны: „Они сесса ме жылыс-нын гиж“.

Порошкiн јорт прав сынн, мыј произведенијелыс план лдсдбдм сбкыд фелд. Збылвлас планыс произведенијелдн сiјд-жб сюжет, геројасбс

расставлajтдм, налы ромјас јуклдм да с. в. Произведенијелдн план—гижом вылд меда колана условije. Бостны-кд литератураыс классикјасбс, гырыс писателјасбс, гижны бостчдм воэвылын најд медвоэ лдсдбдбны асланыс произведенијелыс план да произведеније гижиг чбж тајд планас кутчысдны.

Мыј колд план лдсдбдм могыс Медвојддр, колд имеитны цел, колд имеитны „социалндј заказ“. Мајаковскиј „Кызи гижны стiхјас“ гиждбны вайддб. план аслас дти частушкалыс. Сiјд гижд: „Пример вылд, социалндј заказ—сетны кывјас пiтерскдј фронт вылд муныс красноармејецјас сыланкывлы. Целевдј установка—жугдбнн Јуденичдс. Материал—салдатскдј лексиконыс кывјас. Пријомыс—рифмујтдм частушка.

Результат:

Милой мне в подарок бурка
И носки подарены.
Мчит Юденич с Петербурга,
Как наскипидаренный“.

Гдгбровоана, ндшта јонжыка колд имеитны план, целевдј установка ыжыд художественндј гиждб гиждм вылд. Бур план дырјi ещажык мбдасны ылдбны бокыса мбвјас. А најд-кд коланабс, ценндјбс, најдс колд гижыштавны блокнотд; најд воэ ковмасын.

А со којмдд јорт, Пед. Вас, Изваса гижд:

„Ме зев јона радејта комi литература. 1936 воын весиг заводитли гижны. Писателјас сојузд мддбдлi кы стiхотвореније, но некушом вочакывез во, i гижны дурди... Тијан дiнд ме нам кордм—сетны инддјас: 1) мыј саң заводитны гижны бостчысдыс 2) кушом темајас вылд гижны дити 3) погд-д аслад гиждбнн употреблajтны мiча Изваса кывјас?“

Кызи тыдалд, став вопросјасыс интересндјс да волнудтдны не сдмн гижны бостчысдс, но i ставнымдмiјандс. А сы жылыс, мыј Пед. Вас јорт заводитлбма гижны 1936 воын мддбдлбма ассыс стiхотворенијасс Писателјас сојузд да абу пдлучитдм некушом вочакыв—тајд унакдд вбл. Не лeчны литератураб томјдбс-

народлы врагаслди вредитан методяс пые вди диди.

Гижны бостчыяс пые унжыкыс вескыда гогорводны, мы художественно творчество корд ыжыд уж да терпение. Со, например, Улановской сельхозтехникумы студент Нестеров жорт гижд: „Кот менам вобдоржык мбдбдм кывбурясди печатайм вылд оз-на шогмыны, но ме ог кбсды дугдыны гиждымы“. Тажд жортыс прав. Сомын упорнод уж пыр, велдчдмди пожд шеддны вермдм.

Мысаң заводитны? Тажд вопросыс сувтд бид гижны заводитчыс вожд. И колд шуны, мы гижны бостчыс унаыс бостчылд гырыс, сбкыд жанр-ясд (роман, поэма, пьеса), воштд уна вын, и сылы-кд не сетны колана отсбд, сжд вермд еновтчыны ужыс, вешыны литература дныс.

Сжд вопрос вылд, мысаң заводитны гижны, пожд вочавизны М. Горький кывясдн, кодясдс сжд шулис том писателяскдд беседаын:

„Тани менсым жуалды: мысаң заводитны гижны бостчысды? Та вылд ме шуа: сысаң, мысаң сжд бостчд, сысаң, мы сылы меда матысса. Вообшд-кд шуны, ме ескд рекомендудит бостчыны ичбик вистсаң, бид лстбокд кызи пожд унжык содержане суждмдн. Гижны чорыд, полвд кывясдн, виставны сжд, медем бидднлы вди кокныд, гогорвоана,—со мыжд колд злыны“.

Кушдм темаяс вылд гижны? Вопросыс сжд-жд актуальнод. Гижны заводитчыяс частд увлекайтдны кампанейскдд темаясдн, и тажд гижд-яссыс налди важмдны зев регыд. Со, пример вылд, Троицко-Печорскыс Габов жорт гижд:

„Менам гиждма уна кывбуряс разнд темаяс вылд. Но сы вбсна, мыжд ме нажд ас кадын ег мбдбдлы, то бди нажд сормисны, лдсны ковтдмдн“.

Ферт, агитационнод стихотворение-яс гижны колд, но нажд гижны колд сжд, медем нажд мбд лун кежлас ез порысмыны. Колд ачдыны сешдм темаяс да сжд нажд оформитны, медем нажд век вдины томдс. Примердн, вермас лоны Мажаковскылди поез-янс.

Пожд-б пыртны литературад диалектяссыс мича кывяс? Пожд и колд. Тажд озырмбдас миданлыс литературнод кыв. Сомын пыртнысд нажд колд организованныд, контролируйтдмдн, медем не жогбтны литературнод кывсд архаизм-ясдн да выбсама пблдс ковтдм кывясдн. Вообшце жазыковд строителство миданын сжд-жд векныд участок. Тажд фронт вылас, кызи и литература фронт вылын, дыркад чбж орудудитисны народлди враг-яс.

Гижны бостчыяс жуасдны и сы жылыс, кушдм кыгаяс отсбдн велдчдыны писателскдд делдб. Пример вылд, Сыктывдин районс Безносов жорт гижд: „Ембс-кд тидан сешдм кыгаяс, кодяс отсбдн пожд лоны автордн, то кора меным ыстыны нажд став сортсд“.

Ферт, писателскдд делдб велдчды жылыс специальнод кыгаяс абудс. Медем лоны советскдд писателдн, колд мевожд овладеитны революционнод теоридн, марксизм-ленинизм учениедн, бура тдны литература классик-яссыс да гырыс современнод писател-яссыс да поет-яссыс творчество. Такд шдщ пожд рекомендуитны литература теорида куза кыгаяс (например, Виноградовыс среднод школаын учебник).

Ташдм советяс, кывшутдг, положительдбс. Но медем лоны писателдн, тажд, ферт, абу-на ставыс. Емценнод высказывание писател Крымовлди, коддс сжд висталис советскдд Писател-яс союздлди СССР-са правление заседание вылын сждс Писател-яс союзд шленд примитидн. Профессидя серти сжд инженер, гижис асыс первод кыга. Сжд висталис: „Писателлди ту, кызи ме бди гогорвои, тажд ыжыд, сбкыд да увлекателнод ту. Медем лоны писателдн, еша лоны олбмдн объективид, беспристрастнд наблюдателдн. Морт, кодд мидан олбмд прждитд туристдн, некор оз гиж серпасяс. Сжд вермас сетны действительностлыс фотографид, сжд буржык случаын вермас тажд фотографид ретушируитны фантазидн. Медем гижны серпас, колд велдчдыны асыд героиджастд радеитны да мустдмтыны сешдм-жд

іскреннѳа, став душанад, кычї народ радејтѳ ассыс боецјасѳс да мученїк-јасѳс да кычї кужд мустѳмтны став предателјасѳс, выродокјасѳс да мракобесјасѳс“.

Высказыванїеыс замечателнѳ. Сїјѳ вїсталѳ сы жылыс, мыј писателлы колѳ лоны наблудательнѳн, мыј сїјѳ абу фотограф, кодї ѳтї секундѳ аслас негатїв вылѳ бостыштѳ серпастор да кодї сылѳн сїзі і колѳ немкежд кущѳмкѳ моментлѳн безжїзненнѳј отпечатокѳн. Писател, кычї учѳнѳј, должен наблудатны, велѳдны олѳмсѳ. Та дырї велѳдны да гїжны сїзі, кычї тајѳс корѳ мїжан соціалїстїческой реалїзмлѳн метод.

Пожд вѳлі уна-на вайѳдны местајасањ воѳм писмѳјас. Зїк гѳгѳрвоана, мыј гїжны бостчысјаскѳд колѳ імїтны ловја јїтѳд, унжык гїжавны налы отсѳг вылѳ статъјас.

Ыжыд отсѳг гїжысјаслы вермас і должен сетны „Ударнїк“ журнал.

Зев положїтельнѳјѳн лѳѳ сїјѳ факт, мыј 1938 воын журнал „Ударнїкѳ“ пѳртѳма лїтературно-художественнѳј да обществено-полїтїческой быд тѳлысса журналѳ. Ыждѳѳѳма сылыс размерсѳ. Тајѳ журнал гѳгѳрыс кытыртѳны мїжан буржык писателскѳј вынјас. 1938 воын лѳѳѳм кѳкјамыс номерын печатајтсїсны 46 автор. На пыс гїжны бостчысјас 28 автор. Журнал ужын тајѳс колѳ лыѳѳыны ыжыд плусѳн. Тајѳ номерын вѳлі печатајтѳма 27 обществено-полїтїческой статъа да советско-партїјнѳј руковѳдашщѳј матерїал, лїтература-са классїкјаслыс да сѳветскѳј писателјаслыс 17 перевод, на пыс М.Гор'кїјлыс да Мајаковскїјлыс статъајас, кодъасын освешцајтѳны лїтературнѳј творчество жылыс вѳпрос-јас, 2 повестыс отрывокјас, 16 вїст, 5 очерк, 1 пјеса, 2 поэма, 38 стїхотворенїе, (сы лыдын 13 переводнѳј), 4 частушка, фолклорыс 5 произведе-нїе (мојдјас).

Журналлѳн ужыс паскаліс. Но бурторјаскѳд радыс журнал ужын емѳс і тырмытѳмторјас.

Первој-кѳ, журнал ез-на завојут паскыд лыѳѳысыс масса воын колана авторїтет. Тајѳс петкѳдлѳ еща

лыда подпїска. Унжык екземпларыс мїжан вузавѳдны роуницаѳн.

Помкајас тани унапѳлѳсѳс.

Најѳс пожд јукны кык группа вылѳ.

Помкајаслѳн первој группасыс: „Ударнїк“ журнал ассыс авторїтетсѳ воштылыс војасѳн. Народлы врагјас, кодъас лѳзлїсны тајѳ журналсѳ, іспѳлзујтлїсны сїјѳс асланыс целъасын, кычї доходнѳј статъајас пыс ѳтїкѳс. Журналѳ ез лѳзсывны том вынјас. Тајѳ журналыс вѳлі косынык, содержанїетѳм, однообразнѳј, неїнтереснѳј. Тајѳ журналыс сїстематїческойа гормывлїс кык, кујїм, а мукѳд дырї і нѳл тѳлысјасѳз.

Прїчинајаслѳн мѳд группасыс завїсїтѳ мїжансањ: Оргбјурѳсан, писател-јассањ, тїпографїјасањ да „Союзпечатсањ“.

Журналѳ колѳ печатајтны јонжыка колана, популярнѳј, їнтереснѳј матерїал, колѳ требутны писателјас-сањ вылын художественнѳј, выдержаннѳј, увлекательнѳј произведе-нїе-јас, а качество боксањ ѳелѳыс мїжан ѳнѳз сулалѳ омѳла. Колѳ медым журналын кутїсны участвутны партїјно-сѳветскѳј, научнѳј работнїкјас, култураса да їскусствоса работнїкјас, медым мїжан тїпографїја ез нужѳд журнал лѳзѳмсѳ, і, медѳѳорын, медым „Союзпечат“ унжык тѳждысїс зїк ѳтї комї журнал паскѳѳѳм вѳсна.

Некымын кыв Комї АССР-са писателјаслыс сојуз органїзациѳннѳја оформїтѳм жылыс.

Быд обществено-полїтїческой доброволнѳј органїзација должен імїтны шлен-јасѳс. Важ комї писателјас воzza составыс колїсны ѳтї шлен да кык кан-дїдат. Сїзкѳ, колѳ вѳлі писателскѳј органїзацијасѳ лѳѳѳдны вылыс. Кущѳмѳс требованїе-јасыс, медым лоны сѳветскѳј писателјас сојузса шленѳн лїѳѳ кандїдатѳн? Та куца Писателјас сојузлѳн СССР-са Правленїе їндѳ сы вылѳ, мыј шленѳ лїѳѳ кандїдатѳ прїмїтї-јасѳ не вѳчавны торја скїдкајас. Колѳ тѳдвылын кутны, мыј Писателскѳј сојуз ем творческой органїзација. Прїмїтавны сѳмын сїјѳ јортјасѳс, кодъаслы лїтературнѳј ужыс абу случајнѳј занатїе.

Такѳд јїтѳѳын колѳ вайѳдны Сѳ-

ветскöй Писателъяс Союзлөн уставыс выдержка. Сын вiставсö:

„Сöветскöй Писателъяс Союзса шленөн вермöны лоны писателъяс (беллетристъяс, поетъяс, драматургъяс, критикъяс), кодъяс сулалöны сöветскöй власт платформа вылын да участвуйтöны социалистическöй строителствоын, занiмaйтöны литературнöй трудөн, iмeйтöны художественнöй либö критическöй произведениеяс, кодъясöс печатайтöма торъа изданиеясөн либö литературно-художественнöй да критическöй журналъясын (а сiз-жö сувтöдсöны профессиональнöй клубнöй сценаяс вылын) да iмeйтöны самостоятельнöй художественнöй либö научнöй (критическöй ужъяс) тöдчанлун“.

СССР-са сöветскöй Писателъяс Союзлөн индöдъясөн да уставөн руководствуйтöмөн талунъа лун кежлö писателъяс союзö шленөн примiтöма

сöмын-на кык мортöс (Г. А. Федоровöс да В. В. Лухинöс; а коjmöд—1934 восян шлен—М. Н. Лебедев), кандидатъясö примiтöма С. Лермондöс да С. Поповöс.

Ташöм ногөн, öни ставыс 3 шлен да 2 кандидат. Тaжö вывти ещa. Писателъяс Союзö выль шленъясöс да кандидатъясöс кыскöм куъа сулалö жык уж. Ковмас отсавны том юртъаслы најö творческöй ужын, налыс гижöдъясöс журналын печатайтöмөн, налыс сборникъяс лeзалöмөн, налыс творческöй мастерствосö кыпöдöмөн. Емöс став поъанлунъас сы вылö, медым матiя локтан кадö коми сöветскöй писателъяс организациа уна пöв быдмiс i количеству боксаы i качеству боксаы.

Тази сулалö делöыс могъаскöд, кодъясöс Писателъяс Союзлөн Оргбюро возö вöли сувтöдöма ВКП(б) Коми Обкомөн.

IV. Писательясы творчество донъялöм.

Возö зев колана раздел, код вылö мi долженöс обратитны вниманiе, сiжö коми писательясы творчествонысö выль пöв вiдлалöм да донъялöм, iмeйтчыс литература донъялöм, сылыс положительнöй боксö да тырмытöмторъясö петкöдлöм да сы под вылын индыны туъяс возö быдмöмлы.

Первой колö сувтлыны медвоъаа коми поет, коми литературнöй кывлөн основоположник, Иван Алексеjewич Куратов олöм да творчество вылö.

I. А. Куратов чужлис 1839-öд вося юль 6-öд лунö да кулис 1875-öд вося ноабр 17-öд лунö. Куратов овлис царизм да сöд реакциа эпохайн, кор быд пöлöс прогрессивнöй мöвп ламöдсылis, возынмуныс jöз преследуйтeылысны.

Аслас öти произведениеын секса нем жылыс Куратов гижö:

„Мiян му вылын сöд воj
Сувтöм ме ог тöд-нин корсан;
Воын jöзыс сöд-жö, тас
Вешöрö-таj jöзöс корсан...“

Он, он азды. Мукöдыс
Ескөн жежыд паскöмабe,

даj i сeни најöс
Бордъа шыръяс вевтöмабe.

Жежыд вылö лок Вампир
Горша сащкысö... i тöдa,
Кыа петгöз татöни
Ташöм пемыдын ме пöдa...“

Куратовлыс автобиографическö стöчжыка тöдмалöма сещöм вопросъас куъа, мыj Куратов вöвлöма сиктса пöнöмарлөн, а сeсса факлөн пи (Кибра сиктын, Сыктыв районын), дас ардсаы коллöма сирöтаөн баттöгыс. 1850—1856-öд воясын велöдчöма Яренскöй духовнöй школаын, 1856—60-öд воясын—Вөлöдгаса духовнöй семинарияын. Велöдчöмсö помалöм бöрын 1861—65-öд воясын вöлöма учителөн Устсысольскöй (öниа Сыктывкар) духовно-приходскöй школаын. А 1865-öд восян служитö чиновникөн—коллежскöй регистраторөн, коллежскöй секретарөн, временнö исполнитö i мукöд должностъяс.

Первоj сiжö ужалö Казаыын, сeсса мунö Среднöй Азияö, волö уна места да Азияас i кулö.

Куратовлыс олöм да творчествосö тöдмалöм сöмын-на заводитсö. Сiжö

біографіяе да творчествое уна-
тор-на мјанлы абу известнѳ.

Оті помкаѳн, мыј сїѳ ез ло факѳн
лїбѳ попѳн, тѳѳѳмыс колѳ лыѳѳыны
їезуїтскѳј воспитанїјелыс чорыд пѳ-
радѳкїассѳ, кодїас ез вермыны не
влїјїтны том вежѳр вылѳ.

І. А. Куратов быдміс гѳлапырыс.
Пѳѳѳ вїѳѳѳны автобіографїескѳј ха-
рактера „Сылан, менам сылан“ кыв-
бурыс отрывѳкїас.

Аслас кулыс бат кывїасѳн сїѳ
гїѳѳ:

„Кытѳ тѳѳ лѳза?
Кодкѳ бѳстас-ѳ мѳѳ?..
... Јеннога поп лѳка
Вїѳѳлїас те вылѳ...
... Крестанїн оз їдрал
Лѳлас тѳѳ, пїѳ;
Вѳтасѳ вѳт їлыс
Лун-вої конѳр сїѳ.
Велѳѳѳѳ со корї
Аїтѳм пѳнѳмар пї.
Ылїаын со кѳмтѳм
Чечалѳ-таї Карпѳ...“ і с. в.

духовнѳј школаїасын велѳѳѳѳм
вылѳ вїѳѳѳѳѳѳ, Куратов ез вѳв ре-
лїгїознѳјѳн, сѳравлїс поп-факѳс, том
арлыдсан кыссїс светскѳј олѳмлан,
народѳе југѳѳѳѳны тѳждысѳмлан. По-
ѳѳ вїѳѳѳѳны бара-жѳ аслас произвѳде-
нїеїасыс отрывѳкїас. „Морт олѳм“
кывбурын сїѳ гїѳѳ:

„Мем дас сїїм вої..
... Оз-кѳ мыс пѳт
Гїжыс і поет,
Бѳрд пїѳѳї ме бѳста чер—
Менам лѳас сѳр.
Оз-кѳ мыс пѳт
Некушѳм поет,
Мѳѳ оз пѳт і пѳнѳмар,
Гѳрдлыс, сѳрыс, јар...“

духовенство вылѳ лѳглунѳн мѳтїв-
їас да народѳс југѳѳѳѳны зїлѳмлѳн
мѳтївїас емѳс уна кывбурыасын.

Сещѳм вывтї їнтересуїтыс вѳпрос
вылѳ, мыїла Куратов нем кежлс
ѳновтїс ассыс країсѳ, вѳчавїѳѳ сылѳн-
жѳ кывбур „Прощанїе“, кодѳс гї-
жѳма рѳч кыв вылын да датїруїтѳма
1865-ѳѳ вѳса октїабр 3-ѳѳ лунѳн. Со
сетыс выѳѳѳѳїас:

„Еще недавно я бранил
Родной свой город, говорил,
Отсюда вынесетель, черти,
Меня до нежеланной смерти?
Но обошлось без чертей.
Приказ дан выехать скорей.

... Друзья, когда увижу вас!
Врагов, и тех уж почему-то
Мне стало жаль покинуть круто...
Их не увижу боле я!
А ты, зыряночка моя!
Неужели, горем пораженный,
Я буду только в грезе сонной
Твой образ видеть? Так угас
Мой день! Будь проклят ты, приказ!“

Послужнѳј спїсокыс тыдалѳ, мыј
І. А. Куратовлы 1865-ѳѳ воїн локтїс
пїкаїз мунны Казанскѳј воїеннѳј ок-
ругса штабѳ служба вылѳ. 1865-ѳѳ
вѳса октїабр 20-ѳѳ лунѳ сїѳ вѳлї-нїн
Казаньн. Такѳѳ їтѳѳѳн і колѳ гѳ-
гѳрвоны вылынжык вїѳѳѳѳм кыв-
бурсѳ.

І. А. Куратов жылыс возїажык гї-
жѳѳїасын вѳлї їндысѳѳ, мыј Куратов
бытѳѳѳѳ велѳѳѳѳма Казанскѳј унї-
верситетын. Но сылѳн послужнѳј
спїсокас таїѳ абу, даї воїассѳ арта-
лѳмѳн велѳѳѳѳмыслы кадыс оз лѳсав.
Таїѳ вѳпросыс корѳ стѳчжыка
тѳѳмалѳм.

ѳнѳѳ мї тырмымѳн ѳгѳ-на распо-
лагаїтѳ конкретнѳј матѳріалѳн і сы
боксан, мѳѳым сетны Куратовлы
стѳч полїтїескѳј дѳнїалѳм. Вїѳѳѳѳм
сѳмын некымын произвѳденїеїе, код-
їас мѳѳга јѳна петкѳѳѳѳны сылыс
їѳѳѳлогїїасѳ. Сылѳн характѳрнѳј
произвѳденїеїе, кодї вїстїлѳ сылыс
ѳношенїеїсѳ релїгїїа дѳрд, крес-
танство дѳрд кыїї експлоатацїїалѳн
ѳбїект дѳрдѳ, чїновнїкїас да сунѳїїас
дѳрдѳ, грамота да уж дѳрдѳ, лѳѳ кыв-
бур „Вѳтїас“. Таїѳ кывбурсѳ колѳ
вїѳѳѳѳнї ставнас.

„Кодыр олѳм оз сет сїнва
І оз петкѳѳд вѳсї сѳрам,
Вѳтїасѳс-кѳ морта мортлы
вїстїлам, мї бур-на керам.

Вѳтѳн азїны зел шѳгмѳ
Уна тор, мыј сїнмѳн ѳлѳм,
Мыїыс луншѳрын мї полам
І мыј зывѳѳѳѳѳѳ сѳлѳм.

Вѳтѳн азїны зел шѳгмѳ,
Мыј пѳж Иванїїас аїас
Кѳрт бѳѳїаснас, кыї јуреїнас
Пырѳмаѳс кулан каїас.

Вѳтѳн азїны зел шѳгмѳ,
Кыїї петмыс вїчкѳ шѳрѳ
Вылтї равзѳ фак апѳстѳл...
Школар шубѳ, фак-пѳ сѳрѳ.

Вѳтѳн азїны зел шѳгмѳ,
Мыј мї воїм попѳс корны

Кулыс динө. Мунныс зел дыш!
Мыжыскө со-и пондис јорны.

Вөтөн азыны зел шогмө,—
Вотсө перјигөн мужикөс
Комын кујимыс-тај кучкіс
Станбөј—ез комын кыкыс.

Вөтөн азыны зел шогмө,
Мыј кор шог мијанөс суис,
Суддалы ми кыҗ шайт вөзјам,
„Вит ур содтө-на-пө“, шуис.

Вөтөн азыны зел шогмө,
Ылөдлөйлө крестанабс
Тамыш писар. Ембс пијан—
Школаө ог лөзө најөс.

Вөтөн азыны зел шогмө,—
Сотчөны шыг кынөмјасным;
Кокјаснымөс сорјас вылө
Лепталөмөн кујлам асным.

Вөтөн азыны зел шогмө
Унатор, мыј сінмөн өлөм;
Вөтөн азынытө позө
Җик сиз, кызи пыр і вөлөм*.

Поет төдчөдө сешөм мөвп, мыј
лунын либө јөз сін возын сорнитны
запретитөма (өлөм) сешөмторјас жы-
лыс, кызи например, высшөј духовнөј
санјас жылыс, кодјас проповедујтөны
рај, а асныс оз повны адгыс, мыј
вичкоын фак сөмын равзө-сөрө, ылөд-
лө народөс, мыј попјас сижө медса
гырыс негодјайјас, мыј царскөј чинов-
никјас не сөмын пөдтөны мужикјасөс
вотјасөн да быд пөлөс поборјасөн,
но і эвер самөн нөјтөны најөс, мыј
суддалјас—мерзавецјас да вэточник-
јас, мыј і тамыш писар кулө мужик-
јасөс, мыј колө аслыныд велөдчыны,
колө труфитчыны, а не проҗабайтны
места вылын.

Поет помас заключайтө, мыј тајө
фөрт абу вөт, а „Җик сиз, кызи пыр і
вөлөм“,—јавнөј, быдлунса курыд да
праватөм олөмыс ужалыс јөзлөн.

Куратов, кыҗ поет, ассыс поезија-
сө индылис ужалыс јөзлы. Аслас „Ме-
нам Муза“ кывбурын гижө, мыј сь-
лөн Муза абу вуза, і оз ло вузабн.

Реҗид видламө і јөз возын ми кібс,
Реҗид бостам јонжык тема,
Мед поэма
Петкөдлас ханжабс,
Јьока паскыд паскөмаөс,—
Паразитөс, коді јөзыс гырыс
І код гөрд јөз вірыс,—
І бур јөзсө, кодјас өні
Оліганыс кынмөны і шыҗгалөны,

А быд шудсө кулөм бөрын виччысөны...
Менам Муза
Оз ло вуза*.

1866-во.

Ми ног, тани җоннас Куратов да сь-
лөн идеалјасыс. Сьлөн мөвпыс—
служитны налы, коді өні, мөднөг-кө
Куратов луңјасө, проҗабайтө корыс-
лунын да шыҗгөн; гижны ханжа жы-
лыс, јөз вірыс гөрд паразит жылыс.
Ханжа, паразит ним улас тани колө
гөгөдрөны царөс.

І. А. Куратовлөн произведенијөјас
ез вермыны печатајтгыны комі кыв
вылын сижө кадө. Печатнөј кыв мијан-
лы сетис сөмын Октябрскөј Социа-
листическөј революција. Сьлөн унжык
произведенијөјасыс паскавлісны комі
ужалыс јөз пөвсө мортыс-мортө.

Куратов радејтліс ассыс рөднөј
кыв, сижө ескылис комі народ возро-
дитчөмлы. Аслас „Комі кыв“ кыв-
бурын сижө гижө:

„Тајө кывлыс миҗсө
Өлөмөн ме кыли—
І ме медвоз сьлөн
Һөҗжөникөн сыли...
Тајө кывјөн мукөд
Горажыка сьдас—
Со кыҗ еурс пель секі
Уна буртор кылас“.

1857 во.

Фөрт, Куратов тани оз вистав, дај
сижө кадө ез вермы виставны, кушөм
тујјасөн коміјас лоасны свободнөјөс,
торја-нын ез вермы гижны национал-
нөј вопрос жылыс сиз, кыҗ гөгөдрө-
ам ми, Јенін—Сталин эпохаын олыс-
јас, марксистско-ленінско-сталинскөј
революционнөј теоріабн вооружитчөм
јөз. Оз ков вунөдны, мыј Куратов
гижліс 60-д војасө.

Таыс да ташөм сама кывбурјасыс,
а сиз-жө сьлөн комі кыв куза науч-
нөј статјөјасыс оз поз мыжавны Ку-
ратовөс национал-шовинизмыс, кыҗ
сижө зиллісны вөчны народлөн врајас.

Куратов не сөмын поет, но і язы-
ковед, кодлөн трудјасыс имеитөны
научнөј ценност. Аслас өти статја-
ын Куратов доказывайтө научнөј мьр-
лы, мыј комі кыв сижө абу кушөмкө
архіпримітивнөј кыв, кодөс колө чер-
книтны мьрса кывјас списоқыс, а
мыј „комі кыв ем Јевропаын заме-
чательнөј кывјас пьыс өти, мыј мијан

кыв тѳжысѳ сорні куза топѳдѳм жылыс, медым ез вош сылѳн выныс“.

І вот Куратовлѳн Комі кыв жылыс ташѳм высказываніејасыс народлѳн врајаслы лоі материалѳн, коді сетіс шувы таѳі: „Міјан абу сомнѳніе, — ердѳдѳм народлы врајас пыс гіжѳ ѳті, — мыј тајѳ важ комі націоналізм ідео-логіјалѳн петасјас, кодјасѳс ѳбрас нубѳісны, жужѳѳісны Г. С. Лыткін, а октабрскѳј револуціја ѳбын 1921-29-ѳд војасын комі націонал-шовіністјас“.

Комі буржуазнѳј націоналістјас лыдѳ Куратовѳс пыртѳмѳн тајѳ јарѳј буржуазнѳј націоналістыс, народлѳн врагыс, кѳсјіс маскірујтны, тупкыны контрреволюціонностѳ комі буржуазнѳј націоналістјаслыс.

Абу подулыс Куратовѳс сујны чело-вечестволѳн выродѳкјас лыдѳ. Мѳдарѳ, національнѳј вопрос дінѳ Куратов матыстѳѳ зік оз сіѳ, кыѳі матыстчылісны комі да мукѳѳ буржуазнѳј націоналістјас. Тајѳс тѳдѳѳдѳм могыс поѳѳ вайѳдны сылыс кывбур-сѳ:

„Мыј ті бара венсад, відчад,
Морта мортлы фіга мыччад?
„Роч мед лоас коміыс“.
Мыј ті корсанныд і кыс?
Мед-нѳ коркѳ лоас комі
Роч кѳѳ, јаран, кѳѳ суомі,
Кѳѳ і комі возѳ ло мі, —
Мылкыджык да озыржык
Лоас мед кѳѳ ещанік“.

1867 во.

Кыѳ аѳзанныд, тани абу нінѳм об-шѳѳјыс местнѳј шовінізмкѳѳ, бур-жуазнѳј націоналізмкѳѳ.

А „мыјын лѳѳ местнѳј націоналізм дорѳ уклонлѳн сушчествоыс? — Јуалѳ Сталін јорт ВКП(ѳ) XVI сјездлы ЦК-лѳн політїческѳј отчотын, і во-чавіѳѳ: — Местнѳј націоналізм дорѳ уклонлѳн сушчество лѳѳ ас націо-нальнѳј скорлупа рамкајасын торјѳд-чыны да јѳршітчыны зілѳмын, ас на-ціја пышкѳсын классѳвѳј прѳтїворе-чїејас затушујтны зілѳмын, социалїс-тїческѳј стрѳїтельство обшѳѳј пото-кыс вешїѳмѳн велїкорусскѳј шові-нізмыс дорјысны зілѳмын, зілѳмын не аѳзыны сіјѳ, мыј матыстѳ да ѳтувтѳ СССР-са національностјасса ужалыс јѳз массаѳс, да аѳзыны сѳ-

мын сіјѳ, мыј вермас најѳс ылыстын ѳта-мѳдыс.

Местнѳј націоналізм дорѳ уклон петкѳѳлѳѳ возын увтыртлѳм націјајас-са ѳтжївајушѳѳј классјаслыс проле-таріат дїктатура режімѳн недоволст-вуйтѳѳм, налыс асланыс національнѳј государствоѳ торјѳѳдчыны да сенї асыныс классѳвѳј господство лѳ-ѳѳдны зілѳм.

Тајѳ уклонлѳн опасностыс лѳѳ сы-ын, мыј сіјѳ культївїрујтѳ буржуаз-нѳј націоналізм, ѳмѳлтѳѳѳ СССР-ын народјаслѳн ужалыс јѳзлыс ѳтув-јалувсѳ да ворсѳ інтервентјаслы кі-выв.

Ташѳм сушчествоыс местнѳј націо-налізм дорѳ уклонлѳн“.

Ем-ѳ кѳѳ мыјкѳ обшѳѳјыс Кура-товлѳн местнѳј націоналізмкѳѳѳ сѳерт, абу. Міјанѳн лыдѳѳм прѳїзвѳденїе-ын, кодѳс гїжѳма 71 во сайын, сіјѳ шуѳ, мыј зік ѳтѳѳд лїѳѳ комі, лї-ѳѳ роч, лїѳѳ ненец, лїѳѳ суомі, најѳ сѳмын кѳсјѳны овны неуна культур-нѳјжыка, озыржыка.

Куратов ез јѳршітчыв аслас на-ціональнѳј скорлупа рамкајасѳ. Мѳ-дарѳ, сіјѳ імеїтліс вескыд јїтѳѳ мї-рѳвѳј культуракѳѳ, роч культуракѳѳ да посні національностјас культуракѳѳ. Комі кыв вылѳ сіјѳ переводїтїс прѳ-їзвѳденїејас Гејнелыс, Шїллерлыс, Беранжелыс, Пушкінлыс, Кольцовлыс да мукѳѳдыс. Переводїталїс прѳїзвѳ-денїејас греческѳј, сербскѳј, кір-гізскѳј, татарскѳј літѳратураыс да с. в.

Сешѳм ногѳн, сіјѳ установкаыс, кодѳс вѳлі сетѳма народлѳн врај-јасѳн національнѳј вопрос куза Куратов віѳѳдлас жылыс, вѳлі вужвы-јѳныс невескыд.

Куратов творчество жылыс комі на-род тѳѳмалїс поет кулѳм ѳбын уна во колѳм мыстї сіјѳ тетрадјас да гїжѳѳјас куза, кодјас сохранитїсны. ѳткымын прѳїзвѳденїејасѳѳ комі кыв вылын медвоѳзаныс вѳлі печатај-тѳма 1932-ѳд воын торја сборнікѳн, кодлы возкывсѳ вѳлі гїжѳма ѳні ердѳѳѳм врагѳн, да сіјѳ нїмкѳѳ јїтѳѳм-ла сборнікѳ ізымітѳма обрашченїе-ыс. Такѳѳ шѳѳ колѳ індыны, мыј сіјѳ возкывјыс зік невескыда тѳлкуј-тїс Куратовлыс творчествосѳ. Сы-

ын серті артмō поетлōн чут мī не тырнас пессімізм; Куратов быттō-кō ез аҗыв „классовј увтыртōм націо-нальнōј увтыртōмла“; сетбыліс установка сујны Куратовōс націо-нальнїстҗас лыдō да с. в.

1937—38-ōд војасын вōлі позан-лун лезны произведенијаслыс выл-сборник, мы-ннн петалис печатын, сы днō содтōмн, но талуҗа лун кежлō сїјō абу, і Куратовлн твор-чествоыс, сешдōм ногн, преступнōја кутсō Коми ГІЗ папкајасын.

Куратов олōм да творчество жы-лыс, тōдōмыс, колō јона паскыҗы-ка тōдмасны.

Вылын вайōдōм произведенијасыс кынҗі, кодҗас характерізујтōвы по-етлыс політїческой чуждōмсō, сылн емōс уна кывбурҗас бытовōј темајас вылō, кыз напрімер „Пōрыс морт“, „Снтōм пōлō“, „Корыс і кулōм“, „Шудтōмҗас“ да с. в.

Ем уна переведитōм кывбурҗас, фольклорнōј произведенијас, шутч-нōј да гаҗа произведенијас, но ем і пессімістїческой характера, прокла-тōј, беспрсветнōј олōмкōд да сылн уна вosa висōмкōд (туберкулоз) јт-чōм произведенијас.

... Кōзыд му улын і пемыд.
Быд морт сетчō пырлывлō.
Сес туј абу, он пет немыд:
Сетчōсса морт вунывлō*.

Сылы окота овны да тышкасны, но сїјō ѓтнас, сїјō эпохаын абу-на нōшта сїјō воҗынмуныс революці-оннōј выныс—пролетаріат, і не вын сертыс сылы воҗасны ѓтнаслы су-щцествујтыс стројлы паныд. „Пыж“ кывбурын бура петкōдлōма сїјō ро-ковōј істїнасō, трагедїјасō секса во-җынмуныс јōзлыс:

„Вїзув ју паныд ме ката,
Омōла-тај сōмын катō!
Сына, сына, а ог вōрҗы!
Ег-ō сїбды-нын ме татчō?
Ва дорас со тōдчō понōл,
Сїјō вестын важнн тōдчō!
Сына, сына... Гашкō кул-пу
Сїјō менам бōрōд вōтчō!
Сынōпта-жō ме мыҗвыныс.
Пыжōј вōрҗис, пыжōј кайō
Гыҗас вылыс гыҗас вылō.
Онī понōл колїс сажō!..“

Сынōпта-жō, сынōпта ме!
А кор шуалї ме тажōс.
Вїзув ју вылын-нын бара
Ачым колї понōл сажō*.

Куратовлн җоннас творчествоыс жїзнерадостнōј, сїјō ескыліс, мыј коркō человечество мездысас ѓтї јōзс мōдҗасн увтыртōмыс да рабд пōртōмыс, кōт сїјō выныс вылō, кодї мездас народōс, сїјō аслас про-изведенијасын конкретнōја оз ін-дыв, дај ез вермы індыны.

Куратов поезїяын колō обратї-ны выманїе сылн кывбур фор-ма оріҗинальност вылō.

Сїјō кывбурҗасын абу сїјō штамп-ујтōмыс да рїфмајаслн ѓткофлу-ныс; рїфмујтōмын сїјō пōлзујтчō оз ѓтї слога кывҗасн, а глагольнōј кыв-җасн. Тајō фактыс мїҗан поезїялы індō кывбур течōмын гырыс позан-лунҗас вылō.

Писателҗас Сојузлн тајō чукōрт-чылōм сомненијетѓ обратїтас меҗса серҗознōј выманїе І. А. Куратов творчество днō.

Воҗō писател, кодї олō мїҗан сō-ветскōј кадын-нын, но кодї тōдō прок-латōј важ олōмсō—сїјō М. Н. Лебе-дев.

М. Н. Лебедев (Јус)—комї сōвет-скōј писател, меҗса ыҗыд арлыд-нас і літературнōј стажнас. Онї сы-лы квајтымын ѓтїѓд во. Літератур-нōј стаж 1900-ōд восан. Лебедев петōма посны служашщōј—сельскōј писар семҗасы. Лебедевлн федыс вōлōма крепостнōјн, кодōс помещїк ворссылōма картїѓн Нувчїм заводн владејтыслы.

Лебедевлн творческōј тујыс—куҗ да сложнōј туј писателлн, кодї вочасн вужїс мелкобуржуазнōј писателсаҗ сōветскōј писателѓ.

Сы могыс, меҗым гōгōрвоны. Ле-бедевлыс творчествосō ставнас, колō кōт җеныҗїка сувтлыны с-лн революціѓѓҗа творчество вылō. Сыкōд щōш колō пасҗыны, мыј Ле-бедев—самоучка, некущōм образо-ванїе ез пōлучїтлы. Лебедевōс грамотаѓ велōдлїс сылн батыс, стар-рїннōј звуковōј метод да колотуш-ка примеҗатѓмн. Прїрода сертї лн, наблудателнōј да талантлївōј зон-ка лыфлїс ставсō, мыј вōлі сурō

сылы кі улас. Но бур кыгајас абу-
тм да ҫеревенскӱ среданы олӱм
ограничӱтисны сылы мировоззренӱе.

Первој Лебедев увавлӱс перепӱ-
чӱкӱн, а сесса селскӱ писардн. Сӱ-
јӱ быдмӱс револуцијаӱҫса селскӱ
интеллигенција пӱвстын, мелкобур-
жуазнӱ, мешчанскӱ окруженӱеын
(попјас, фелдшерјас, лавочникјас да
поснӱ чиновникјас).

Лебедевлӱн духовнӱ пишшаӱн,
кыз шуд ачыс, вӱліны „историче-
скӱ“ романјас, кодјасдн сӱдӱ увле-
кајтчис револуцијаӱҫса творчество
періодын да кодјас сы вылӱ, тӱдӱ-
мыс, влӱјатисны.

Сӱдӱ кадса роч литераторјас јы-
лыс, М. Горкӱј шульвӱс тази:

„1907-саӱ 1917-ӱд воӱҫ кадыс вӱлі
роч литераторјаслӱн тырвыјӱ ас-
вӱлаа кывкуттӱм мӱвплӱн кадӱн, тыр-
выјӱ „творчестволӱн свобода“ ка-
дӱн... Вобщее 1907-1917 војас ҫеса-
тӱлетӱе тырвыјӱҫ заслуживајтӱ роч
интеллигенцијалӱн исторѱяын меҫса
позорнӱ да немјандыстӱм ҫесати-
летӱе ним“. Тајӱ сӱкас литература
влӱјаније улын Лебедев гӱжӱ уна
„историческӱ“ повестјас да вӱстјас,
кызӱ наприер, „В тумане смуты“ „В
горящей Москве“—роч народлӱн
интервентјаскӱд (французјаскӱд) тыш
јылыс тема вылӱ; „Вітаҫ Руалд“—
Кӱевскӱ Рус кадыс тема вылӱ;
„Грозный хан“—татарскӱ нашествӱе-
кӱд тышкасан кадыс, „Последнӱе
днӱ Пермӱ Великој“—пермскӱ крајӱс
Московскӱ князӱн пӱкӱрӱтӱм јылыс
тема вылӱ.

На кызӱ Лебедев сӱдӱ-жӱ кадӱ гӱ-
жӱс уна повестјас да вӱстјас, кызӱ,
наприер, повест „Бур-Ан“—комӱын
хрӱстианство пыртӱм јылыс тема
вылӱ; „В волостном омуте“ (волост-
нӱ писарлӱн казтылӱмыс), „Перм-
скӱ богатыр“—крепостнӱ олӱмыс
тема вылӱ; „Зыранӱн Фома“—комӱ
ужалыс јӱзӱс кулакјасӱн-лесопро-
мышленникјасӱн експлуатӱрујтӱм јы-
лыс тема вылӱ; „Нечајанныј талант“
—автобиографическӱ произвешенӱе,
да мукӱд.

Ставсӱ најӱс гӱжӱма роч кыв вы-
лын да „В Немецкој слободе“ вӱст
кызӱ издајтӱма торја кыгајасдн ли-
бӱ печатајтӱма сӱдӱ периодса жур-

налјасын. („Всходы“, „доcуг і ҫело“,
„Ратоборец“).

1912-ӱд воcан Лебедев заводӱтӱ
гӱжны і комӱ кыв вылын, меҫсаӱ
кывбурјас. Татчӱ пырӱны і сешӱм-
јас, кызӱ „Ыжыд да ічӱт черӱ“, „Ко-
мӱ збојлун“ да мукӱд.

Лебедевлӱн револуцијаӱҫса твор-
чество јылыс вӱлі примӱтӱма утвер-
ждајтны кызӱ зӱннас да тырвыјӱ
реакционнӱ творчество јылыс. Та-
щӱм донјалӱмыс вӱлі сетӱма народ-
лӱн врагјасӱн—Оботуровдн, М. до-
ронӱндн да мукӱддн. Но ташӱм до-
нјалӱмыс абу ҫӱк вескӱд. Лебедев
творчестволӱн револуцијаӱҫса пе-
риод јылыс оз поҫ утверждајтны
кыз зӱннас реакционнӱ творчество
період јылыс, кӱт слаб бокјас, кыв
шутӱг, сылӱн уна произвешенӱејасын
емӱс.

Мыын основнӱ тырмытӱмторја-
сыс Лебедевлӱн револуцијаӱҫса твор-
чествоын?

ӱтӱ-кӱ сыын, мыј сеска вернопод-
даннӱ „историческӱ“ романјаслы
подражајтӱмӱн Лебедев аслас произ-
вешенӱејасын геројјасдн петкӱдлӱ
меҫсаӱ князјасӱс, бојарајасӱс, роч
народ независимост вӱсна тышын
положителнӱ чертајас налы сетӱмдн,
но такӱд щӱц оз петкӱдлы народ-
нӱ массасӱ, оз аззы народыс петӱм
збылысса геројјасӱс.

Масса дӱнӱ дифференцированнӱ
подход пыҫсӱ сетсӱ общӱј выра-
женӱе „роч народ“. Оз петкӱдсы
народӱс царизмдн да ыжыдалыс
классјасдн увтыртӱм, оз петкӱдсы
царизмлӱн истиннӱ сущностыс. Ем-
ӱс местајас, кӱнӱ ошкыссӱ сеска
стројыс, царизм, сылӱн пӱрадокјасыс.
„В тумане смуты“ вӱст, наприер,
помасӱ тази:

„Москваӱс вӱлі весалӱма полак-
јасыс. Минӱн да Пожарскӱ спасӱтисны
отечествоӱс пӱгӱбнӱтӱмыс. Смута-
лӱн ру весасӱс да воссӱјатӱс гӱрд
шондӱ, кодӱ шонтӱ аслас ловзӱдӱм
југӱрјаснас уна страдајтыс роч муҫс.
Московскӱ трон вылын пукалӱс том
цар Михаил Федоровӱч Романов...
Народ ескӱс царлы да збоҫера вӱзӱ-
дӱс воӱҫ“.

Царлыс воӱм автор лыҫсӱ „мир-

лыс, добролыс да справедлівостлыс царствоһн”.

Оргкомітет Һым ылыӧ аслас пісмӧын Лебедев гижӧ, мыҗ, „сїҗӧ вӧлі менам беда, а ез менам мыж“.

Кывшутӧг, революціаӧгса творчествоыс ӧткымын произведенијяссылӧн миҗан кадӧ оз імеітны ценност. Сецӧмјасыс, „Пермскіҗ богатыр“ кӧні ошкысӧӧ крепостник—барон Строгановлӧн приказчик Рефкин сыыс, мыҗ сїҗӧ, кыҗі вернӧҗ слуга, виӧ ембурсӧ аслас кӧзайн-помешщиклыс, повӧӧдлӧ да вїалӧ пышјалыс каторжанајасӧс, кодјас грӧмітӧны помещикјаслыс усаӧбајас; свјаточнӧҗ вїст „Іван Голыҗ“, кодӧс гижӧма сїҗӧ кадса „свјаточнӧҗ вїстјас“ стїлын, „Бур-аң“, „Ордынскіҗ выходец“ да мукӧд сецӧмјас. Тајӧ произведенијясслӧн первоҗ группа.

Произведенијясслӧн мӧд группаӧ колӧ суҗны сылыс повестјас да вїстјас, кодјасӧс гижӧма історическӧҗ темајас ылыӧ. Кыҗ сїҗӧ тыдалӧ ылыҗн шуӧмыс, налыс событіејассӧ гижӧма лӧжнӧҗ позїціја боксаң, абу миҗан, марксистскӧҗ вїӧдласјасӧн. Но век-жӧ сїҗӧ произведенијясас емӧс ценнӧҗ серпасјас да колӧ сувтӧдны вопрос автор воҗын на пышкыс кодсурӧјасӧс переработајтӧм жылыс, меҗым вӧчны сӧветскӧҗ лыӧфылыс достӧјнӧҗјасӧн. Талы прїмерӧн позӧ бостны повест „Последнїе дни Перми Великӧҗ“. Сы жылыс преподавајтлїсны сїҗ, мыҗ Лебедевлӧн тајӧ меҗса реакціоннӧҗ произведеније. Но сїҗӧ абу шук сїҗ. Тајӧ повестас вїставӧӧ комї пермјаккӧҗ народӧн аслас не-завїсімост вӧсна тыш нуӧдлӧм жылыс. Фејствїеҗыс мунӧ 15-ӧд немын, кор Московскӧҗ княҗ Иван Васїлјевич III завојујтӧ Пермскӧҗ краҗ. Фејствујушщӧҗ лїцојас кывјасӧн автор подчеркївајтӧ повестын, мыҗ Перм ылыӧ укӧдӧчӧм мунлїс нӧтї ез сы вӧсна, мыҗ Пермскӧҗ краҗын ӧбӧдїтїсны московскӧҗ купечјасӧс да мыҗ бытӧӧкӧ „вознеҗавїдїтїсны пермјана роч Һым да, кажїтӧ, хрїстос вера ылыӧ сӧлӧмнаныс кыпӧдӧчӧны“, а мӧдӧдӧны уна лыҗа војска сы могыс, меҗым „бостны... кїаныс... Перм Великӧҗӧс“, „... непременно пӧкӧрїтны Пермсӧ“. Московскӧҗ княҗ ассӧ чув-

ствујтӧ вӧлі ынаӧдн-Һын, сїҗӧ нева-жӧн пӧкӧрїтїс вӧлнӧҗ Новгородӧс. І вот „помкаыс ывытї-Һын бур сурї,— ӧтлаӧдны Перм Великӧҗӧс московскӧҗ му дорӧ. Вот і ме крукыштчї сецӧм ӧказїҗа дорас да решїтї војујтны пермјанаӧс. Меҗ, јен отсӧгӧн, паска-лас да кыпалас свјатӧҗ Рус, меҗ іноҗемнӧҗ враҗјаслы сїҗӧ лоас страх да трепет ылыӧ. І да сгїнїтасны вїра враҗјасыссылӧн, ордынскӧҗ татара-јас, кодјасыс ме ӧнї ог повҗы-Һын Һынӧмыҗда“... таҗ шуӧ великӧҗ княҗ московскӧҗ, Рус чукӧртыс.

Аслас повестын автор нуӧдӧ параллельнӧҗ вїҗ—комї пермјакјас населенїе пӧвсӧ хрїстіанскӧҗ вера пыртӧм. Сїҗӧ нуӧдсӧ 10 во-Һын воїнскӧҗ ыҗн отсӧгӧн.

Релїҗїа вопросын автор оз настаї-вајт сы ылыҗн, кодыс на пїыс—јазы-ческӧҗ лїбӧ хрїстіанскӧҗ—бурҗык. Повестын геројјас сорнїтӧны сїҗ, мыҗ Војпел җырїҗї (војвыса јен) і хрїстіанскӧҗ јен җырїҗї ӧткоҧа овсӧ лока. Хрїстіанскӧҗ релїҗїаӧс петкӧдлӧма кыҗї завојевательлӧн ыҗна орудїеӧс.

Історическӧҗ событіејас ылыӧ мї вїӧдҗам ӧнїҗа кадса сїҗјасӧн, объектївнӧҗҗа, марксист-ленинїзм ученїе вїӧдлҗасјасӧн, став наукајаслӧн наукаӧн—дїалектїческӧҗ материализмӧн руководствувїтӧчӧмӧн.

Тајӧ повестсӧ-кӧ ылыҗ ног лӧсӧдны іменнӧ тајӧ позїціјасаң, социалїстїческӧҗ реалїзм метод подув ылыҗн, то тајӧ повестыс вермас бостны тӧдчана места сӧветскӧҗ художественнӧҗ лїтератураны.

А кыҗї гӧгӧрвоны социалїстїческӧҗ реалїзмлыс метод? Та ылыӧ колӧ вочавїҗны Жданов јорт кывјасӧн, кодјасӧс сїҗӧ вїсталїс сӧветскӧҗ писателјас первојҗа Ставсојузса сјезд ылыҗн:

„Сталин јорт шуїс миҗан писателјасӧс человеческӧҗ душајаслӧн инженерјасӧн... Тајӧ лӧд, ӧткӧ, тӧдны олӧмсӧ, меҗым кужны петкӧдлыны сїҗӧс художественнӧҗ произведеније-јасын, петкӧдлыны сїҗӧс не схоластїческӧҗҗа, не кулӧмӧн, кыҗ „объектївнӧҗ реалностӧс“, а петкӧдлыны сїҗӧс революціоннӧҗ развїтіеҗыҗн.

Та җырїҗї художественнӧҗ изобра-женијелӧн правдївостыс да історї-

ческөй конкретностыс долженде сочетайтчыны ужалыс јоздс социализм дукын идејнөј переделка да воспитанје моғкөд.

Художественнөј литературалди да литературнөј критикалди тащом методыс і ем сјдө, мыј ми шуам социалистическөј реализм методди.

Революција воэыввса творчествоыс Лебедев произведенијесас којмөд группад позө индыны „Зыранін Фома“ вист да „В волостном омуте“ повест, кодјасдс гижөма империалистическөј война воэвылын, а сјз-жө автобиографическөј вист „Нечаянный талант“ да „Яг-морт“ жылыс преданыје.

Став тајө произведенијесасдө гижөма местнөј материал вылын, омөлжыка завіситөны верноподданническөј литературыыс да сы вөсна јонжыка правдөјдө. Торја ыжид интєрес кутөны воэза кык произведенијєыс. „Зыранін Фома“ вистын нуөдсө повествованіјєыс өтї путешественник нимсан (стөчжыка, асаныыс авторсан) сы жылыс, кызі сјдө ветлігас паныдасліс ыжид кулак-лесопромышленниккөд—Фома санілович Локмортөккөд, кодї вөлі комї ужалыс јөзлөди секи настојашщөј паразит да вірјуыс. Жулік да хіщник Фома ассыс експлоатацијасдө кыпөдө бур делө выјдө. Автор висталө „Меным вескыда окота вөлі шуны сјдөс мерзавецөн... но, гөгөрвоана, ме нинөм ег шу, тырвыјө подулөдмөди мөвпаліг, мыј „благороднөј скөдралөдмөди“ Фомадс шензөдны өз удајтчы“.

Ҷоннас тајө произведенијесө торја принципалнөј вескөдөмјастөг позө і објазательнө колө выл пөв лезны (переиздајтны.)

„Волостнөј омутын“ повестсө мөдөдөма Москвадө видлалөм вылө. Оргбюрод ыстөм пісмдын тајө повест јывсыс Лебедев гижө:

„Повестын волостнөј писар нимсан нуөдсө висталөм сы жылыс, кызі і кодөн управлјатсыліс революција воэыввса крєстанство, кызі воывлісны вөлөстө уезднөј чиновникјас (земскөј начальникјас, становөј прїставјас да мукөд) і кызі најө петкөд-лывлісны өктын ассыныс начальниче-

скөј властсө, кыз өліс өктса интеллигенција (попјас, фелдшерјас, учїтелјас, төргөвечјас, өбјешшикјас, полицейскөјјас, урафникјас), кушөм положенијєын вөліны да кыз ужавлісны крєстанскөј управленіјєлди главнөј воротілөјасыс—волостнөј писарјас“.

Тајө повестыс сјз-жө кутө ыжид төдчанлун революција воэыввса өктөс петкөдлөм куза.

Лебедевлөди революција воэыввса медбөрја произведенијєасыс висталөны сы жылыс, мыј сјдө заводитө гөгөрвоны дејствительностсө вескыджыка, суларыс строј дордө заводитө вјдөдны критическөја. Тајөс өскөдөдмөгыс позө вайөдны „Ыжид да ічөт черї“ нїма кывбур. Сјдөс вөлі гижөма 1913-өд воын. Тајө—либералнөј буржуазіја вылө сатїра; либералнөј буржуазіја 1905 воын царскөј манифест лөзөмкөд јитөдын немјандыстөг іроническөја виставліс рабочөјјаслы да крєстаналы, мыј налы сетөма вөла. Јодї, вылө лептөм јурөди, висталө:

„Сарїзыс бур јуөр
Черїјаслы ваја:
Ічөтјаслы петїс
Ыжидлы моз вөла“.

Өткымын черїјас, кызі келчїјас, талы өскісны, петісны ју шөрдө, но налөди вөлаыс вөлөма картон код. Јодї либерал најдс пөрјаліс; вөлаыс вөлі сетөма сїрјаслы—роч буржуазїялы—кодјас кватлајтїсны да нылалісны пролетарїјасдс да полупролетарїјасдс зїк 1917 воэз.

Тајө кывбурсө аслас кадө вөлі төлкујтлөма кызі реакціоннөј произведенијєдс. Быттөкө Лебедев танї петкөдліс пролетарїат вынө өскытөмлунсө. Кывшутөг, тајө вөлі Лебедев вылө клеветади.

І сїз, народлөди врагјас, кодјас уна во чөж орудујтїсны комї литератұраын, шыбытїсны Лебедевлыс революција воэыввса став творчествосө, сылыс став произведенијєасдө реакціоннөјди лыфөдмөди.

Кывшутөг колө вештыны Лебедев жылыс да сїдс революција воэыввса творчество куза тащом донјалөмсө, но сјдө-жө кадө колө индыны, мыј мелкобуржуазнөј өграниченност вөс-

на Лебедев влі сурлѳма буржуазно-двор'анскѳ верноподданническѳ література вліжаніе улѳ да аслас революціја, воэывса уна произведени-јејасын подражајтліс псевдонароднѳ „історическѳ“ повестјаслы да віст-јаслы.

Лебедев творчестволди Октабр-скѳ революціја бѳрвывса період вы-лѳ, кѳт і жеңыѳка, но колѳ сувтлы-ны бара-жѳ сылыс творчествосѳ вылѳв донјалѳм боксаң.

Векжык влі шуѳма кѳвјавны Ле-бедеvely быдсама грехјас плѳт сет-чѳз, мы, ақзанныѳ-ѳ, Октабрскѳ революціјаѳс сіѳ прімітнысѳ прімі-тіс, но оз разбрајтчы політікаын, і не сѳмын первојја војасас, но і бѳр-јајасас, плѳт 1932—34 војасѳз, кор сіѳ гіжіс ассыс баснајассѳ. Та мо-гыс нароснѳ корсылвлісны сіѳ твор-чествоыс омѳлжыка удајтѳм торја моментјас да сіѳн вынѳѳлісны ас-сыныс вісталѳмјассѳ.

Сѳрт, Лебедев абу кушѳмкѳ ыжыд образованіеа морт і абу політіка боксаң развітѳ ыжыд, партіјнѳ ра-ботнык, а ставыс сѳмын тѳрытја сель-скѳ пісар-самоучка, важса грузѳн, векнѳ кругозорѳн.

Но век-жѳ сіѳ ақзис, кушѳм клас-сјаслы вајис пѳлза Октабрскѳ рево-лүціја. Аслас произведенијејасын сі-ѳ смела чуксалѳ озырјаслы да эксп-лоататорјаслы паныда тышкѳ, ме-дым помѳз да пыр кежлѳ ырѳдны налыс ужалысјас вылын ыжыдалан правосѳ. „Смелжыка, вокјасѳ, вет-лѳ“, нима кывбурын, кодѳс гіжѳма 1918-ѳѳ воын, Лебедев гіжѳ:

„Смелжыка, вокјасѳ, ветлѳ.
Кос вылын јонмѳдчам мѳ.
Вѳласѳ ақзас і бостас
Ужалыс војтырлди кі.
Ужалыс јѳз пыс петім,
Мывкыдным абу-нын нор,
Ѳтувја олѳм да вѳла—
Міјанлы мед донатор,
...Орјѳдлам мѳ чорыд кіѳн
Царлыс да озырлыс гез.
Вѳласѳ ақзас і бостас
Век кежлѳ ужалыс јѳз“.

Бостам воѳѳ, восстановітелнѳ період помасан кад-нын, став фронт куза социалістическѳ наступленіе заводітчан кад. „Цар дырса олѳм“ нима кывбурын, гѳла олыс креста-

нын кывјасѳн Лебедев проклінајтѳ важса олѳмсѳ да радлѳ выл, свобод-нѳ, коллективнѳ олѳмлы.

„Цар дырји, вокјасѳ, омѳла овлі,
Сѳкыда перјывлі ме кынѳмпѳт.
Быд југыдкізасыс біыс моз полі,
Мыј лоѳ вѳлаыс, секі ег тѳд...“

Гѳл крестанін воѳѳ вісталѳ, кызі сіѳс нарѳтілісны жемскѳјјас, стано-вѳј пріставјас, објешцікјас, кулак-јас-лесопромышленникјас, попјас, кызі сесса сіѳс вѳтлісны окопјасѳ, медым віңны царізмѳс да кызі најѳ, салдатјасыс, терпітлісны ырвомѳ кучкалѳмјас да мукѳд унапѳлѳс лок-торјас. Но бырис терпеніе ужалыс јѳзлѳн:

„Садмѳѳчис ѳтпырјѳ ужалыс јѳз,
Сувтіс да орѳдіс гадѳлѳм кінас
Віруыс царлыс да озырлыс гез...
...Февралса лун бѳрын недыр мысѳі воіс
Шондіыс мічажык Октабрса лун“...

Октабр, коді мічажык шондіыс, вајис беднаклы гажѳн тырѳм лун. Беднаклѳн радлѳмыс не сѳмын сын, мыј сіѳс ѳні некод оз жескѳд, но і сын, а тајѳ главнѳјыс, мыј сіѳс овмѳѳчис коллективнѳј, тырбур олѳ-мѳн.

„Ѳні ме колхозын лѳсыда ола,
Ѳтувја овмѳссыс јонмѳда вын.
Гѳллуноѳ вунѳді, нана і сола.
Ақзис ме семјакѳд бур оланін“.

Сѳветскѳј народ, болшевістскѳј партіја і сіѳс вождѳ да учітел Сталін јорт вескѳдлѳм улын, первој пјаті-летка олѳмѳ пѳртіс нѳл воѳн. Мір-вѳј буржуазіја, фашізм кеслѳ ассыс піңјассѳ Сѳветскѳј Сојуз вылѳ. Рім-скѳј папа організујталѳ рабочѳјјас да крестаналы паныд, социалізм стра-налы паныд крестовѳј походјас. Ле-бедев аслас „Рімскѳј папа шуіс ша-па“ нима кывбурын, кодѳс гіжѳма 1933 воын, гіжѳ:

„Сѳвет властыд—
Тенад страстыд
Міјан му вылыс оз быр.
Егѳ тешѳн
Нѳл во чѳжѳн
Тыртім мѳ вітвѳса план“.

1931—34 војасѳ Лебедев гіжѳ уна поемајас да баснајас: „Кык кулак“, „Коді оз ужав—сіѳс оз сој“ „Кол-

хоэник Мітрöпан“, „Педö да Рöдö“, „Кык понлөн пурсöм“ да мукöдöс, кодјас характернöјöс сöветскöј дејствителностöс, капиталзмлыс пріродасö да с. в. правілнöја гөгөрвоомөн.

І вот 1938-öд во. Тајö воын Лебедев гіжö поснідік вістјаслыс серіја „Јен улын да цар улын“ общцöј ым улын (печатајтöма 4 да 5 №-ын „Ударнік“ журналын, 1938 в.). Револуціја возвывса комі дејствителностыс тајö ічöткис серпасјас-епізодјасыс сің-жö іжтысöмаде классöвöј содержаніеөн, најöс гіжöма гөгөрвоана да образнöј кывјөн, і нöшта öтчыд вештöны бокö Лебедеведн бытöкö сöветскöј дејствителност гөгөрвотöм жылыс да сіјö політескöј жеблун жылыс народлөн врајаслыс шудмсö.

Лебедев творчестволы был сікас донјалом сетігдн мі нöтї ог көсјö віставны, мыј Лебедеведн творчествоыс крісталнö чїстöј і сöветскöј дејствителност гөгөрвоомын і художественнöј кыв совершенствоын. Ферт, і сын і таын позö ағзыны нееща тырмытöмтор.

Могыс сын, медым, öтї-кö, сетны Лебедеvely почанлун нöшта актївнöјжыка суртчыны мїан сöветскöј комі художественнöј літератураб, медым возöвылö отсавны сылы пыдысаңжык гөгөрвоны мїан дејствителностöс, отсавны гөгөрвоны Маркслыс—Енгелслыс—Ленинлыс—Сталинлыс ученіјесö, отсавны велдны мїан славнöј большевікјас Всесöјузнöј Коммуністическöј Партіјалыс історіјасö.

Оргбјуро оз öшыбітчы, шуас-кö, мыј Лебедеvely зонжыка колö кутчыны революціја возвывса комі ужалыс јöз олöм жылыс темајас дорö. Мыјла? Сы вöсна, öтї-кö, мыј мїан важ кад јывсыс, көт і ужалыс јöзлы проклатöј да курыд кад жылыс,—абу художественнöј произведеніјас. Сы вöсна, мöд-кö, мыј Лебедев—революціја возвывса эпохалдн представітель, морт, кодї аслас ылы вылас нуіс царізмлыс да буржуаціјалыс став локторјассö і зев бура помнітö та жылыс.

Öтї кывјөн-кö шуны, Лебедев пе-

рö улыс долженöс петны зев тöдчана художественнöј образјас да серпасјас ужалыс јöзöс увтыртöм жылыс да важдн најö праватöмлун жылыс, експлоататорјаскöд набн тышкасöм жылыс, кодјас отсаласны мїанлы, том поколеніјелы, нöшта пыдысаңжык, нöшта буржыка гөгөрвоны Сталинскöј Конституціја эпохалыс велчіјесö да велікöј Ленинлыс, велікöј Сталинлыс ролсö важса став угнеғеннöј народјасöс мездöмын.

М. Н. Лебедеведс колö мездыны поснї ужјасыс, обеспечітны сіјöс да сетны почанлун бостчыны серјознöј ужјас бердö.

Г. А. Федоров (Пед Гең)—комі сöветскöј художественнöј літератураын том поколеніјелдн представітель. Комсомолец. Чужлöма 1909 воын. Учітель пі. Гіжны да печатајтчыны заводітїс 1927 воган. Первој гіжö стїхотвореніјес да ыңыжым вістјас, кыці напрїмер, „Шуштöм кад“, „Опонлөн вöт“, „Кöјінјас пурсöны“, „Зыбач“, „Кык туј“, „Олöм чегјасöм“.

1931-37 војасö печатајтö вістјас да повестјас—„Сіктса асыв“, „Запанын“, „Бергöдчїс“, „Ытја ва вылын“, „Полошүтчöм“, „Колхоэницајас“, „Вöрса драма“, піеса „Зелля“, „Тöрїча“ да мукöдöс. Öнї гіжö повесть „Тракторїстка Вага“ да ужалö (Јермолінкöд öтвылыс) історїескöј матеріал куға піеса вылын. Тајö матеріал вылас-жö Федоров јорт көсјö гїжны роман.

Федоров јорт произведеніјаслөн тематїкаыс современнöј, сöветскöј дејствителностыс—комі феревнаöс да вөр промышленност перестроїтöм петкöдлöм, классöвöј тыш да сöветскöј јöзлыс быдмöмсö петкöдлöм.

Федоров творчествоын положітельнöјөн колö лыдфыны сещöм тор, мыј сіјö аслас произведеніјесас зілö петкöдлыны сöветскöј дејствителностыс тїпичнöј јавленіјес, узловöј моментјас, кызвыннас најöс вескыда освешцајтöмөн.

Медым тајöс вынсöдны, бостам көт кымын-кö произведеніје.

„Сіктса асыв“—повестлөн первој јукөн (мöд јукөнсö мылакö ез гїж)—петкöдлö сіктöс 1927-28 војасö, кор нöшта ез-на вöв дорыв (сплош-

нбј) коллективизация, но колхозјас вбсна тыш брбд. Федоров тајб произведенијас кужбмбн ббрјб аслас повестлыс геројјасб, мыј отсалб классбвбј тышбб петкбдлбмлы. Отар бокбан—Павел Зонов. Сылыс мамбб да матрос фадбб вббны белбјјас. Онн Зонов коммунист—тракторнбј заводса рабочбј, бкмыс во ветлбдлбм ббрын локтб аслас бктб. Мбдар бокбан—учител Уткин, зентын партнбјнбј билетбн, маскнрујтчбм враг. Снб јарбј враг коллективизацијалы. Комн областын коллективизацијалыс позбм-лун подулалб агроном Бутыревлбн „научнбј“ статгабн (тајб статгасб збылыс вблн печатајтбма „Комн му“ журналын). Уткинын сочетајтббны контрреволюцијалн став отенокјасыс: снбј н троцкист, н бухаринец, н буржуазнбј националист, кбч ташбм нмјаснас автор Уткинбс оз нмты.

Народлы враг Уткин бктын абу бтнас. Снббс кышалбма контрреволюционнбј среда, кодн лептис ассыс јурсб бктын восстановителнбј кадб да кодн чувствујтб став фронт паста социалистическбј наступленијелыс матыстчбмсб. Кулак Трбш Педбр—исполкомса председател, мелнык Захар, Кузнеч Митрей, Лгонт—Трбш Педбрлбн пн—комсомолскбј јачејкаса секретар, поп Пнтрим, Педул—(кооперативын)—со кодјас кбзјнчјатбны карбан тајб ылын бктас.

Павел Зоновлбн—коммунист двадцатнјатнбсачныкблбн вббмыс да сылбн ужыс тајб бктын контрреволюционнбј элементјас вылб вјбб страх.

Классбвбј тыш јосмб. Вынјас перегруппирујтчбны. Павел Зонов гбгбр котыртчбны беднакјас, батракјас, ереднакјас—Машб, Гбрд Олбш, Педбр, Кбрнл, а ббрынжык н Јбрш Јогор, кодн јонжыка вблн сурбма кулакјас влнјаннје улб, да мукбдјас.

бветскбј властлбн јарбј врајас прнменајтбны налбн вредителскбј ужлыс став средствојасбб, веснб вналбмјас да соталбмјас, но Павел Зонов побеждајтб сы вбсна, мыј врајаскбд тышкасбм вылб кужнс котыртны паскыд ужалыс массабс.

„Зелла“ пјесаын Федоров вббб нуббб тајб-жб темасб, но колхоз ко-

тыртчбм ббрын-нн. Кулак Урсубев, поп Назар, сылбн пн лја да подкучачнык Јогор прнменајтбны вредителстволыс медса зывбк методјас—колхознбј ембур соталбм да бктса актнвбс пелбс сајсан вналбм.

„Бергбдчнс“ внстын (гнббма 1931 воын) середнак Габб Петырын автор бгытб обобшчјатб 1929—1931 војасса знаменателнбј јавленије — середнакјаслбн массбвбја да пыр кежлб социализман бергбдчбм.

„Полошутчбм“ внстын, кодбс гнббма 1935 воын, Федоров снз-жб сетб типнчбј јавленије. Кузнеч Пантнл—колхозб пыртбз нетб јон середнак, нетб кулак, бнн вреднб колхозын. Тајб вредителскбј ужас снб кужбмбн кыскн беднак Кузмабс. Но Пантнлбс—тајб кбннсб—ербббны, сы вылыс пбрчбдббны ыжуку пасбб.

„Колхознчјас“ повестын мунб социалистическбј скбтвнбм вбсна тыш.

„Вбрс драма“ повестын, кодбс гнббма 1935 воын, ббвакб комн художественнбј лнтератураын не первојасе сетб вбр фронт вылын вредителство.

„Трактористка Васа“ повестын, кодбс абу-на нбшта помалбма, петкбдлысбб вбр фронт вылын тыш ббрја војасса событнјас внбдласын.

Со основнбј тематикаыс Федоров творчествоын. Кызвыннас произведенијасыс сылбн лыддысббны ннтересбн; кывјыс еластнчбј, образнбј.

Но вблн ескб бшыбакбн, не-кбндыны Федоров јорт творчествоын тырмытбмторјас вылб. Политнческн грамотнбј, кодлбн ем лнтературнбј талант да солнбвбј лнтературнбј стаж, Федоровлы позб н колбсувтбдны уна тырысжык требованијас сы дорыс, мыјта, шуам, нбшта неопытнбј, вылыс заводнчыс писателлы.

А тырмытбмторјас Федоров јорт гнббдјасын, кывшутбг, ембб.

Кор мн сорннтам бветскбј лнтератураын социалистическбј реализм јылыс, то та улын гбгбрвбсб, мыј писател аслас гнббдын должен сетны олбмсыс фактјасбб „не схоластическбја, не кулбмбс, не прбста кызн ббјектнвнбј бействнтелност, а петкбдлыны бействнтелностб сылбн революционнбј

развітійеин* (Жданов), медем художественној произведеније отсаліс социализм самон јозос идејноја пераделајтомлы да воспитајтомлы.

Оз поґ гижны ставсѡ, мыј син улѡ усѡ, кыґи „објективној дејствителност“. А кор-сурѡ гижѡдјасас Федоровлѡн овлѡны натуралістическѡј сама описанијас, сещѡм серпасјас, кодјас оз ѡтвечайтны социалистическѡј реализм требованијаслы. Ташѡм код сама тырмыѡмторјассѡ аслас кадѡ критікујтлісны Панферов творчествоыс. А Федоров вѡвліс Панферов творчествосан ыжыд вліјаније улын да, кыґи і сїѡ ачыс Федоровыс шуѡ, бостліс Панферовлыс бурещ сїѡс, мыј бѡрынжык критікујтлісны. Мед гижны произведенијас социалистическѡј реализм подув вылын, колѡ тѡдны олѡмсѡ став сылѡ дејателјаснас, сопрікасајтчыны тајѡ олѡмыскѡд, унжыклаѡ вољывлыны. А сы вѡсна, мыј Федоров јорт унжык кадсѡ олѡ Сыктывкарын, то тајѡ ферт вліјайтѡ сылы творчество вылѡ; фактјассѡ лѡф выдумывајтавны кабинетын.

Воѡ. Кор мї сорнітам советскѡј література јылыс, літературалѡн партіјност јылыс, то огѡ ферт, обяза-телно тѡдвылын кутѡ, мыј произведенијелѡн главнѡј геројасѡн долженѡс лоны партіјецјас. Но, гижѡмажѡ художественној произведенијесѡ советскѡј дејствителностыс бостѡм материал вылын, то сѡкыд не отра-йтны партіјној руководствоыс влі-јанијесѡ. Гижны, шуам, быдса повест мїјан лунјасса олѡмыс, імеітны вел уна дејствујушщѡј лїцојасѡс да не імеітны нї ѡтї коммунистѡс,—тајѡ кыґкѡ іскажајтѡ мїјанлыс дејствител-ностѡс.

„Колхозницајас“ повестын Федоров оз сет нїѡтї коммунистѡс; комсомолка Јелукѡс сетѡма вывтї сентімен-талнѡја. Та вѡсна, кыґи следствије, повестыс ѡтї основнѡј героїна—Варукѡс лезѡма ас візув вылѡ, общес-твенној, партіјној віѡдластѡг. Варуклѡн усѡмыс колхозныс ѡтбуж-дајтгы, сылыс бѡр берѡдѡмсѡ абу оправдајтѡма. А ѡд Варуклыс образ-сѡ сетѡма ыжыд мастерствоѡн.

Коммунистјасѡс петкѡдлѡмкѡд јї-тѡдын ѡткымын произведенијасын

поѡ азгыны коммунистјаслыс поду-лавтѡм ротоѡејство. Прїмер вылѡ, „Вѡрса драма“ повестын коммунист Шурганов, тѡдѡмѡн, мыј Лудыков белогвардејец, советскѡј властлѡн јарѡј враг, вредїтѡ вѡрлеѡмлы,—век-жѡ сїѡ некушѡм помкатѡг нужѡдѡ вредїтел Лудыковѡс разоблачїтѡмсѡ, а повест помас Лудыков сїѡс вїѡ.

„Зелла“ драмаын выдержаниѡј коммунист, сїктсѡветса председател Степан ѡтарсан тышкасѡ јармѡм ку-лакјаслы паныд, а мѡдарсан—Федо-ров азѡ коланаѡн шѡктыны Степа-нѡс ветлѡдлыны сїѡ-жѡ кулак ныв-кѡд. Тајѡ переплотыс, обстановка-кѡд лыддысѡмѡн, ферт абу тїпїчнѡј.

Ташѡм сама лѡсавтѡмторјасыс, не-доработкајасыс Федоров творчество-ын вѡліны; најѡс сїѡ воѡ аслас ужас, тѡдѡмыс, мѡдас бырѡдавын.

Җоннас-жѡ Федоровлѡн творчество-ыс идејнѡј дај художественност бок-сан мїјан літератураын бостѡ первој местајас пыс ѡтїкѡс.

Критїка пѡраѡкѡн Федоров јорт-лы колѡ сїґ-жѡ индыны ѡтї тѡдчана момент вылѡ. Сїѡ комї ПІЗ-ын ужал-гѡн быд лун сталкївајтчїс писател-јас сојузлѡн вѡвлѡм руководствокѡд да ез азгы комї художественној лі-тература фронт вылын вредїтелство-сѡ, петкѡдліс беспечност, а корсурѡ-кѡ і реагїрујтлывлїс, то нерешїтел-нѡја, вопроссѡ прїнципїальнѡј судта вылнаѡ кыпѡдтѡг.

Кыґи положїтелној факт, Федоров јорт ужалѡ ас вылас: велѡдѡ ССРС-са ССП бердса заочној літературној інстїтутын да сѡјталїс-нын экзамен-јас кык курсыс. Емѡс поғанлунјас велѡдчыны і мукѡ мїјан писателјас-лы; заочној літературној інстїтут і таво прїмїталѡ заочникјасѡс.

Таґї сулалѡ фелѡыс писателјаскѡд, кодјасѡс талунја лун кежлѡ мї лыд-сам јонжыка квалифіцированнѡјѡн да кодјаслыс произведенијассѡ велѡдѡ-ны школајасын.

Наыс кынґи емѡс писателјаслѡн тѡд-чымѡнја ыжыд группа, кодјас імеі-тѡны оз іѡт літературној стаж, но творчествоныс налѡн іѡт продуктив-ности, кодјас ѡнї кежлѡ оз імеітны торја сборникјас да издањїјас. Та-

щомјасыс: П. доронін, І. Осіпов (Вокан), Н. Фролов (Сук Парма), Шестаков (Мівашеков), Подоров (Гаврил Иван), Лухнін (Луздор Вас), Г. Морозов (Рудов Гергеј), С. Јермолин, Сер. Попов, В. Јелкін (Іван Вас), Рочев (Мітрук Јак), Размыслов, А. Габов (Гриш Саш), Щербаков (Едуард Ганс) да мукдјас.

Тажо јортјасыс кызвыннас јџз абунын јона томџс, грамотнџџс, жынјис кымын на пыс имеітџны вышџџ образованіје, мукдјс пџшти ставис среднџџ образованіјеадс, разбїрајтџны лїтературнџџ вопросјасын да с. в. Кажїтџ ескџ, тајџ ыжыд выныс должен вџлі комї художественнџџ да критическџџ лїтературан сетны ассџ чувствутны. Но тајџ абу. Мыын помкаыс? Мыјла тајџ, мїјан условїејасын ыжыд выныс, лїтература вопросын ез петкџды ассџ актївнџџ, ез выдївїт ас пыс јонжыка таланлївџџ јортјасџс, кодјас вермісны ескџ сетны мыјкомында кџџ буржык художественнџџ произведенїејас?

Мїјанлы кажїтџ, мыј талы воча действутїс кык тџдчана помка.

Первој і главнџџ помкаыс, кодї кутїс писателјаслыс быдмџмсџ, вештылїс лїтературан актївнџџа участвутџмыс бокџ—тајџ, кывшутџ, Комї сџветскџџ писателјас Сојуз правленїеын вџвлџм руководстволџн вредїтельскџџ практикаыс. Писателјас корџмјас былџ систематическџџа вочавїдывтџџ, налыс произведенїејасџ голџја оховаївајтџмџн, налыс произведенїејасџ печатајтџмыс кутџмџн да с. в. народлы врагјас добївајтчисны сїџс, мыј писателјас лїбџ еновтчалїсны (вешїсны лїтература дїныс), лїбџ гїжїсны зев еща, некущџм нафејастџџ.

Но тајџ первој помкаыс абу ставїндџм јортјаслы најџ нџжїџ быдмџмлџн основнџџ помка. Сещџм јортјаслы, кычї П. доронін, І. Осіпов, Н. Фролов—тајџ абу характернџџ.

Кычї-мыј, а налџн печатајтџџм былџ поғанлуныс вџлі.

Мџд помка, дерг, ічџтїк тџдчанлуна, но некымын писателјаслыс быдмџмсџ назмџдлыс,—тајџ материалнџџ бок. Не еща јортјас лыдџџны буржыкџн ужавны переводјас вылын, чем

орїгиналнџџ лїтература вылын, сїџн, мыј переводјас да орїгиналнџџ произведенїејас мынтысџџны пџшти џткодџ.

Тажџ вопросџџ оз поџ лыдџџныс рваческџџџн. І колџ сувтџднџы вопрос писателјаслыс трудсџ нормалнџџа мынтџм жылыс.

Некымын кыв торјџн вылынжыкїндџм јортјас жылыс да кодї мыј вылын ужалџ.

П. доронін—гїжџ прозадн. Колџм војасџ „Ударнїк“ журналыс печатајтїс ассыс роман, но ез помав; џнї сїџс гїжџ воџџ. Сыыс кычї гїжџ пїеса.

Критїка пџрадокын колџ індыны, мыј доронін јорт бџрја кадас ылыстџџ творческџџ коллїектїв дїныс.

І. Осіпов—гїжџ прозадн, имеітџ некымын очеркјас да вїстјас, лїтературнџџ грамотнџџ, но бџрја војасџзїк оз печатајтчы. А-џд Осіпов јорт 1934 воған Писателјас сојузса шленџ кандїдат. Оз-кџ мџд Осіпов јорт і воџџ гїжнны, то ковмас вопрос сувтџднџы писателскџџ сојузса шленџ кандїдатџн воџџ лџбм жылыс.

Н. Фролов—поет. Завџдїтчїс гїжнны важџн. Печатајтчылїс і печатајтџџ јонжыкасџџ журналјасын. Стїхотворенїејас кычї сылџн емџс некымын поэма, кычї, напїмер, „1919 во“—војвылын гражданскџџ војна тема былџ, „Шыпїча“—комї народлџн важса олџмыс історическџџ тема былџ.

Емџс сїџ-жџ лџбыд переводјас, кычї, напїмер, „Ігор полк жылыс, кыв“ (отрывок), „Варыш жылыс сыланкыв“—М. Горкїлџн.

Фролов—ыжыд култураа морт (ВУЗ-са преподавател), лїтература боксан грамотнџџ, сїџџ, кџсїс-кџџ, верміс ескџ сетны јона унжык сы дорыс, мыјта сїџџ сетїс џнџџ. Нафејтчам, мыј Фролов јорт јонжыка бџвтчас актївнџџ лїтературнџџ ужџ да матїја локтан кадын сетас тџдчана произведенїејас.

М. Шестаков гїжџ прозадн і поезїзџн. Печатајтџџ „Ударнїк“ журналын. Но колџ шуны, мыј сылџн стїхотворенїејасыс рїторичнџџџс, омџла образнџџџс, поетическї жџбџс. Аслас стїхотворенїејаслы темајасџџ Шестаков бџвтџ зев коланајасџс—народјаслџн дружба жылыс да с. в.,

но тајо некушома оз сет сылы право гижны обшчдј газетнј кывјон. А Шестаков жортлөн тајо ем. Вайодам сјј поезјаыс кѳѳ ѳтї типичнј куплет:

„Нацїа уна, но дружноја олам,
Кыз ѳтувја семја, боевѳй штаб.
Грузїн кѳѳ комї, мѳд-мѳд орѳѳ волам.
А Сталїн жорт ставлѳн—медмуса бат.“

Могыс поетлѳн сын, медым тајо замечателнј содержанїесѳ сетны сешѳм мїча кывјасѳн, кодјас уна пѳв ескѳ ыждѳдїсны сылы лыѳфыс вылѳ въздејствїесѳ да кодјас ескѳ лыѳфыс паметѳ пуксїсны нем кежлас.

Шестаков поезїаын тајо еща. Мѳд фелѳ—проза. Сылѳн вїстјасыс, кызї прїмер вылѳ, „Разведка бѳрын“ да мукѳдјас ас дїнаныс кыскѳны выманїе. Наын тѳдчѳ кывлѳн образност, сужет последователнѳја развїајтѳм.

Шестаков жортлыс ѳнї заводїтїм печатајтны ыжыд вїст „Дозорнїкјас“—колхознѳј соціалїстїческѳј ембур дѳѳѳрїтѳм жылыс тема вылѳ.

Мїжанлы думајтсѳ, мыј сылы колѳ гїжны бурещ прозабн.

І. Подоров.—лїтератураѳ воїс вѳр производство вывсан—тысачнїк. Гїжалѳ вѳрлезан тема вылѳ вїстјас да очеркјас. Но гїжѳ еща. Бура вѳр производство тѳдыс, ѳнї тырвыѳ грамѳтнѳј, сїјѳ вермїс і должен вѳрлезан тема вылѳ сетны бур художественнѳј произведенијес.

В. Лухїн—гїжѳ вїстјас да очеркјас. Торја кнїгабн печатајтѳ вѳр промышленност соціалїстїческѳја переделајтѳм жылыс, кызї Комї АССР-са народнѳј овмѳслѳн ведушчѳј отрасл жылыс, повест. ѳнї гїжѳ пїеса.

С. Морозов—гїжалѳ вїстјас, очеркјас, кывбурјас. ѳнї ужалѳ СССР-са Верховнѳј Сѳветѳ депутат жылыс поэма вылын. Активнѳја бостчїс лїтературнѳј творчествоѳ.

С. Јермолин—комї націоналнѳј театрыс актер. Фїаконовкѳд ѳтвылыс гїжїс пїеса „Жужыд запањын“, тани најѳ петкѳдлѳны вѳркылѳдѳм да тајѳ участник вылын вѳрїтелство ердѳдѳм. Пїесасѳ печатајтѳма 1938 вога 8 № „Ударнїк“ журналын; комї на-

ціоналнѳј театр прїмїтїс сцена вылын пуктыны.

Јермолин, Федоровкѳд ѳтвылыс, ѳнї гїжѳ історїческѳј тема вылѳ выл пїеса. Бѳрја кадѳ сїјѳ заводїтїс гїжавны сѳхотворенијес. 9 № „Ударнїк“ журналын печатајтѳма сылы поэма „Пурїѳн кывтїгѳн“.

Сїјѳ творчестволы донјалѳм сетны возна, но став сертїыс тыдалѳ, мыј Јермолин жорт творчествоѳ бостчїс ыжыд кыпыдлунѳн да серјознѳја.

Фїаконов—комї націоналнѳј театрыс артїст—бостчїс гїжавны пїесајас. Сїјѳ, пїеса кынчї, кодѳс гїжїсны Јермолинкѳд ѳтлаын, ѳнї гїжѳ выл пїеса—Војвылын гражданскѳј војна жылыс.

Герафїм Попов—поет. Комї кыв вылын гїжны бостчїс неважѳн. Сылѳн гїжѳдјасыс јонжыка орїгиналнѳјјѳс, ещажык штампутѳмјас. Поезїајас тѳдчѳ аслас поетїческѳј чужѳм. Кывбурјас свежѳјѳс, образнѳјѳс, удачнѳј лїрїческѳј ѳтступленїеаѳс. Поповлѳн абу сїјѳ вылын самѳмненїеыс, кодї ем некымынлѳн. Тајѳ бур чертаыс тѳдѳмыс ѳтсало быдмыны сылы.

Попов жорт ѳнї гїжѳ гражданскѳј војнаса герој комсомолец Левко Пољемскїј жылыс поэма. Тајѳ поемасѳ гїѳ комсомоллѳн кыз во тыран јубїлїејлы.

В. Јелькїн (Іван Вас)—выступајтѳ кызї поет. Сылѳн кывбурјасыс лїрїчнѳјјѳс, кокњыда лыѳфысѳдны. Но Јелькїн жорт гїжѳ еща. Сылы колѳ творчествобн занїмајтчыны серјознѳја.

Ја. Рочев (Мїтрук Јак)—гїжѳ кывбурјасѳн і прозабн. Бѳрја војасѳ гїжѳ еща. Емѳс став условїејасыс сы вылѳ, медым Рочев жорт серјознѳјжыка бостчїс лїтературнѳј творчествоѳ.

ѳнї сїјѳ кѳрвїзысјас олѳмыс тема вылѳ гїжѳ вїст. Тајѳ тема вылас мїжан лїтератураын некоѳ-на нѳшта ез гїжлы. Сыыс кынчї історїческѳј материал вылын гїжѳ пїеса да тајѳ-жѳ темасѳ кѳсїѳ разработајтны прозаын.

А. Размыслов—поет. Сылѳн кывбурјасыс образнѳјјѳс, мелѳдїчнѳјјѳс, лїрїчнѳјјѳс. Напрїмер, сылѳн медбѳрја кывбурсѳ — „Сїктса зон“—гїжѳма

абу омѡла. Размыслов јортлѡн ем поетическѡј мастерство. Ачыс сјѡ ужалѡ Ошосдорын. Гјжѡ еща. Бѡрја вожынјын тѡдѡ лѡтература дѡныс бокѡ вешјѡм. Емѡс став поетическѡј даннѡјјас, медым Размыслов јорт заводѡтѡс гѡжны серјознѡјжыка.

А. Габов (Грѡш Саш)—поет, печатајтѡ во ѡкмыс кымын-нѡн. Имеѡтѡ 50 гѡгѡр оригинальнѡј гѡжѡд да 40—50 переводѡтѡм стѡхотворенѡје да сыланкыв. Емѡс сѡз-жѡ некымын вѡстјас да очеркјас, кыѡи рочыс вужѡдѡмјас, сѡз-жѡ і оригинальнѡјјас.

Гѡжѡд лыд боксаѡ Габов абу медбѡрјас пѡыс. Но произведенѡјејасыс качество боксаѡныс жебжыкѡс-на.

Мыјла Габов нѡжјѡ быдмѡ? Сѡјѡн-ѡ, мыј Габов, кыѡи сѡјѡ ачыс шуѡ, имеѡтѡ сѡмын семѡлетнеј образованѡје? Абу сѡјѡн. Кывшутѡг, образованѡје кутѡ ыжыд тѡдчанлун, но морт быдмѡмын тајѡ абу медса ыжыд препјатствѡје. Колѡ велѡдчыны быд лун. Мѡјан немыс абу обломвјаслѡн нем, а победѡтыс социалистическѡј строѡтелстволѡн нем. Велѡдѡѡ-ѡ Габов? Оз велѡдчы. Та пыдѡи сылѡн паныдаслывлѡны јубѡмјас. Габовѡс та вѡсна не ѡтчыд вѡтлывлѡсны уж вылыс, комсомолыс. Габов не ѡтчыд кланѡитчылыс не јуны.

Сы бѡрын, кыѡи комѡ писателскѡј организацијас кызвыннас лѡѡ весалѡма разложѡтѡм, богемствујшѡѡј да мукѡд сещѡм элементјасыс, поѡѡ-ѡ лѡзны, медым сѡјѡ радјасѡ вылыс мѡдѡсны чукѡртчыны разложѡтѡм јѡз? Оз! Лѡтературнѡј организација абу кабачок і абу быдѡикас разложѡтѡм элементјаслы чукѡртчан места. Габов јортлы тајѡс колѡ тѡдвылѡ бостны век кежлѡ. Колѡ шуны, бѡрја каднас Габов вежыштѡс бурлан. Кутам наѡеја, мыј Габов збылыс вѡчѡс аслыс колана выводјас.

Щербаков жылыс вѡлѡ-нѡн вѡсталѡма. Колѡ сѡмын содтыны ѡѡтор, мыј сылѡн ем ыжыд кѡсјѡм гѡжны. І, медбѡрын, гѡгѡрвоас-кѡ сѡјѡ, мыј сылѡн творчество куѡа јортјаслѡн не став крѡѡикаыс субъектѡвнѡј, то, кывшутѡг, тащѡм ыжыд кѡсјѡм дырјѡ Щербаков творчествоын лыдыс (колѡчество) должен пѡрны качествоѡ.

Конухов (Вас Мѡт)—бѡрја кадас ужалѡ сыланкывјас комѡдѡм вылын. Тајѡ бур. Но сѡјѡ-ѡд коркѡ гѡжылыс і оригинальнѡј гѡжѡдјас. Мыјла ескѡ не заводѡтны вылыс?

Со писателскѡј организацијалѡн кадјасыс, кодјас пѡын, ѡерт, емѡс талантливѡј јѡз. Тајѡ јѡзыс абу-нѡн сещѡм томѡс, најѡ 25—35 арѡсаѡс, унаѡн на пѡыс коммунистјас да комсомолѡцјас. Унаѡн на пѡыс бѡрја кадѡ серјознѡја кутчысѡсны творчество дѡнѡ.

Но оз ков вунѡдны, мыј писателы техника да торјѡн-нѡн сѡјѡ техника, кодѡ имеѡтѡ уна специфическѡј торјалѡмјас, имеѡтѡ первостепеннѡј значенѡје. А вылынжык инѡм гѡжысјаслы лѡтературнѡј опыт, лѡтературнѡј ѡелѡлѡн техника—абу-на прѡјѡдѡм туј. Тајѡ барјер дѡнас најѡ сѡмын-на воѡсны да матѡја кадын долженѡс петкѡдлыны, кодѡи кыѡи кужас вужны сѡјѡс.

Писателјас Сојузлѡн могыс сын, медым отсавны јортјаслы најѡ былунја ужын, лѡтературнѡј техника ѡелѡ овлаѡејтѡмын, марксѡизм—ленинизм классѡкјас, роч да мѡрѡвѡј лѡтератураса классѡкјас трудјасѡн овлаѡејтѡмын.

Воѡ мѡјан муѡ гѡжны бостчысјаслѡн быдса плејада, кодѡи петкѡдѡчѡс бѡрја кадын. Кыѡи вѡлѡ-нѡн шуѡма, на пѡыс унжыкыс томјѡз, гѡжѡны ѡнѡја темајас вылѡ. Најѡ творчество жылыс јонжыка подрѡвнѡ колѡ гѡжны торја крѡѡическѡј статјасын, налыс гѡжѡдјасѡ разбѡрајтѡмѡн. Тајѡ гѡжны бостчысјаслы вывтѡ јѡна отсалас.

Танѡ-жѡ ковмас сувтлыны сѡмын общѡј моментјас вылѡ, кодјас тѡдчанаѡс гѡжны бостчысјаслы.

Бостам торјѡн проза да кывбурјас. Прѡзаическѡј гѡжѡдјас печатајтѡма тащѡм јортјаслыс: М. Малцевлыс, І. Г. Муравјовлыс, І. С. Селковлыс, Г. ѡ. Пуѡеговлыс, І. С. Габовлыс, А. А. Шамановлыс, Можеговлыс, Турјевлыс, А. Козловлыс, Л. Г. Кызјуровлыс да мукѡдлыс.

Најѡ творчествоын медса ыжыд тырмытѡмторјыс сѡјѡ, мыј абу-на кужанлуныс паскѡдны произведенѡјелыс основнѡј сужетсѡ. Произведенѡјелѡн торја јукѡнјасыс јѡтлысѡны

случайнѡја, ѡтї і сїѡ-жѡ тор јывсыс вїставсѡ некымын пѡв.

Тажѡ сїнѡ шыбытѡ М. Малцев гїжѡдјасын (вїстјассѡ печатајтѡма „Ударнїк“ журнал 1, 2, 4 да 8-ѡѡ номерјасын), І. Муравјовлн (печатајтѡма журнал 3 да 5 номерјасын) да мукѡдјаслн. Малцев јорт—гражданскѡј војнаса участнїк. Сылн вїстјас „Верїѡм“, „Завод вѡсна“—гражданскѡј војна олѡмыс епїзодјас, „Доброволец Ваѡа“—сїѡ-жѡ вїстјаслн продолженїе. Автор мѡвн сертї, воѡвылѡ сїѡ вїстјассѡ лоас ѡтвѡтѡма ѡтї быдса произвѡденїеѡ.

Тажѡ зев бур. Но колѡ индыны Малцев јортлы, мыј сїѡ вїстјаслыс сужетјассѡ абу разработајтѡма. Торја епїзодјас омѡла јїтѡны обшѡдј развїтїејекѡд. Ѳтї і сїѡ-жѡ серпасјас (напрїмер бојјас) лїшнѡ пѡв вїставсѡны, ѡбзѡѡѡны лыѡысѡс. Малцевлн тајѡ медвоzza произвѡденїејас. Кычї тыдалѡ, сылн ем ыжыд наблудательност, но навык сетны материал организованоја-абу-на. Малцевлы колѡ отсавны аѡыны тырмытѡмторјассѡ, медым вїстјассѡ ѡтї быдса произвѡденїеѡ доработајтїгн сїѡ вермїс најѡс вескѡдны.

І. Муравјовлн „Кѡм ју“ вїст јылыс кызвынас правїлноја гїжѡма Г. Федоровлн „Кујїм вїст“ статтаны. („Ударнїк“ журнал 8 №, 1938 во.)

Том писатѡлјас вїстјаслн медыжыд тырмытѡмторјас—образјас доработајтѡм, ѡерт, абу быѡѡнлн ѡткоѡа. Селков да Габов јортјаслн, напрїмер, најѡ артѡны јонжыка тѡѡчанаѡн, јонжыка тырн. Но уна вїстјасын весїг основнѡј геројјасыслн ем сѡмын нїмыс, ортсытѡгыс, характертѡгыс да прївычкастѡгыс. Колѡ кутны тѡввылын, мыј художественнѡј произвѡденїејаслн основнѡј качествоыс сын, медым тїпјасын, образјасын сетны олѡмлыс тїпїчскѡј јавленїејас; не обшѡдј вїст, а ѡејствїе пыр петкѡѡлѡм, ловја геројјас, образјас пыр петкѡѡлѡм.

Велїкѡј пролетарскѡј писатѡл М. Горкїј лїтературнѡј тїпјас јылыс ѡтї аслас высказыванїеын гїжѡ: „Тїп—сїѡ эпохалн јавленїе... сїѡ јѡлыс сѡѡѡѡм рыс, сїѡ мыјкѡ шоммѡѡѡм моѡаа, мыјкѡ топѡѡѡм моѡаа“...

да воѡ: „Писатѡл должен вїѡѡѡны аслас геројјас вылѡ шук кыч ловја јѡз вылѡ, а ловјаѡн најѡ сылн лоасны, кор сїѡ лубѡын на пыс аѡас, пасјас да тѡѡѡѡдас сорнїлыс, жестлыс, фїгуралыс, чужѡмлыс, нумјалѡмлыс, сїнјас ворсѡмлыс да с. в. аслыслунсѡ“. А мїјан художественнѡј произвѡденїејасын бурещ тајѡ і абу. Лѡѡѡѡам однобокѡј, штампованнѡј образјас да сы вѡсна најѡ ѡјѡ вунѡны.

Торјн омѡла мїјан художественнѡј лїтератураны лѡсѡѡѡѡны положїтѡлнѡј геројјас. Тајѡ не сѡмын гїжны бостчысјаслн, но і налн, кодјаслн ем лїтературнѡј стаж. Том писатѡлјаслн ем ыжыд тырмытѡмтор і отрицательнѡј тїпјас лѡсѡѡѡмын. Писатѡл шѡкыда сетѡ сїѡс неубѡѡѡѡѡлнѡја, прѡстѡја, мелочнѡја. Сещѡм гїжѡдыс оз кыпѡѡ на дїнѡ лѡглун, оз велѡѡ лыѡысѡс тѡѡмавны враѡѡс, кодї искусноја маскїрујтѡма.

І којѡѡѡ основнѡј тырмытѡмторјн лѡѡ—стїлістїчскѡј нерашлївоѡѡ. А. М. Горкїј нуѡѡїс решїтѡлнѡј тыш кыв сѡстѡмлун вѡсна. Абу коланлун вајѡѡны прїмерјас том писатѡлјас произвѡденїејасыс. Најѡс позѡ аѡыны печатајтѡм произвѡденїејас лыѡѡїгн. Но уна пѡв најѡ унжык рукопїсјасын, кодјасѡс мѡѡѡѡѡма писатѡлјас сојузѡ. Сетѡ-жѡ, гїжны бостчысјаслн стїлістїчскѡј нерашлївоѡѡткѡѡ орчѡн ем і зуглѡм соѡержанїе. Такѡѡ јїтѡдын колѡ пасыны і редакторскѡј характера тырмытѡмторјас вылѡ. Редактїрујтыс шѡкыда бостѡѡ обрабѡтајтны сещѡм рукопїсјас, кодјасѡс колѡ-на сетны аслыс авторыслы переработка вылѡ, тырмытѡмторјассѡ инѡѡѡн. Татѡгыс артѡѡ сещѡмтор, мыј автор оз вермы велѡѡѡѡны аслас ѡшыбкајас вылын: произвѡденїе петѡ печатѡ ыжыд редакторскѡј переработкаѡн.

Воѡѡ вылѡ сещѡм тырмытѡмторјассѡ лѡзын оз позѡ. Мед автор ачыс доработајтѡ асыс произвѡденїејассѡ рецензїја бѡрын.

Комї поезїяын бѡрја каднас емѡѡ ѡстїженїејас. Ѳткымын јортјаслн ем асланыс поетїчскѡј чужѡм (Сер. Попов, А. Размыслов, В. Јелкїн да

да мукд). Торја произведенијас жылыс сорнитигон поџо казавны талант-јас і бостчыс поетјаслыс. Со, напри- мер, Марија Лебед (М. Латкина—пе- динститутса студентка) печатајтџ ас- сыс медвоџа кывбур „Зонсаң пісмџ“ („Ударник“ 6—7 №, 38 во). Вайџдам кык куплет:

„Тувсов цветџн џзјан кадџ,
Шондџ рџмџн џрдала кор ме,
Зары нумнад долыда і рада
Пџс, том сџлџм менсым дојдн те.
Дыр ме џтам дојсџ гуебн вџі
Сџлџм шџрам,—бурдас мџс... дој.
Сџмын абу вџлџма-тај сџі:
Менам џні оз-нын узсы вој“.

Тани кывсџ чувство, поетическџ вдохновеније, кодџ, кџџ жал, уна ми- јан поетјас кывбурјасын абу.

Комџ поезијаны јона чувствуйтџсџ штампованност. І тајџ не сџмын том поетјаслџн. Мијан народлыс опџимџ- тическџ настројеније петкџдлџмџн, кодџ ем зев положџтельнџ факт, по- етјас сџџ-жџ кадын оз-на кужны пет- кџдлыны сџџ настројенијесџсџ јон- жыка красочнџја, јонжыка образ- нџја, оргџнальнџја. Артмџ штамп. Сџ- кыд торјџдны кывбур џтџ поет- лыс мџд дџныс. Со, например, тема сы жылыс, мы мијан странаын гажа і быдџн сџлџны. Тајџ венџытџмтор: „Овны лоџ буржык, овны лоџ гажа- жык“ (І. Сталин). Радлунлыс, гаж- лунлыс, обеспеченностлыс тајџ не- посредственнџ чувствџсџ быдџнлы окота вџстајны аслас сџхјасын. Быдџн та жылыс гџжџ, і не сџмын аслас кывбурјас пџыс џтџкын, а уна- ын. Но главнџјыс—џтџ і сџџ-жџ кыв- јас. Та вџсна артмџ штамп. Пример вылџ вџџџдам кывбурјас, кодјасџс печатајтџма 1938 воса „Ударник“ журналын 1—8 номерјасын.

„Сџлџм сџлџн вџтлџс менсым ун...
...Сыланкывјыс гажа олџм жылыс...
...Сџлџм бџрса веж луд куџа вџтџі...
(Сер. Попов—кывбур „Гџжџмын“).
... Томјџз гажџн јудор тырлџ,
Гора јургџ сџлџм шы.
(Г. Пуњегов—кывбур „Сџџ ју дорын“).
...Мџдлапџлџз јургџм мунџ,
Сыланкывјыс лџсыд, пым“
(Беренџјев—„Серпастор“).
... Сыланкыв, те жылыс течам...
... Мџ заводын те жылыс сылам...
... Мџ сынџдын лџтџкјас сылам...
... Мџ вџрлеуџ вџр пџвстын сылам...“

3. Ударник № 10-11.

... Мџ колхозын ужалџ сылам...
... Сылам мџ те вџсна сџјџн...
(Мивашеков—Рџџина-зарна мам“).
... Но кыџ-нџ ме сџвџтџгыс ола...
... Но кыџ-нџ сек сџвџтџгыс овгас...
(А Прошев—сџх. „Но кыџ-жџ сџвџтџгыс овгас“).
...Шуда јџзлџн долыд сыланкыв...
... долыд сџлџм гажџџ јувыв...
(Г. Пуњегов—„Ју вылын“).
... Ме талун тенид кџсја сџввы...
... Гџгџр сџлџм, долыд шум...
(Eduard Ганс—„Чужан сџкт“)
... Кылџ вына сџлџм шы...
...Сџлџ зџла, сџлџ вџжы...
...Кыџ-нџ мијанлы не сџввы...
...Сџлџм кысџџ џтџ горџн...
(А. Макаров—„Кыџ-нџ џні он сџв“),

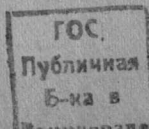
Кыџ аџзанныд, џткоџ кывјасыс заводџтџны дџзмџдны. џтџ і сџџ-жџ метафорајас, кывјас повторајтџм вџ- талџ, џерт, поетјасџн асланыс про- изведенијас вылын тырмытџма ужал- лџм жылыс. Колџ гџжыны сџџ, медем лыџџысыс, кывбур лыџџџмџн, ачыс кутџс сџвны радџсла, чувствуйтџмџн, кушџм бур олџмыс социалистическџ государствоын.

Кык кыв комџ поезија формајас жылыс. Кыџџ тџдса, комџ кывјын ударенијейыс џтџ местаын—первој слог вылын. Мџд-кџ, односложнџ кывјас, кодјас требуйтџчџны јамбџн да хореј- џн гџжан кывбурјас рџфмуйтџм вылџ (і не сџмын сџјџн), лыд боксаң еџаџс. Та вџсна мијан комџ поези- јанын кывбурјас рџфмуйтџмыс одно- образнџ, гџл, повторајтчыс (вџр, мџр, сџр, пџр; тџ, кџ, мџ, пџ; шајт, квајт, џајт да с. в.)

Комџ поезијанын требуйтџџ комџ Пушкин, комџ Мајаковскџј, кодџ раз- решџтас тајџ вопроссџ. Мијан поет- јас воџын сулалџ комџ сџхлыс фор- мајас разработајтџмлџн проблема. Та куџа налы колџ вескџдчыны ми- јан сыланкывја фолклор дџнџ да народнџј творчество дџнџ, а сџџ-жџ колџ бура тџдмасын Куратов сџх- кџд.

Талун кежлџ омџл мијан џелџыс драматургијакџд. драматическџ про- изведенијас, кыџ тџ тџданныд, мијан пџштџ абу. Сџџкџ сорныс должен мунны сы жылыс, кыџџ џџџџжык да буржыка најџс лџсџдны.

Најџс лџсџдџм куџа џтџкымын јорт- јаслџн зџлџмыс ем, і колџ шуны, абу успехтџм. Сыџ бостџсџсны Јермо-

лин да (Јаконов) гижисны „Жужыд запаң“, Заболотскиј (обработајтө), Амосов (обработајтө), Головин (обработајтө) да мукөд.

Первојсө најб ужалисны өтнаныс, отсөртөг, өни налыс заводичөмсө подхватитөма да паскөдөма. драматургија делө выдө вескөдисины медса серјознөй вниманіе ВКП(б) Комі Обком да Комі АССР-са Правітелство. Котыртөма медбур драматическөй

произведенијејас выдө конкурс, і сіјө кывшутөг сетас бур резултатјас.

Кыз төдса, пјесајас вылын ужб бостөісны унади, на пийн мијан јонжыка опытној писателјас. Ковмас быднот отсавны авторјаслы најб ужын.

Тајі сулалө делөыс писателјаскөд, најб произведенијејаскөд, најб бурторјаскөд да тырмытөмторјаскөд.

V. Торја вопросјас

І нөшта колө сүвтлыны көт жеңыка, өтка вопросјас выдө, кодјас јитчөмадө художественнөй літературакөд.

Критика вопрос. Тајб вывти важнөй участок художественнөй літературанын. Правилнөй, марксистско-ленински выдержаннөй критикатөг художественнөй літературалы сөкыджык сөвмыны мијанлы колана направленијеын. Кызі сулалө делөыс мијан критика куза? Вывти лөка. Оз поң шуны, мы мијан нинөм вөлі критикуютны. Мијанкө ескө вөлі критика, сіјө, дерт, отсаліс ескө воҗжык весавны мијанлыс література идеологическі вреднөй хламыс, сіјө отсаліс ескө лөсөдны тырвыдө выдержаннөй, вылын художествоа література.

Кушөм критика мијанлы колб? Мијанлы колб ленинскөй, сталинскөй сама критика — выдержаннөй да грамотнөй критика.

„Мијан критика,— гижө М. Гор’киј,— должен лоны збыл самокритикади, і сізкө, ми долженбө выработајтны социалистическөй мораллыс, мијан ужјас, мијан взаимоотношенијејас регуляторлыс система.“

Не субъективнөй, не веркөса, а пидиа мөвпыштөм, объективнөй, грамотнөй критика должен лоны мијан літератураны.

Великөй Ленин коліс мијанлы художественнөй літературанын партинөй критикалыс образецјас. Сылдн статтајас „Лев Толстой как зеркало русској революцијі“, „Л. Н. Толстой і jeho эпоха“ вермасны і долженбө лоны мијанлы примерди.

„Мијан воҗжынкө збыл великөй ху-

дожник,— гижө Ленин Толстой жылыс,— то революцијалыс көт-нин өткымын сушественнөй боксө сіјө должен вөлі отразитны асдас произведенијејасын“.

Ленин сетб жужыд анализ „сіјө произведенијејаслы роч революција да сылдн өвјужушщөй вынјас характер боксан визөдөмдн“, Толстой творчествоын азб збыл горзыс противоречијејас:

„Отар боксан гениалнөй художник, коді сетіс не сөмын несравненнөй перпасјас роч оломыс, но і мрөвбөй літературалыс первокласснөй произведенијејас. Мөдар боксан— помещик, јуродствујущіј во Христе“ да с. в. да с. в.

Оз вермы лоны критикөн сөветскөй літературанын сіјө, коді оз гөгөрво критическөй література жылыс вопрос ленинскөја сүвтөдөм.

Өнија кад кезлө мијан комі літературанын критикјас пөшти абубө. Колб төдмавны сіјө кадрјассө, быднот отсавны најб быдмөмлы.

Ыжыд отсөг мијан літературанын должен сетны коллективнөй критика, торја произведенијејас публичнөја разбјрајтөм.

Критика выдө, кызі индивидуальнөй выдө, сізі і коллективнөй выдө, ковмас вескөдны медса серјознөй вниманіе.

Фольклор. Фольклор велөдөмлы партија да правітелство сетны ыжыд вниманіе. В. І. Ленин сорнитліс фольклор жылыс, кызі материал жылыс, код подув вылын поңб гижны јарјугыд исследованијејас народнөй чајанијејас жылыс, мөвпјас жылыс.

„Сіџ збыл народнџ творчество, сіџ колана да важнџ мјан лунјасџ народнџ психологја велџџм вылџ“, — індывліс Ленин.

Древней мѣфјас, легендајас, преда-ніејас да фолклорлн мукџд відјас жылыс сорнџтџмџн М. Гор'кіј пісателјаслн Первојја Ставсоюзса сјезд вылын аслас докладаын вѣталіс:

„Ог сомневатчы сыны, мыј древней мојдјас, мѣфјас, легендајас тѣсабе тіянлы, но зев ескџ вџлі околта, медым налн основнџ смыслыс вџлі гџгџрвоџма јонжыка пыдіа... Сіџ смыслыс вайџџџџ важса ужалыс јџзлн ассыныс ужџџ кокнџџны, содтыны сылыс продуктѣвност, вооружѣтчыны нол кока да кык кока врагјаслы паныд, а сіџ-жџ кыв вынџн, „заговорјас“, „заклїнанїејас“ прїџмџн влїјатны прїродалн стїхїјнџ, јџзлы враждебнџ јавленїејас вылџ“.

Народјас велалїсны поетїческџ образјасын пасјыны олџмлыс важнејшџџ событїејасџџ. Історїк-кџ кџс-јџ сетны народјаслыс збылыс історїја, сіџ оз вермы кышовтны фолклорџс. Фолклор отсалџ лїнгвїстїкалы установїтны важыса ловја кывјас. Фолклорлн зарнї фондыс поетјас, пісателјас гумлалџны поетїческџ образјас, кывјас, народнџ мудрост.

Абу коланлун доказыватны донјавны вермытџм услугајас, кодјасџџ вермас сетны фолклор соціалїстїческџ културалы.

Колџ сџмын вескџџны выманїе сы вылџ, мыј важыса фолклор—мѣфјас, легендајас, заговорјас, былінајас, а сіџ-жџ важса народнџ драмајас, выланкывјас, загадкајас, пословаїцајас, поговоркајас, прѣзвїшщејас, прїбауткајас, прїсловїејас да с. в. мїјан кадын, јџзлн выл соціалнџ взымоотношенїејас вџсна, џдјџ вошџны.

Фолклор чукџртан фелџ колџ кџтыртны сіџ, медым матысса кадџ важ фолклорџсџ вџлі чукџртџма да јџзџџџма. Кызї положїтелнџ факт, колџ пасыны, мыј Комї Госїздат тајџ воын лезџ комї фолклорлыс немжыд сборнїк.

Зев ыжыд тѣчанлун кутџ советскџ кадколостса фолклор чукџртџм.

Выл морт ылџ аслас свободнџ да шуда олџм жылыс, Ленин жылыс, Сталїн жылыс, мїјан достїженїејас жылыс, тыш жылыс.

Сџветскџ кадколостса фолклор колџ сіџ-жџ чукџртны, а џтџџщ сыкџџ тѣдмавны і певецјасџџ да сказїтелјасџџ.

Комї фолклор чукџртџмџн заїмајтчывлїсны разнџ кадын да разнџ јџз. Абу коланлун лыдџџџлыны сіџ јџзџџ. Быдџнлн на пысы вџліны асланыс целјас. Колџ індыны сџмын сы вылџ, мыј фолклор чукџртџм да ізучїтџм куза, сказїтелјасџџ да сказїтелнїцајасџџ тѣдмџџџм куза правїлнџја кџтыртџм уж езна вџв.

Комї АССР-са сџветскџ пісателјас сојузлы, Научно-їсследователскџ їнстїтутлы да Комї ПЗ-лы колџ џтџџщ паскџџны уж фолклор чукџртџм куза, сказїтелјасџџ да сказїтелнїцајасџџ тѣдмџџџм куза да фолклорнџ произведенїејаслыс сборнїкјас лезџм куза.

Собраїјелы колџ сіџ-жџ вескџџны выманїе лїтературнџ кыв разботајтџм вылџ.

Кыв тѣдса, Ленин, Сталїн да М. Гор'кіне џтпыр џлџдлїсны печатса работнїкјасџџ да пісателјасџџ сы жылыс, мыј печатнџ кыв сіџ вынџџра џруџїе рабочџ класслн да крестанстволн соціалїзм вџсна тышын, мыј лїтератураын оз ков богословїтны, оз ков гїжны общџдї выраженїејасџџн, а конкретнџ торјас жылыс конкретнџ, фелџвџ кывџџн, мыј оз поџ злоупотреблатны быд вїкас термїнјасџџн, кодјас абу гџгџрвоанаџџ массајаслы, лїџ пыртны ковтџм кывјас—архаїзм, блатнџ сорнї да с. в.

Економїка, культура да став мукџџтор быдмџм вџсна, мыј мїјанлы сетїс октџбрскџ револуїја, мїјан комї кыв џдјџ сџвмџ. Асланым кыв вылын мї їмеїтам позанлун выражатны человечестволыс медса возынмуныс да револуїоннџ ученїе—марксїзм-ленинїзм классїкјаслыс трудјас. Емџс гумовттџм позанлунјас органїзуїтны јазыковџ строїтелство да термїнологїја куза ужјас. Но мї огџ вермџ чџвовны сіџ факт жылыс, мыј тајџ позанлунсџ

комі буржуазнōй націоналістјас не ѓтыр зїллсны ісползутны асланыс контрреволюціоннōй целјасын. Најѓ лѓсѓдлісны „ва комі“ кыв сѓмын сы могыс, медем пошны роч революціоннōй соціалістическōй культуралыс вліјанїесѓ. Најѓ пыртлісны комі кывѓ латїнізаціја сы могыс, медем орбны партїялыс да правїтельстволыс трудовōй јѓз вылѓ печат отсѓгѓн вліјанїе. Народлыс врагјасѓс ердѓѓма і кыв строїтельство фронт вылын. Міјан научнōй работнїкјас, јазыковедјас, писателјас воґын сулалѓ моґ, медем реґыдја кадѓн зїкѓз бырѓдны вредїтельстволыс последствїејас кыв строїтельство фронт вылын. Комї художественнōй література должен отсавны озырмѓдны комі літературнōй кыв сы вылѓ імеїтчыс став средствојас ісползутѓмѓн (словообразујущѓй суффіксјаслыс сістема, діалектјасыс торја кывјас пыртѓм, международнōй да роч кывјас пыртѓм да с. в.). Но выл кывјас пыртѓм оз поґ леґны ас візув вылас. Оз поґ јогѓстны комі кыв быд сікас архаїзмѓн да кывјасѓн, кодјас гѓѓѓроанаѓс сѓмын автор воображенїејелы.

Челаф література. Кор мі сорнїтам література јылыс, то щѓкыда вунѓдлам челаф література јылыс. Челаф література куґа делбыс мїјан сіз-жѓ зев омѓл. Вужѓѓм произведенїејас кынзї мїјан пѓштї абу челафлы асланым произведенїејас.

Писателјаслы колѓ торјѓн вескѓдны выманїе челаф література лѓсѓѓм вылѓ.

Произведенїејаслѓн темајас. Тајѓ вопросыс щѓкыда сувтѓ писателјас воґѓ. Мыј јылыс гїжны? Кушѓм объект бостны мїјан уна грана да красочнōй олѓмыс меґа војѓѓр?

Мїјавлы кажїтѓ, ценнōй індѓјас сетѓма меѓбур пјеса вылѓ конкурс јылыс ВКП(б) Комї Обком бјуро да Комї АССР-са СНК шуѓмын. Сенї індѓма тематїка:

1. 1842 воын самоѓержавїелѓн чїновнїчје-бјурократическōй произволлы паныд кулѓмїнса крестаналѓн революціоннōй выступленїе јылыс.

2. 1827 воын ізваса крестаналѓн сещѓм-жѓ выступленїе јылыс.

3. Гражданскōй војна војасѓ ізвас јылыс партизанјаслѓн тыш јылыс.

4. Героїна-комсомолка ѓмна Калїкова јылыс, кодї кулї белогварѓејецјас гырѓѓс кі помыс.

5. Војвылын інтервенціја јылыс.

6. Војвылын промышленност паскалѓм да візму овмѓс коллектївізаціја јылыс, стахановецјас, вѓр овмѓсса, соціалістическōй мујас вывса да народнōй овмѓслѓн мукѓѓ јукѓн-јасса мастерјас јылыс, кодјас быд-мїсны Ленин-Сталин партїја делѓ вѓсна тышын, народ врагјаскѓѓ тышын.

7. Краснѓй Арміја јылыс.

8. Сѓветскѓй томјѓз јылыс.

9. СССР-са народјаслѓн дружба јылыс.

ѓерт, тајѓ інмѓ не сѓмын пјесајас дїнѓ, но і художественно-літературнōй произведенїејаслѓн мукѓѓ вїдјас дїнѓ.

Тајѓ шуѓмѓс расшіфрујѓмѓн колѓ торјѓн індыны сы вылѓ, мыј мїјан літератураын ѓнѓ-на ез азґыны петкѓѓѓм мїјанлыс војвыв індустріалїзїрујѓм, мїјан заполярјеса олысјаслыс быт да соціалістическōй переустројство гїжѓм.

Абу мїјан петкѓѓѓма сіз-жѓ комі сѓветскѓй нывбабаѓс. М. Гор'кілѓн кывјас сы јылыс, мыј „ні драма, ні роман ез-ва сетны нѓшта тырмымѓн јарјугыд образ сѓветскѓй нывбабалыс, кодї свободнѓја да отличнѓја ѓејствутѓ соціалістическѓй олѓм строїтан став јукѓнјасын“, зѓннас да тырвыјѓ относїтѓ мїјанлы.

Переводнѓй література. „Сѓветскѓй література абу сѓмын роч-кывлѓн література, сіјѓ всесојузнѓй література“—вісталѓ М. Гор'кіј. Тајѓ-жѓ колѓ шуны братскѓй народјаслѓн література јылыс.

Комї народ аслас роѓѓѓ кыв вылын кѓсјѓ лыѓѓыны произведенїејас роч писателјаслыс, націоналнѓй республикајасса писателјаслыс да літературалѓн мїровѓй классїкјаслыс произведенїејас.

Комї кыв вылѓ література вужѓѓм народлѓн врагјасѓн іскустве-

нѳа кутсїс. Колѳ тајѳ делѳсѳ вескѳдны ѳѳїбнжык.

Со сїѳ основнѳ моментјасыс, кодјас вѳлѳ колѳ вѳлї сувтлыны.

Выводјас.

Кушѳмѳс основнѳ выводјасыс?

Сїѳ, ѳтї-кѳ, мыј комї художественнѳ лїтература, кодї уна во чѳж вѳлї народлн врагјас пленын, ѳнїја кад кежлѳ кызвынас мездысїс вражескѳ элементјасыс да комї художественнѳ лїтератураын ідеологіческї вреднѳ хламыс.

Мѳд-кѳ, Ленин—Сталин партїја вескѳдлѳм улын, рѳч рабочѳ класс отсѳгѳн комї народ шедѳдїс націоналнѳ формаа, социалїстическѳ пышкѳса культуралыс вѳвлытѳм зѳрїзалѳм, быдтѳма да воспїтатѳма вѳл јѳзѳс, вѳл кадрјас, социалїстическѳ рѳдїналыс патриѳтјасѳс. Којмѳд-кѳ, ем став условїејас да даннѳјјас, медым серјознѳја занїмајтчыны комї художественнѳ лїтература лѳсѳдѳм вылын.

Татысањ петѳны ташѳм практическѳј могјас:

1. Пѳшцадатѳг тышкасны лїтературнѳ фронт вылын быдсїкас чуждѳј ідеологіја петкѳдчѳмјаскѳд, комї художественнѳ лїтератураѳ контрреволюціоннѳ хлам протаскївајтысјаскѳд.

2. Јонжыка паскѳдны самокрїтка; бырѳдны писателскѳј радјасыс занїајство, богемшціналыс петкѳдчѳмјас, велѳдчыны да квалифікаціја кыпѳдны кѳсјытѳм, писателскѳј делѳ дїнѳ кокныа относїтчѳм.

3. Полїтическѳј велѳдчѳм—писателлѳн первојја ѳбязанност. Писател, сїѳ-кѳ кѳсїѳ не колччыны массајасыс, кодјаслы сїѳ гїжѳ, быт должен тѳдны аслас страналыс історїја, народлыс, сїѳ воzza кул-

туралыс історїја, мїјан славнѳј коммуністическѳј (большевікјас) партїялыс історїја.

Сѳмын сешѳм писател вѳрмас лѳсѳдны вылын художествоа да ідеологіја боксањ выдѳржаннѳј произведенїејас, кодї кровнѳја јїтчѳма коммунізм торжество вѳсна тышкѳд.

4. Колѳ писателјаслы актївнѳја вклучїтчыны ѳбщественно-полїтическѳј олѳмѳ, ѳд, кыч шуїс Ленин, „ужтѳг, тыштѳг коммуністическѳј брошурајасыс да произведенїејасыс коммунізм кнїжнѳја тѳдѳм зїк нїнѳм оз сулав“.

5. Став мерајасѳн отсавны авторјаслы комї художественнѳ лїтература лѳсѳдѳмын, весїг мукѳд ужјасыс најѳс зїк мездѳмѳн, творческѳј командїровкајасѳ мѳдѳдавлѳмѳн да с. в.

6. Ыжыд внїманїе колѳ сетны лекціјајас, творческѳј рытјас вѳчалѳмлы. Сувтѳдны вопрос ВКП(ѳ) Комї Обком да Комї АССР-са Правїтельство воzzaн Комї АССР-са писателјас сојуз бердын лїтературнѳј велѳдчѳмлыс курсјас котыртѳм јылыс.

7. Колѳ матысса кадѳ местајас вылын, школајасын, производство вылын, колхозјасын паскѳдны уж лїтературнѳј кружокјас котыртѳм куза.

Торјѳн вескѳдны внїманїе педагогіческѳј да учїтелскѳј інстїтутјас вѳлѳ. Котыртны сенї образцѳвѳј лїтературнѳј кружок.

8. Быд ног тѳдмавын да быдтыны нывбаба-писателјасѳс.

9. Паскѳдны уж фолклор чукѳртѳм да сказїтелјасѳс да сказїтелнїцајасѳс тѳдмалѳм куза.

10. Пуктыны уж комї художественнѳ лїтератураын крїтїкјасѳс быдтѳм куза.

МЫЛА ГОРӨН

ІВАН ВАГ

Сіа Ленінскі комсомоллы ХХ во тырём куза

Мыла горөн
Ворсё жон бандура,
Лебзё песна
Шуда мујас выв.
Вына јола
Јурбтё Амурын,
Кёзыд полус
Кывзё вына кыв.
Тажё гёлёс—
Томјёлён победа,
Тажё сылём—
Комсомоллён гимн.

Вождь вылө
Вынёр сјё сетө,
Сјё пасјө
Уна славнөј нм.
Сыланкывјын—
Совет вёсна бојјас;
Сыланкывјын—
Славитё Октабр;
Фронтјас вылын
Томыник геројјас,
Кодјас возын
Ббрынтчис пыр враг.

Сыланкывјын—
доблест да отвага
Повтѳм јѳзлѳн
Востіс шуда кад;
Вына војтыр
Гырыс, зумыд шагѳн
Вескыд тужѳд
Мунѳ радыс-рад.
Сыланкывјын—
Фабрікјас, колхозјас,
Гажа томлун,
Шуда оландыр,
Тувсов садјын
Зорічалыс розјас,
Гырыс плодјас
Быдмѳны кѳн тыр.
Сыланкывјын—
Мірсѳ шемѳс коліс
Чужан мулѳн
Вынјѳра размах.

Сыланкывјын—
Востіс коді полус,
Коді сетчѳ
Суцкіс алѳј флаг.
Сыланкывјын—
Косјас вылын збој јѳз—
Асыв вылын
Міјан вернѳј страж;
Вына јѳзлѳн
Мужественнѳј чојјас—
„Рѳѳіналѳн“
Славнѳј екіпаж.
Сыланкывјын—
Бронадн да сталѳн
Коді дорѳ
Шуда, вѳлнѳј крај.
Сыланкывјын—
Радејтана Сталін,
Став народлѳн
Вожѳ і ыжыд ај.

ПОВТӨМ ГЕРОҢҢА

(Очерк)

П. ДОРОҢИН

Краснөй партизанскөй отр'адлөн повтөм ныв—разведчица домна Калікова пөгібһитіс белогварфејшцінакөд тыш нубдан војасө храбрөјјас смертөн. Сы јылыс јарјугыд паметыс дыр кад кежлө колө комі ужалыс јөз сөлөмјасын.

Сіјө вөлі прөстөј крестанскөй ныв, ез төдлы челаф дырса гажа олан кадсө ні томлунсө. Батыс кувөіс вој, і домна коліс мамыс дінө, кодлөн сы кынзі вөлі нөшта кујім челаф.

Сөкыда овөіс домналы челаф дырса кадас.

* * *

1918-өд воын домна пыріс ужавны курјершаөн ујезднөј земелнөј отфелө да упорнөја кутіс ужавны ас вылас. Сылы велөдчөмнас вөліны собраніјас да митінгјас, кбнјасын сіјө, көт і ез-на нөшта вөв коммуністическөј партијаса шленөн, участвүјтис актівнөја.

Кор том сөветскөј республикаөс кышалісны белогварфејшціна да интервенціја да Комі крај лоіс белогварфејскөј нашествіје угроза улын, домна пыріс комсомолө, сесса коммуністическөј партијаө.

— Мыјда мөын ем вын да кужанлун,—шуіс сек домна,—ставсө сета революціја фелөлы. Көт ме і неграмотнөј сиктса ныв, но ог-өмөј-нө вермы вајны көт кушөмкө пөльза сөветскөј властлы? Вајө меным подхофашціөј уж. Ме көсја ужавны, велөдчыны і ужавны.

Том ныв шыөдчөмөн ревкомын веөіг неуна смүтүтчисны, сы понда, мыј тајө вөлі медвојза нывбаба отр'адас. Но домна налыс сомненіјесө зік пыр-жө бырөдіс.

— Öд отр'адын вермас лоны быдсама ужыс. Мыј, ме, тіјан ногөн, вөнтовка кутны ог саммы?

Домнаөс зачөслітисны отр'адө, думайтөмөн, мыј сіјө кутас ужавны обозын лөбө отр'адын нуны санітаркалыс објазанностјас. Но белогварфејсјаскөд первојја паныдаслігөн-жө сіјө ачыс определітис аслыс местасө, і тајө објазанностјассө некөд сы кынзі буржыка пөртны өлөмө ез куж—ас вылас сіјө бөстис разведчкыс рол. Бојөвөј действіјас дырји да врагкөд паныдаслігөн сіјө петкөдліс шөч хладнокровіје да спокојствіје, бура владејтис вөнтовкаөн да пыр вөлі војза радјасын аслас бојөвөј јортјасыкөд.

Бојөвөј өлөм заводітөмсаң домна лоіс зік төдтөмөн. Сіјө вөлі армејскөј обмундированіјеын і некөр ез колчывлы аслас вөнтовкатөг да веөіг воштис ассыс собственнөј һымсө. Отр'адын сіјөс кутисны шуны Ваһаөн, сы понда, мыј тајө һым улын сіјө унаыс, мужічөјө пастасөмөн, ветлывліс разведкаө.

Көд ескөн верміс думайтны, мыј ташөм том ныв верміс тајө уж вылас петкөдлыны та мында настојчивост да ізобретателност, аслас өлөмнас пыр опасност војө петөмөн. Белогварфејсјасөн бөстөм местајасті шныр'айтөмөн, мукөд дырјиыс пыді тылө пырөмөн, отр'адса командованіјелы пыр вајавліс ценнөј сведеһіјас прөтивнік расположеніје да муһөм јылыс, массајас настројеніјас јылыс. Домна вічис асө аслас фелө вылө, находчивост да смеллун сіјө ужын пыр вөліны вернөј спүтныкјасөн. Сіјө петкөдчывліс белөјјасөн бөстөм сиктө то детінкаө пастасө-

мён, то іамшыцкі пыдзі, то пелтэм-немб) корысён, то клікуша-предсказательніцаён.

* * *

Медбёржыс разведкаё сійо муніс даскык морта отр'адкёд і, кызі і мукёд дыржі, некёдён казавтёг пыріс сіктё, кодёс секі вёлі бостёма белё-жасён. Но јортјасыслён неосторожност да небдїтелност губітїсны сїјёс да разведывательнёј отр'адлыс унжык јукёнсё. Ас выланыс лїшнёја нафејтчёмён, сылён јортјасыс ез обслеуджтны местасё да ез тёдмавны, емёс-ё збылысё матын белёјјасыс, а сомна следјас сертї, ётї јуалём мужїк кывјас вылё нафејтчёмён, мыј белё-јас сіктын абудё, спокојнёја пырісны сіктас.

Сїктас сомна пыріс ётнасён чукёртны агентурнёј сведенїејас. А сылён јортјасыс, ётї красноармејец вїзёбём улё асыныс вёвјасё колёмён, сїз-жё мунїсны сіктас. Бурещ сїјё кадас ју берег сајтї сіктас локтё вёлі белогвардејскёј отр'ад, кодї некущём шумтёг да лысєтёг ётщёш вёвјасыскёд бостїс красноармејецёс і сїјё-жё каднас вёлі кыщё бостёма отр'адёс. Сомналён ёткымын јортјас, серјознёј воцасём сетны вермытёг, пыр-жё вёлі бостёмасё пленё, а ёткымынлы удајтїс пышыны.

Сомна кватїтчіс лысёмјас бёрын, кор белёјјас куталїсны-нїн сылыс јортјасёс. Азёмён, мыј воцасны воцё он вермы да кышалём пырыс мунны оз поз, сїјё прїменїтїс маскіровкалыс асыс обычнёј тактыка. Сомна ез ескы прастачокён прїкїдывајтчыс кёзайнлы, кодї рекомєндујтліс мёд кышанё пастасны да колччыны сылы сы орё; сїјё котёрдён петїс ывла вылё, ас вылас салдатскёј шынея пыдзі кёзакысмыс паг шыбытёмён. Дашкё сїјё ескён свободнёја мунїс оцепленїе пырыс кыз местнёј нывбаба, ез-кё ескён сїјёс выдајтны.

„Сомнаёс ваяёдісны полкса штабё да јуалём вылё, кодї сїјё сещёмыс, ез повды отпїрајтчыны:

да, ме коммуїстка і помёз кута служїтны аслам партїја фелёлы“.

допрос вылын сїјё ёткажїтчіс сорнїтны, шуёмён, мыј бандїтјаскёд сорнїтны оз кёсы да пыткајасыс оз пов. Тащём упорствоён сїјё сувтїс офїцерскёј суд'воцё. Кёт мыјда ез зїлны полкса штабын, сїјёс нёјтёмён да быдногыс грёвїтёмён, медым кёт мыјкё мында да тёдмалыштны сылыс, пленїца упорїёја олїс чёв. Азёмён, мыј угрозајасён нїнём не бостны, сомнаёс сетїсны поручїк Јевдокїмов распораженїе улё. Јевдокїмов вежалун чёж сїјёс допрашївајтїс, уговарївајтїс, повёбдліс пыткајасён, кёсыелїс сетны награда, но сїјё пыр олїс чёв. Медбёрын, терпенїеыс петёмён. Јевдокїмов нёјтїс сомнаёс саф быртёзыс, быдногыс їздевајтчіс беззашїтнёј, но непобедїмёј нывбаба вылын, да сдајтїс сїјёс бёр полкса штабё.

Полкса штабыс сомнаёс мёддёдісны Кулёмдїнё губернатор Латкїнлы допрос вылё. Сїјё встретїтїс сомнаёс кывјасён:

— Сурїн, краснёј шпїонка. Тёдан таыс мыј тенё вїччысё? Мёвпыштлїн-ё те та јылыс воцжык?

— Кыз не тёдны,—достойнствоён да полнёј самообладанїеён вочавїтїс сомна.

— Те, вістадны, упрамітчан?! Не-мѳѳс ворсѳдан?! Вес упрамітчан, аслыд-жѳ локѳс вѳчан. Міжанлы колѳ тѳдны кушѳм-сурѳ сведеііеіас краснѳй отр'адіас іылыс.

— Колѳ-кѳ тѳдны,—горѳѳја да вызываітана сіѳ вочавіііс,—верман ачыд ветлыны Уетсысолскѳ.

Латкін зев іона скѳрміс, віѳѳдліс лѳг сіііасѳн; сіѳ ез віччыс ташѳм вочакыв. Сы воіын сулаліс обезору-жітѳм враг, непоколебімѳй, непокор-нѳй. Кыз лыстѳ віставны ташѳм фер-зостіас Вологодскѳй губерііыса губер-наторлы прѳстѳй крестанскѳй ныв.

— Те тѳдан кодкѳд сорнітан?! Та-шѳм ферзостіассыс еша тенѳ пыр-жѳ лыіыны, но лыілѳм воівылын мі тевсыд кывтѳ ловіавывсаіыд кле-шціѳн нешыштаі!..

ѳмна ташѳм-жѳ самообладаніеѳн шуіс палачлы ассыс кывіассѳ:

— Месаі ѳті кыв бостѳм дорыс тенад, віруыс, воіжык нѳті рыжѳй іурсі сі оз кол тенад іур вылад. Мынтысан і те, палач, аслад іурнад ѳѳваіас да сірѳтаіас сіінаыс да без-віііѳја мучітѳм іѳз быд вір воітыс.

Латкін піііаснас герчнітѳмѳн го-рѳдіс:

— Сувт піѳѳсвылад да молітчы казнітѳм воівылад. Тенѳ пырыс-пыр-жѳ лоѳ лыілѳма.

— Молітчы те. Теныд колѳны іен-лѳн мілѳстыс да губернаторскѳй чіі-іас...

Губернаторлѳн чужѳмыс лоі зік кельд-лѳз рѳма, сіѳ паметсѳ вошты-тѳчыс дурміс да пондіс сетавны сі-кѳй распораженіеіас:

— Казнітны краснѳй шпіѳнкаѳс! Нет, первоі пытаітны жестокѳја... Кывсѳ нешыштны вуж выіѳныс... Сетны Віаткінскѳй карательѳй отр'адѳ!

Губернатор діныс ѳмнаѳс нуѳ-дісны Помѳсдіі сіктѳ да пуксѳдісны кѳчыд амбарѳ, арестнѳй помешченіе дііѳ усіленнѳй караул сувтѳѳдмѳн. Іѳн рытывыд муніс допрос. Но і аслас жестокоствасѳн да пыткаіасѳн прославітѳм палач Віаткіілы ез удаітчы періыны ѳмна вомыс ні ѳті кыв краснѳй отр'адіас лыд іылыс да сылѳн вооруженіеіас іылыс. Сіѳ

сулаліс палачіас воіын безоружнѳй пленніцаѳн, но сіѳ вѳлі мужествен-нѳй комсомолкаѳн, коммуіаркаѳн, зев стоікѳја зашцішцаітчіс медѳѳрја мііутіасѳз, горѳѳја і слаііѳја нуіс помѳз револуціѳннѳй знаіја да ком-муіаркалыс нім.

Кор сетісны ѳмнаѳс палач Віат-кін кіпѳдулѳ, сіѳ зев бура гѳгѳрвоіс, мы і сы мученіеіаслы матысмі ре-гыдја пом, мы і лічнѳй олѳмыс сылѳн помасѳ, но лічнѳй олѳм вѳсна сіѳ ез тѳжыд—сіѳс ставнас, весіг ѳті каплаѳз аслас том олѳмыс сетіс Октабрскѳй револуцііалыс завоіева-ііеіас дорїѳм вылѳ.

Іѳн воі жын карател Віаткін аслас помѳшцікјасыскѳд віісіс плеіыца дііыі, пріменаітчіс быд сікас пытка-іас, хішцінѳй івер моз горзіс аслас жертва вылын. Воіза допросіас вы-лын-кѳ ні ѳті кыв ез сетлы ѳмна аслас мучітельіаслы, таіѳ ѳѳрја до-прос вылас сіѳ сорнітіс выві і уіа. Сіѳ іѳса шѳттысіс палачіаскѳд, ачыс ісступленнѳја горзіс на вылѳ, став гѳлѳс тырнас ошкіс Сѳветскѳй власт да коммуіістическѳй партііаѳс, сіі-маныс ііѳдеваітчіс аслас мучітельіас вылын, предвешцаітчіс налы регыдја пом. Сіѳ нарошнѳ сорнітіс горзѳмѳн, меды кылісны сылѳн кывіасыс арест-нѳй помешченіе ортыладорѳз, белѳііас кабыр улын страдаітыс ужа-лыс іѳз пелѳз. Івермѳм банѳіт Віаткін, кор ез вермы періыны ком-муіістка вомыс ні ѳті колана све-деііе, садѳыртѳчыс кучкаліс прік-ладѳн, шѳктіс колны сіѳс ѳті улыс белѳе кежыс 30 градуса кѳчыд вы-лѳ, кііассѳ-кокјассѳ кѳрталѳмѳн да вомсѳ тупкѳмѳн.

Мѳд лун асывнас сіѳс, жынвыіѳ ловіас, петкѳдісны нуѳдны казнітан местаѳ. Кодыр сіѳс раіалісны да кіскалісны кѳчыд ваѳн, сіѳ воіс ас саѳас, а кок іылас сувтны оз-лііі вѳлі вермы, но івлавыс свежѳй сывѳд неуіа выіѳртыштіс сіѳс. Ту і вылас сіѳ пыр чѳв оліс. Кодыр сувтѳдісны Ежва кыркѳщ улѳ, сіѳ ез вермы-ніі сувтны аслас кокіас вылѳ: іѳн веж-ѳн чѳжа пыткаіасѳн жугѳѳлѳм, ко-саслѳм вірјаіыс дурдіс сылы повнуіт-чыны, сіѳ усі і і вылѳ пуксѳн, но ве-жѳрыс да еѳлѳмыс ужаліс-на іасііја.

Кодыр палачјас піыс ёты зев гру-
ббја пондіс ізфевајтчыны да шуіс:

— Но, коммунистка, јурбіт, пырыс-
пыр тенё лылам.

— Лылѳ, понјас, но став јѳсѳ он
лылѳ,—вѳліны медбѳрја кывјас ком-
мунарка домналѳн.

Заводітчіс медбѳрја пытка, ты-
далѳ, палач Вјаткінлы еща-на вѳлі
мучітѳма коммунаркаѳс. Чужѳмас
прікладѳн кучкѳмѳн чегјалісны домна-
лыс вој піңјасѳ, чегјалісны чун
суставјасѳ, нещкісны чун гыжјасѳ.
Сіјѳ паскыда шевгѳдѳм кіјасѳн кујліс
Ежва јі вылын, муртса тѳдчана судо-
рогајасѳн слабїніка вочавїліс палач-
јас кучкѳмјас вылѳ. Зѳн час чет-
верт-на сіјѳс мучітісны казнїтан
местаын. Но, кажїтчѳ, тајѳ разын
палач Вјаткінлѳн холујјасыс мырсїс-
ны весшѳрѳ-нїн, најѳ стѳрвовыв пон-
јас моз косавлісны ез ловја комму-
наркаѳс, а сылыс кѳјдѳм шојсѳ.
Расправа вѳчѳм бѳрын банфїтјас
еновтісны сетчѳ сылыс шојсѳ, а на-
селенїеѳс ѳлѳдісны, мыј сылыс шојсѳ
їдралѳмыс їдралысѳ лоѳ лылѳма.

Тазі пѳгїбнїтіс комї ужалыс јѳз пі-
ыс петѳм славнѳј ныв, мужественнѳј
коммунарка домна Калїкова.

* * *

Домна Калїкова—міјан народлѳн
славнѳј ныв, кодї ассыс олѳмсѳ став-
нас сетїс Ленин—Сталин фелѳ вѳсна.
Сылѳн нїмыс кутїс лоны легендар-
нѳјѳн. Комї ужалыс јѳз сы јылыс
паметсѳ вежапырыс вїѳны асланыс

сѳлѳмын. Міјанын медвојза комсо-
молка, героїна јылыс поетјас теча-
лѳны сыланкывјас, поемајас. Сылѳн
жеңыѳк, но јарјугыд олѳмыс да
тышыс колѳ лоны міјанлы прїмерѳн.
Лоны сізі-жѳ помѳз преданнѳјѳн Ле-
нин—Сталин партїја фелѳлы, лоны се-
щѳм-жѳ повтѳмѳн да мужественнѳ-
јѳн, кушѳмѳн вѳлі славнѳј комсомол-
ка домна Калїкова!

21-ѳд во-нїн зорїчалѳ мірын мед-
војза міјан могучѳј сѳветскѳј госу-
дарство. Шуда да гажа олѳмыс ве-
лікѳј Сѳветскѳј Сојузса народјаслѳн.
Сѳветјаслѳн Чрезвычайнѳј VIII-ѳд
Ставсојузса сјезд вылын Сталин јорт
аслас докладын ССР Сојузса Консти-
туцїја проект јылыс вїсталїс: „Тыш
нуѳдан да лїшенїејаса туј прѳїфїтѳм
бѳрын прїјатнѳ дај долыд імеїтны
ассыд Конституцїја, кодї вїсталѳ мі-
јан победајаслѳн плодјас јылыс.
Прїјатнѳ дај долыд тѳдны, мыј вѳс-
на тышкасїсны міјан јѳз да кычі најѳ
шедѳдісны вземїрно-їсторїческѳј по-
бедасѳ. Прїјатнѳ дај долыд тѳдны,
мыј міјан јѳзѳн зев уна кїстѳм вїрыс
ез вош вес, мыј сіјѳ сетїс ассыс
результатјасѳ. Тајѳ вооружајтѳ ду-
ховнѳ міјанлыс рабочѳј классѳс,
міјанлыс крестанствоѳс, міјанлыс
ужалыс інтелїгенцїјаѳс. Тајѳ јѳткѳ
војѳ да кыпѳдѳ законнѳј гордостлыс
чувство. Тајѳ јонмѳдѳ ескѳм ас вын-
јасѳ да мобїлізујтѳ коммунизмлыс
выл победајас шедѳдѳм вѳсна выл
тыш вылѳ“.

КАҢТЫЛӨМ

ІВАН ВАС

Бара војтөв
Шувгө тани жар,
Пујас вылыс
Ыргөн корсө тилиг;
Бара татчө
Букыд воис ар,
Мујас вылын
Бара лоі нильөг.
Рытја дорын
Бөрүдөм өшин пыр
Ҷорга өтнам
Паскыд мујас былө,
Чизыр төвлыс
Кывза помтөг сылом,
Журын мөвпјас
Чукјасөны тыр.
Синјас возын
Челаф дырса кад,
Ылө колөм
Ҷажтөм серпасторјас:
Таз-жө зерө,
Шувгө піпу сад,
Таз-жө төлыс
Ңещкө ыргөн корјас.
Шуштөм ывла,
Керка гажтөм чөв.
Менам вокөј
Мешөк аслыс көртө,
Синас мамө
Ңөжјөникөн бөрдө,
Чышкөд торјыс
Вөчө волыс көв.
Батө зумыш.
Чөлөн гөлөс вор.
Быдөн воклы
Шуда ветлөм сиб.
Весиг пөчө,
Синва чышкөгсор,
Мыкө пунктө
Сылы піщөг пиас.
Кытчө вокөј
Мунө рытја дор?
Мыјла мамө

Мешөк волыс вурө?
Мыјла сылөн
Синва сичи турө?
Гортө вокөј
Бөрсө воас кор?
Ег-на төдны
Ңынөм секи куж,
Сөмын зорги
Штыка пішшал былө,
Сесса көмтөг,
сөбрөм кежыс куш
Улич шөрын
Кутли воклыс сыли.
Ывла бөрдис,
Војтөв шувгис лок.
Пелөј кылис
Көјинјаслыс шыјас;
Морөс піын
Ветлөдлисны гыјас;
Вөлі јирмөг,
Лычкис курыд шог.
... Вөт код лунјас
Гөгылтчисны пыр,
Өта-мөдсө
Термасөмөн вежиг.
Јенеж вылыс
Ңөжјө леччигтыр
Јежыд ешкын
Мусө зикөз ејис.
Мујас былө,
Мунис кыти вок,
Уна пөв-күн
Визөдны ме ешти,
Сөмын некод
Јежыд лымја ејти
Ез-на вужрас,
Бөрлаң ез-на лок.
Кытөн сјө,
Мыјла абу дыр?
Кушөм муын
Ветлө сөломшөрөј?
Быдлун кајтис
Мамө мијан пыр,

Быдөн лыддım
 Сылыс воан пбра.
 Сбмын весас.
 Отчыд рытја дор,
 Кодыр шондї
 Вошїс пујас јылыс,
 Воїс гортб
 Ылі мујас вылыс
 Сблбм дојдан
 Гажтбм јубртор.
 Војна вылын
 Ранїтчбма вок,
 Белбј банда
 Бышјбдлбма сїјбс.
 Кодї тбдас
 Мыјтбм тбрб шог,
 Кодыр мамлбн
 Усб медбур пıыс?
 Вїјсїс сїјб,
 Зумыш вблі бат,
 Чојлбн сївјас
 Ббрдбмысла гырббс,
 Менам пыщкбс
 Сыркакыліс мырдыс,
 Уна мбвпјас
 Кыпбдїс јурсад.
 Мыјла абу
 Ыжыд ме да јон,
 Вына ружје
 Мыјла абу кїын?
 Ескб секї
 Тбдліс белбј пон,
 Кодыр кутї
 Резны свїнеч бїбн;
 Быд вїр војтыс
 Војбс ескб ббр
 Белбј гадлы

Косјас вылын мынтї,
 Мунї повтбг
 Бї пыштї і шынтї,—
 Сы јур вылб
 Лежны мед став скбр...
 Зербм ббрын
 Кымбр кызі руд
 Јенеж вылыс
 Нбжбнїкбн бырб,
 Кызі гбгбр
 Вїжов бархат луд
 Шондї лучбн
 Вералбмбн тырб,—
 Сїзі вежсїс
 Мїјан олан кад,
 Менам муса
 Вблнбј чужан муын,
 Кбнї ужыс
 Вїзув клучбн пуб,
 Кбнї быдбн
 Нымкодасб рад.
 Сблбм пыщкын
 Радејтана нїм,
 Кызі знамја
 Нуа талун војб,
 Морбс вылын
 Озјб менам КИМ,
 Кызі војын
 Ломзб југыд козуб.
 Тајб лувб
 Тырвыјб ме дас
 Лубббј враглы
 Косб петны воча,
 Вокбј пыфдї
 Бостны медым војбс,
 Врагбс зїкбз
 Жугбдвы мед пас.

КЫҢ ВО

С. ЈЕРМОЛЫН

Төвәис кымбр.
Мелі шондi кывтö,
Јенеж вывсаң
Кожö зарнi луч.
Улiч шöртi
Муна орчöдөн нывкöд.
Чужöм вылын серам—абу муз.

Јургö сылöм.
Барабан шы таргö—
Улiч шöртi
Нудö кыпид шаг.
Мiјан вестын
сöлалö да шпоргö
Микöд шöщја
КИМ-лөн алöј сґаг.

Ворсöм шыыс
Сещöм талун вына—
Улiч вылö
Оз төр ыргөн шум.
Мусар пагта
Јургö сiјö мыла.
Став том јöзлыс
Лептö мелi нум.
Мунан тујным
Сарiңдөн моз гыö.
Сылöм горгыс
Потö улiч шöр.
Мiјан серам
Сылöм шыкöд кысö.
Нымкөдлунным
Мордсö оз төр!
—Тақ-мöј коркö
Ја сарiң гылис?
Тақ-мöј коркö
Увгiс парма вöр?
Ташöм серам,
Сылан гаж-мöј кывлiс
Мiјан вöлнöј,
Гажа улiч шöр?
Менам нывка
Лöсысiка нумдiс,
Кöсјiс шуны
Меным воча кыв...
Мiјан бöрын

Ыжыд вынөн јургiс
Комсомоллөн
Кыпид сыланкыв:
Некөн абу
Ташöм мелi төлыс.
Некөн абу
Јенеж ташöм лöз.
Некөн тази
Оз, ферт, зорзав тулыс.
Некөн абу
Мi код шуда јöз!

Некыс оз сур
Мi код гажа карыс.
Некыс оз сур
Мi код нана му.
Ташöм вынөн
Некөн кыпид маршыс
Том ныв-зонлыс
Восковсö оз ну.

Сылан горыс
Öзтö бiдн сöлöм.
Маршыс нудö
Јеын тужöд шаг.
Косö корö
Кыпид кывја былöм,
Возö нуны
Партијалыс флаг.

Комсомолын
Быдмö зумид сiла.
Гыдн пуö
Том сöлöмын вiр.
Ме шöщ тани
Öтi кывјдн сыла,
Алöј рöмдн
Зорзалiс мед мiр.

Јенеж шöртi
Мелi шондi кывтö,
Мiјан вестын
Кожö зарнi луч...
Улiч шöртi
Муна орчöдөн нывкöд.
Чужöм вылын серам—абу муз.

НИКОЛАЈ СИДОРОВ

(Очерк)

Ја. РОЧЕВ

Вбрјур вылын җрдаліс асја шонді. Сікт уыс-на асја чбскыд унмбн. Гурјевка сікт пастала сбмын-на кык-кујім пач труба заводітисны јенеж-лан пблавны шын, а домна Јогор, дбрбм вевдортис вбнасбмбн, кйна улас ассыс черсб сојнас топббдмбн, ынкома кокјаснас важбн-ын восла-ліс долнбј пілабн плітчан скамја дінб. Кулак Потаповјаслыс сълбн вблі ужббма нан, челафлы бостбма сітеч, гбгбрбок вбјбма ужјбзб. Ста-выс тајб шбктб чеччыны јбзыс-мор-тыс војжык да ужавны кыја верман сорбзжык. Тајі быд лун. Мукбд дырјі бурлявлб лунбыд плітчан скамја вылын сулавны вомб нан крбшкі бостлытбт. Солнбј пілатб бтарб-мбдарб кыскавны абу јона кокныд. Унаыс лоб жајавлыны... І талун со сіҗ-жб. Бвлаыс вблі жар. Јбз саҗміг кежлас Јогор вблі-ын скамја вылын да копрасіс піла ббраса. А чужбм вывтыс пбсыс визлаліс шорбн.

Гортас Јогор мбдбдчіс шонді лез-чбм ббрын. Матыстчіс пблынтчбм бзбса, кіссыны лбсбдчбм, паччбрын бшіҗјаса аслас ічбтік керка дінб да, керкаб пыртбз, пошбс вылб лезчбм-бн бура дыр шојччіс. Керкаб пырбм ббрын матыстчіс зыбкаын кујлыс ка-та дінб да сълбн нумјалана сіҗјасб вбдбдіг моз надбнкбн шуіс:—Мыј, мы-ыј кбсјб шуны, ічбт Міколај? Мы-ыј кбсјб шуны? Ој, кушбм ічбт... Мыј бара тейс артмас... Лолан он коркб баттб вежыснас-а?..

Домна Јогор сіҗвозб сувтісны олбм војасыс. Сферт коркб сіҗб вбвліс та-щбм-жб, кушбм і бві Кола пмыс. А кор сувтіс ас кок јылб, помытан во-јас заводітчбдн, сылы пыр-жб ковміс петны јбзб, корсны кынбмпбт. Кбт

мыјда Јогор ез зіл сіҗвозб сувтбдлы-ны ассыс челаф војасбб, сіҗі ез і удајтчы: најб Јогор олбмын... пбшті ез вбвны. І став олбмыс сы сіҗвозб сувтіс кулакјаслы мыр бертбмбн, плітчбмбн, кер лезбмбн, Ворчанка, Летка да Вјатка јујас куза вјаткаса лесопромышленнкіс Каблуковјаслы помтбг вбр кылббдмбн. Мыјда сыбн вблі уж вбчбма, тајбс муртавны вблі ббкыд, а тырвыјб пбтбса олбмб-волены ез вермывлы. Став бур том-дырсб ужаліс кулак Потаповјаслы—Бофор Олбшлы, Мікол Васкалы да мукбдјаслы, а најб-жб і шульвліс-ны:—Ок, домна Јогор, омбла-тај олан; дышбдчыщтан, тыдалб...

І тащбм шуалбмјас вылас Јогор Івановіч вочавіҗны немторјбн ез вер-мывлы, сбмын дбзмбмпырыс мбв-пыштлывтис: „Омбла-тај озырман десаҗінажын мунад“... Јогор Івановіч-лыс воксб гбллуныс вбтліс Сібірб кынбмпбт корсны. Сібірб мунігбн сіҗб ассыс му пажб колліс вокыслы, но і тајб кусбкбб мырбддіс кулак санук Васка (сіҗб жб потаповщціна чукбрыс).

Семја век ыждб. Сојыс лыд содб. Ужавны колб век унжык да унжык, а Јогор Івановічлбн выныс бтарб јамб і јамб. Со сіҗн сіҗб бві, пмыс зыбка воын сулалігбн, сешбм јона і мбвпаліс: „Быдмы, јонмы: сбд ужтб бертны выныд ковмас“.

Тајб вблі 1910 воын Гурјевка сікт-са пльшщкіс Сідоров Јогор Івановіч семјаын. Квајтбд кагабн чужыс Ни-колај вблі сбмын-на кымыннкб тблысса.

Збоја шлывгбны војас. Некушбм пыкбд оз вермы најбс возб муно-мыс кутны.

Ніколајлы лбс-ын 7 арбс. Семја-

Коліс нōшта ѓтїк во. Колалы тырїс дасвїт арѓс. Тѓлын отсагїс батыслы. Гѓла олыс семжаад челадыд быдмѓны термасѓмѓн. Кынѓм мурталѓ налыс арлыдсѓ: пѓтжык-кѓ, позѓ дыржык челадавны; сожансыд жескалан—даснол, дасвїт арѓснад ковмас даскѓкжамыс, кыз арѓсаѓн астѓ чайтны.

Воїс мѓд тулыс. Кола Сидоровлы ковміс кывтны аскежыс-нїн. Тажѓ тулысын ѓтї зонкѓд сїѓ бостчїс кылѓдны 90 кубометрѓвѓї пїпу пур. Кывтїсны Летка куѓа. Бѓрѓ колїс-нїн Летка јулѓн куѓ тујыс. Гырыс ѓдјасѓн воѓлан век нуѓ і нуѓ ытја ва дырјї збојыс збој Вјатка ју. То-нїн тыдовтѓ тујлѓн помыс. Испытанїе, позѓ шуны, выдержїтѓма: сѓмын нѓшта колї буржыка сїѓѓдчыны. Кола воѓвылыс лѓсѓдїс куѓ снаст. Помас чорыда кѓрталїс пакѓр (јостѓм пома мајѓг): кор пурјыс матыстчас кыр дїнѓ, ковмас чеччыштны да тажѓ пакѓрнас і копорїтны (кутны). Мѓд ногѓн визув ва вывтї шлыгыс ѓѓѓм пуркѓд он справїтчы.

Стојанка век ѓтарѓ матыстѓ. Пур кылѓдысјас став вынѓн сынѓны береглянѓ. Пѓсалѓмысла чужѓмјасныс доналѓма. Вот і матыстчїсны кыр дїнѓ. Кола снаст помсѓ кїѓ бостѓмѓн чеччыштїс берегѓ, кымынкѓ восков восковтїс кыр паныд да пакѓрлыс ѓтар помсѓ муѓ чуткѓмѓн мѓдар помѓд став еѓдснас, пїнсѓ векыштѓмѓн, вѓлї лїчкѓ бѓрѓ. Но визув ваыд вѓлѓм дасвїт арѓса ѓетїнка дорыс вынажык: Кола ез і тѓдлы, кызї сїѓ кырымыс нещыштчїс пакѓр, ѓтар помнас крукасїс ас кыѓм кыз ѓбраыс вурѓм ѓѓрѓм пѓла улїас да Кола вылѓ-вылѓ качлїс сынѓдас. Му вылѓ пласт услѓм бѓрын, кыз верміс регыджык зїлїс чеччыны да заводїтны вылыс копорїтны. Пурлыс мунан ѓдсѓ лоїс дугѓѓѓма. Сомасѓм бѓрын Кола долыдпырыс пукїс кыр јылѓ. Сїѓ ассѓ ачыс чайтїс кѓѓанѓн, мед кѓѓ снаст помыс сїѓс і качѓдлїс сынѓѓѓ. Вїдны вѓлї некодлы. Медым кодкѓ ѓнї сїѓс заводїтлас нїмтыны челаѓѓн! Кылѓдчѓмлыс школа сыѓн лої тырвыѓѓ помалѓма. І тасаѓ сылѓн заводїтчїс аскежса кылѓдчан уж. Мукѓд тулысѓ

сурлывлїс тажѓ јујасѓдыс пурјѓн кывтлыны не ѓтчыдыс.

* * *

Не сѓмын пур кылѓдан ужјас вылын ковмылїс ужавны Кола Сидоровлы. Сѓмна Јогор семјалыс кылѓдчан ужјасыд кынѓмсѓ мыјкомында пѓткѓдлїсны сѓмын тувсовја кад кежлас. Арын, тѓлын, гѓжѓмын ковмывлїс корсны мукѓд сїкас нажетка. Кылѓдчан ужѓ велѓдчѓмкѓд щѓщ і ковміс велѓдчыны пѓрѓдчан да кыскасан ужѓ. Тажѓ воѓ сѓмна Јогор Осїновка јол дѓрѓ мѓѓѓдчїс пїјаныскѓд.

— Ужјѓзтѓ мынтыштам да гашкѓ кѓѓ мыјдакѓ вермам најѓвїтыштны. Керкаыд јур вылѓ кїссыны лѓсѓдчѓ,— шуалїс сїѓ вѓрѓ петѓм воѓвылын. Воїсны Осїновка дїнѓ. Овмѓѓчїсны му жѓжа іѓѓтїк чадушкаѓ (баѓкаѓ). Завѓѓїтїсны ужавны: Јогор ачыс ыжыджык пїыскѓд пѓрѓдчѓ, а Кола кыскасѓ. Вѓрсѓ колѓ вѓлї катїшще вылѓ кыскавны 12 кілометр сајыс. Мукѓд дырјї чїк меставывсаѓныс лоас локны пемыдѓн.

ѓтчыд артміс вїччыстѓмтор. Ыв-лаын пукалїс сѓѓ вој. Брустѓн ѓшѓѓ

чѡм кыз кымѡрјас оз лѣзны мыччы-сыштлыны нѣтѣ козувлы. Лѡнь. Рытыс тѡдчымѡнја шоныд. Кола вослалѣс кер тыра дод бѡрсаныс да вомгорулас нургѣс¹⁾. Бурещ вѡлі леччѡ Осіновка јол гуранѡ. Друг сынѡдсѡ му пыщган моз кошытѣс:

— Б-у-у-уу-гуј!..

Кола зѣк пыр і места вылас лѡпмунліс. Јај кузаныс бытѡ котѡртѣс кѡзыд сѡніка ва. Колѣ здук мѡд-којмѡд. Ез-на весѣг уѡт бѡр мортјаммасны, бара сынѡдсѡ орѡдѡ:

— Б-у-у-уу-гуј!..

Шѡјѡ вошѣс ѡетѣнка. Оз тѡд, мыј вѡчны: зев ѡдјѡ котѡртѣс дод боктѣ вѡв дѣнѡ, ачыс ез тѡдлы, кызѣ кышас вѡв вылѡ да мѡдѣс вѡвсѡ кулылачкыны.

Кор-некор і воѣс чадушкаѡ. Вѡвсѡ лѣзалѡм бѡрын пырѣс да батыслы да Мѣша вокыслы мѡдѣс вѣставлыны лѡѡмтор јывсыс. Кыкнаныс сы вылѡ вѣдѡдѣсны нумјалана сѣјасѡн, но сѣјѡс кывзѣсны помѡз, а сесѡа вокыс герампыр і шуѣс:

— Уѡтѡмыд-на вѡв вылад кајны, а то ескѡ ошкыд тенѡ сенѣжѡ і сојѣс.

— Вермѣс, ѡерт,—сералѣгтыр-жѡ содѣтѣс батыс. Та бѡрын тыр стѡча најѡ јуасѣсны кызѣ тајѡ вѡлі. Јуасѣсны і сералѣсны, а бѡрынжык батыс шуѣс:

— Ој те, работнык. Сузыд шѡјѡ воштѡма.

Дыр-на та бѡрын батыс да вокыс сералѣсны ош чујдлѡмнад. Сылы вѡлі јанѣм: тыр мужѣк пыѡѡ ужалѡ, лун лунѡн кер кыскалѡ, і кушѡмкѡ суз етащѡма вермѣс повѡдны.

Мыјыс кѡт ез лолы, вѡрлезѡмѡ велѡдчѡм кузѡ экзамен лоѣс сѡјтѡма. Быд тѡв мѡдѣс ужавны вѡрлезан ужјас вылын.

1927 воѡа апрел тѡлыс помын кувѣс Колалѡн батыс. І кувѣс сѣјѡ сѣзі, кызѣ кувсылѡны ещѡн. Воzza рытас гортѡ воѣс сорѡн. Сѣјѡ вѡлі сѣктсѡветса шлен. Рытнас сѣктсѡветса могјасѡн ветлѣс керкаыс-керкаѡ. Асывнас чеччѡммыст пыр-жѡ мунѣс долнѡј пѣлаѡн пѣлитчыны. Колѣс-нѣн асылыс.

Пукѣс лун. І друг керка дѣнѡ локтѡ нывка да Колалы шуѡ:

— Кола, батыд-ѡд кулѡма.

Гѡтырыс, чѣлаѡыс бѡрдѣгтыр котѡртѣсны пѣлитчанѣнѡ. Шѡјсѡ-нѣн кодѣкѡ уѡтѡма лабѣч улѡ сујны. Голаас лѡз да гѡрд чуњ тужас: тыдалѡ, вѣмаѡе.

Таѣ пѣла помын кувѣс домна Јогор, кодѣ немсѡ коллыс тајѡ пѣла дѣнас. І кувѣс-нѣн сек, кор сѡкыд војасыс вѡлі колѡмаѡе бѡрѡ, кор Вѣлкѡј Октабр сы воѡѡ востѣс шуѡа олѡмѡ вославыны паскыд туж, кор сѣјѡ пѡрысѡнемѡ сѡмын кымынкѡ во сајын мѡдѣс ужавны ас вылас.

Батлѡн кувсѡмыс Колалы щѡктѣс ужавны кыкмында унжык. Сѣјѡ і ужалѣс. Батыс-кѡ револуцѣјѡѡѡ век мѡвпалѣс: „кызѣ ескѡ вѡв лѡсѡдны“, Кола тајѡс пѡртѣс олѡмѡ. Тулысјасын сѣјѡ щѡкыдакѡѡѡ ужавлывлѣс кѡмтѡг: нѣн-кѡмсѡ кыны кадыс ез сурлы. Сојѡмыс кынѣ мыјещкѡ чукортѣс сѡмѡн да мунѣс Чѡриѡк Андрон орѡдѡ вѡв нѡбны.

— Ладмам,—шуѣс Андрон.—Вѣтымын чѡлкѡвѡјыс сѡта. Вѡлыс јон, ужалас мыјѡа теныд колѡ.

Вѡв лоѣс. Ѣнѣтѡ ужнад позѡ неуна і паскѡдчыштны.

— Кујѡдтѡ петкѡдышта, пес вајала: гортгѡгѡр ужтѡ помала да пѣта вѡр кыскавыны,—мамыслы шуавлывлѣс Кола.

Петѣс вѡрѡ. Завѡдѣтѣс кыскасны. Вѡв зумыд, нѣнѡмыс оз бѡрынтчы. Тѡвбыд кыскасѣс. Воѣс маслѣнѣча. Јѡз ставѡн муналѣсны празнѣк кежлѡ гортјасѡ. Кыскасанѣнѡ Сѣдоров колѣс зѣк ѡтносѡн. Асыввознас чеччас, пач ломтыштас, сојыштас, пѣтас кыскасны да рытсѡрѡз кыскасас. І таѣ маслѣнѣча чѡж. Бѡрынжык тајѡ ужыс сѣјѡс премѣрујтѣсны фуѡајѡка параѡн да сѡмѡн. Тајѡ вѡлі первојѡа премѣја.

Аслас Гнедкоыскѡд сѣјѡ ез торѣдчыв кык во чѡж, а 1931 воын, кор мѡдѣс ужавны мунны Совхозѡ, 45 шајтыс сѣјѡс вузалѣс цыганјаслы.

Аслас Гнедкокѡд прѣшцајтчѡмѡн Кола нем кежлѡ помалѣс вѡв вынѡн ужалѡмкѡд. Сѣјѡс ас дѣнаныс вѡлі кыскѡны машинајас. Совхозын сѣјѡс первојсѡ пуктылѣсны плугарѡ. Неѡдыр каѡ плугаралѡм бѡрын некущѡм курс-

¹⁾ Муртса кывмѡн сылѣс.

жастог пукөдiснн „Фордзонка“ ылд да шуiснн:

— Но, Сидоров, öнн те тракторiст, ужав, зiл.

Таэ Кола Сидоров лoic тракторiст-төн. Кор Совхозд ваicнн гырыс тракторяс, сiјдс вуждiснн тајд трактор ылас.

* * *

Фелöйс вöли таэ. Мутнiцаын кытыртчiс шабдi вöдiтан Совхоз. Јöз сетчö ковмiс уна. Фесатникяс нарoнö ветлöдлывлiснн сiктясöд, медалiснн јöзöс. Совхоз регыдөн i паскөдчiс. Совхозд воiснн тракторяс. Комi областнн најд секи вöлины ыжыд фiвöдн. Сiкт кузаныд тракторыд мöдас мунны да керкаясые став јöзые котөртаснн ывлаö; челаф i гырыс јöз, пöрысяс i том јöз—вöтчаснн сiкт помöз. Быдөн фiвүjtчöмөн шуалöны:

— Аттö кушöм вына.

— А кушöм гораа ужалö...

— Ој, ескö кызи ылысас удајтчылас пуксывнн.

Томјöз сорнитчыны мöдiснн Совхозд ужавнн мунöм јылыс. Сетчö колöны вöли сезонникяс i кадрöвикяс.

Воic 1931 вoса август тöлыс. Кола Сидоров кылöдчаниныс локтöм бöрын гортгöгөр ужяс вöчиг моз кымынкö лун шoјчыштiс. Рытјасын петавлывлiс нывзон дiнö. Луннн вöчiс кiпом уж.

Коркö öтi рытö сiјд локтiс кыскö зев тeryба. Керкаö пырöмкөд шöщ гортсајаслы вiсталiс:

— Талун-жö гiжа шыöдчöм. Том-јöз быдөн лöсöдчöны мунны Совхозд. Ветла шöщ i ме.

Но-öд Колаöс вöли интересүтöны машинаяс. А машина ылд сiјд немнасна ез пуксыв. Мыј сенi кужас вöчны? дыр думајтiс, кушöм уж ылд вöзјыснн. Бостiс карандаш да бумага, гiжiс шыöдчöм. Шыöдчöмын корiс сiјдс бостнн прицепшшiкö сезонникөн да мöвпалiс: „Вiзöдлам, мыјкö гашкö i артмас, морт быдторяс велавлывлö“.

I вот, öтi гoжса мiча лунö, Кола Сидоровдс чојыс коллöдiс вöлөн Архиповскöј участокö. Рöдтöны вöлөн совхознöј мујас дiнтi. Тракторяс гөрöны. Помтöг мургöны налөн мотор-

јасыс. долыд вiзöднн најд уж ылд.

Кола вiзöдлiс на ылд. Бергöдчiс чојыслаң i, нумјалан чужöма, шуiс:

— То, чојд, мöд во мöда ветлöдлывнн тајд трактор ылас.

Чојыслы оз вöли ескыссы тащöм-торјыс да вокыс ылд вiзöдлiг моз вак-вакөн серöктiс:

— Ха-ха-ха... мыј јылыс мöвпалö. Ен сör, мыј тенад сенi артмас?..

— А вiзöдлан,—шуiс Кола да дыр-көд кыв-нн жын ез шу.

Прицепшшiкö сiјдс примiтiснн. Колiс сöмын тајд ылд ужнас тöдмаснн. Сы воын воосiснн ылд ремеслоö велöдчан школалөн öзöсјасыс.

Фесатник тöдмöдiс објазанностјасөн, кодјас пырöны прицепшшiк ужд, пукөдiснн ноллемеха плуг ылд да шуiснн:

— Валај. Том морт регыд велалан, меd сöмын көсöмөд вöлис.

Кола заводитiс ужавнн. Воладорас мургö мунö трактор, а сiјд пукалö плуг ылын да вiзöддö, меd ескö кушöмкө прöступитöм ез ло. Заправкајас дырјi отсасö тракторiстлы да сылыс јуасö:

— Тајд мыјла?.. А тајд? А тајд?

Сылы öкота ставсö тöдмавнн. Јуасöмөн да внимательнöја следитöмөн регыдја кадөн сiјд тöдмалiс став основнöј частјассö дај корсурö мöдiс тракторiст пыддi вескөдлывнн.

Прицепшшiкын Колалы удајтчiс ужавнн јона регыд. Тракторяс совхозлөн век содiснн i содiснн, а тракторiстјас оз вöли тырмыны.

„Мыј вöчны,—мöвпалiснн совхозса вескөдлысјас.—Курс ылд јöзöс мөдöдавнн? Но кор-на најд бöрсö воаснн, а ужыд оз вiччыс: тракторяс мöдаснн сулавнн“.

Колалөн зiл морттујыс тајд кад кежлö совхозса вескөдлысјас да тракторiстјас пiыс уналы-нiн вöли тöдса. Унаөн-нiн шулывлiснн:

— Сидоров вермас ужавнн некушöм курсјастöг.

Сентябр тöлысö Кола Сидоровлы сетiснн трактор. Первојсö сiјд пондылiс öткажитчыны:

— Ме-öд iчöt грамотаа. Нiнöм, ме чајта, оз артмы,—но кор шуiснн „артмас“, „велалан“, сiјд радпы-

рыс пукіс асластално́ж вбв выло́ да лун-лун мдіс грны.

Тракторыс сылы лоіс матіја другн; коркб тащом-жб матіја другн вбвлі сылон батыс ббрын лбсбдлбм вблыс—Гнедкоыс.

Лбсыдбс овлоны комиын шоныд, кос поводда дырјі сентябрын тблыса војјас. Лбн. Шоныд. Гбгбград вбрваыс шынтбв узб. А те пукалан трактор вылын, нуобдан заблевбј вспашка. Моторыд мургб і мургб. Те пукалан трактор вылын, долы пырыс вбздбдывлан нумјалан сінмбн вбздбдыс езыс тблыс вылас. Тракторлбн шыс тенб кыпбббб сывны, і мотор саргбм шы улб тевомгорулад нубобдан сывны асыд лубіббј сыланкывтб.

Совхозын олгбн Колабс мдіс ас дінб век јонжыка да јонжыка кыскыны обшественној олбм. Частбжык мдіс лыдфывылыны газетјас, журналјас. Щбкыджыка мдіс кызвылыны беседаяс, лекціјајас. Быд уж помбб буря вбчбмыс сібб томјбз возын пблзутчс авторітетбн. Велбдчыны кбсбжымыс сы пыщкын мдіс вбрбдчывылыны выл вынбн.

Сетбб-жб кодббб сылы мдісны шулывылыны:

— Сідоров, колб пырны комсомолб. Велбдчыны колб.

Ез комы дыр вбчысны. Коркб і комсомолској собраніје вылын Кола Сідорвыс мдісны лыдфыны лбнскбј комсомолб пырбм јылыс шыбдчбм. Шыбдчбм куза дыр сорытны ез пондыны: Сідоровбс ставбн вблі буря тбдбны, кычі бур ужалысбс.

Первојја собраніје вылын Кола нем келбб памет вылб бостіс: лбнскбј комсомолса шленлы колб лоны былдлан прімернбјбн; колб лоны чістбјбн, колб быд лун велбдчыны, колб ас кадб мынтавны шленскбј взносјас. Тајб сы вожд, кычі лбнскбј комсомолса шлен вожд, сувтыс могјасбб олбмб пбртбм вбсна і мдіс тышкасны Кола Сідоров.

Сезон помасібн Сідорвыл жал лб еновтны сылы рбднбјбн лбмы Совхозб да гібкбс кадбвбјб. Тани ужалс во. Во тырібн сылон воіс Краснбј Арміјаб прызывјатчан кад. А арміјаб мунны окота вблі петб се-

щбма, јона вом космібн кушбма кывмывлб јуны ва. Арміјаб прімітісны да нуісны 1933 вбса март тблысын.

Краснбј Арміјаса частын Нібколај Сідоровбс індісны танкбстб. Гнедкода трактор пыддб тані сылон другн лоіс танк. Рбгыдја кадбн танк сіббс мдіс кызыны кычі колб. Буря ббјбј могјас олбмб пбртбмыс командованіјесан мдіс пблучјтны благодарност вылб благодарност. Кыкыс участвуетіс окружнбј маневрјас вылын. Буря ужалбмыс благодарностјасыс кычі премірујтісны 50 шайт сбмбн да војеннбј костюмбн. Ббрја кадсб-нн ужалс башнаса командірбн.

Воіс демобілізујтчан кад. Частбжык мдіс дум вылас услывлыны рбднбј Совхозыс. Таыс ббдор мамыс быд пісмбын вблі сіббс корб служба помасбм ббрын локны гортас, јона-пб-омблчб, кб-пб нем помбс колмб-дышта текбд бтлаын.

Арміјаын олбны мебббрја лунјас. Колабс ас дінб коріс командір да шуіс:

— Но, Сідоров јорт, шуан он-нн колчыч?

— Колб ветлыны. Сени пбрыс мам,— вбсталіс Сідоров.— Пансас-кб војна, первојја лунјасас-жб тані ббр лбб.

— Сіз, сіз. Ветлы, ветлы.

* * *

1934 вбса Октабрскбј торжествояс келбб Сідоров локтс ббр гортас. Колхозныкјас пбса встретітісны.

Воісны празнікјас. Кола Сідоров празнік келбб лбсбдчг моз гбтбв-чс докладб, вбчс план, гібіс конспект да немнас первојјаыс колхознбј собраніје вылын выступітс докладбн: вбчс Краснбј Арміја јылыс доклад.

Кымынкб лун мыгті сіббс ббрјсны сіктсбветса председателбс вежысб. Тани ужалс нбл тблыс да жын.

1935 вбса март тблысын ббрјсны ВЛКСМ Рајком бјурбса шленб. Мб-дбдісны ответственној руковбдбтелбн сплав вылб, щбктісны котыртны 25 морта комсомолско-молодожнбј брїгада, а сібб котыртіс брїгадасб 50 мортыс. Волосніца ју куза керсб тојлісны јсб југбдбмбн. Томјбз сб-

кыдторјасыс оз повны. Ужалоны гажаа. Шојччигјасо сылоны, ворсоны... Бригада тази вурсо кылдиси Летка жу устјебз да пдлучитис 500 шајт премја.

Кылдичом помалом бorryн Сидоров бара кутис ужавны баракјасын. Сидо, кызи ВЛКСМ Рајком бјуроса шлен, ужалд вorryн обшественной питање, олан да ужалан условјејас бурмддом куза.

1935 воса декабр толысын мддддны Свердловской област, комбајнерјасос велддан дзугајской школаб. Тани велддчо 6 толыс. Велддчигон век ужалд ВЛКСМ јачејкаса секретардн.

1936 воса јулын, школа помалом бorryн, локто рдднот Совхозд первој комбајнерон.

Николај Сидоров бара рдднот Совхозын. Школаыс воdm бorryн кымынкд лун ужалис јужнот комбајн течан ужјас вылын. Кдза термддло. Нужмасны оз поз.

Комбајн лоис течдма. Јоз виччысисны комбајнлыс ужавны заводитдмсд.

Ывлаыс вдлі гажа. Комбајндс вдлі кышалдма јддн. Сидоров кајис комбајн вылд. Возлаын муралис трактор. Трактор дддбтис мунны. Сы борса мунны мдддчис и комбајн. Мунанити бдрвилд колд кдза улыс рекдмд мулдн ијажасон чурвиыс лента, лента вылд быд 15—20 восков саж колдны намлалом ијас јокмылјас да гылалдны наң тыра мешдкјас.

Коркд вйт во сајын тајд-жд мујас вылын Кола Сидоров тај-жд долыдырыс первојјасыс ветлддлс трактордн. Онн сещдма-жд радысла облдыс вдрјасд вдлі чеччыштны ортыд. Даж кызи-нд он радлы? Од Кола Сидоров шуда советской рдфналон паскыд Комн му пласт вивти јужнот комбајн вылын мунис первојја мортон!

Мдд сезонд сылы удајтчис вундыны сдмын сусд: бурещ вундан кадд сидо

бдрјисны комсомолон рајонной конференција вылд, сегаң сидс бдрјисны делегатон 11-дд областной комсомолской конференција вылд, а конференција бдрјис ВЛКСМ Обком бјуроса шленд.

Кдз кушдм уж јукднот комсомол ез индывлы Кола Сидоровдс, народлы врајас динд сидвек вdvльвлис беспощаднойдн. Классовдј тышын сидвек вdvльвлис бесстрашнойдн.

1937 воын Николај Сидоров пырис ВКП(б) шленд канддатд.

1937 воса декабр 12-дд лунд сидс, кызи Комн народлыс вернот, испытанной пдс, Устцлма избирателной округса бдрјысысјас бдрјисны СССР-са Верховной Советд депутатдн.

1937 воса нојабр 30-дд лунсаң Сидоров ужалд ВЛКСМ Обкомса секретардн.

* * *

Колис кымынкд лун. Летка куза котдртис логковот машина. Сенн јортјаскод пукалис Николај Сидоров. Тддса местајасыс сылы снвозд сувддсисны колдм војасос. Тани, тајд сиктјасас, сылдн колисны сдкыд челаф лунјасыс. Тани, тајд местајасас сид мортјаммасис, сувтис ас кок јылд да петис јддд. I кодн ескд војддр вермис чайлыны, мыј коркд тати пилшщик домна Јогорлон пныс мддас мунны СССР-са Верховной Советлон первој Сессија вылд?

Кола снвозти прдрјитис и сидв Рајкомолыс, кднн уж сајын колдддывлис не еша лунјас. Сидв онн пукалис машинаын и мдвпалис: „Те, комсомол, менд быдтин. Те, комсомол, менд кыпддин мортдз. Онн меным народсетис ыжыдыс-ыжыд ддверје, и тдд-жд, менам рдднот организација, ме ставнам тенад; тдд, мыј ме, тенад быдтасыд, став вындс пукта, медем тајд ыжыд ддверјесд доңнас оправдајтны“.

ҶОРҶАЛӢ МУ ВҲЛҲН ТОМЛУН ДА ГАЖ

С. ЈЕРМОЛҲН

Ломав-жӢ, шондӢӢ, шонты те шонуда,
Том јӢзлӢн куслытӢм шуд, олан гаж!
РӢдина! ЧолӢм теѢ ыжыдӢс мӢдӢдам.
СетӢн те мӢжанлы томлун да гаж!

Таыс мӢ, РӢдина, тенӢ таҶ ыждӢдлам,
БӢрјам мӢ сы былӢ медмӢча кыв.
Кудрия јурситӢ ҶорӢӢн мӢчмӢдам.
Течам мӢ те јылыс выл ыланквы.

ОлӢмӢ паскыд туж востӢн те мӢжанлы.
МӢжанӢс быдтӢн да велӢдӢн те...
Та пыѢѢ шуам мӢ быдмыс ныв-пӢжанлы,
Те вӢсна ловнысӢ пунктасны мед!

ЗбојӢс мӢ, гажаӢс. солыда лолалам.
ГордӢја кутам мӢ ассыным јур.
ЗумыдӢс, вынаӢс. Кыпыда вослалам.
Течам дворецјас мӢ бурјассыс бур.

ЈӢктам Ӣ ылам мӢ. ГӢрајас жугӢдлам.
Кужам Ӣ лыјсыны, сујсас-кӢ враг.
Мырјас Ӣ ежа мӢ тракторӢн гугӢдлам.
МӢр вӢсна кӢаным кутам гӢрд флаг.

КыщӢн Ӣ вӢӢн мӢ сынӢдтӢ лебалам,
Јјас пыр карабјас новлӢдлам щӢщ.
Суг сӢнмӢн грањца пӢлӢн мӢ сулалам.
ЫпјалӢ славаӢн Хасан ты рӢч!

домнаын стал да кӢрт сывдам Ӣ формужтам.
домналӢн пыщкӢсыс пыр мӢжан гӢрд.
МӢ паравозјаслыс пачјассӢ шурујтам,
ШызӢдам морт овтӢм тајгалыс сӢрт.

НывјасӢс ассыным раѢејтам-мӢлујтам.
СӢз-жӢ мӢ раѢејтам стројкалыс гор.

Сөветскөј му вывті гажаа візувтё,
Ҷірдалё-ворсөдчө быд посні шор.

Ковмас-кё, асланым томлун да гаж вёсна
Шуам мі врагјаслы тащөмі кыв:
Кос кежлө штык мјјан лечыда кеслөма!...
Јурав-жө томлунлөн збој сыланкыв!

Ломав-жө, шондiөј, Ҷірдав те југыда,
Ставмувыв томјөзлы кој олан гаж!
Рёдина, Ҷорғав-жө! Тувччалё зумыда
Сөветскөј му вывті томлун да гаж.

ЈАНСӖДЧИГӖН

I. СЕЛКОВ

КушӖм тајӖ асыв гажа!
Оз вун менам сӗӖ нем.
КраснӖӗ АрмијаӖ муна,
СӗӖн тащӖм долыд' мем.

СӖлӖм бердӖ муса нылӖс
КутлӖ небыдӗка кор,
ГудӖк бӖрса, кыпыд гажӖн,
СылӖн жургӗс гӖлӖс гор.

ГӖгрӖс, сӖстӖм чужӖм вылас
Ворсӗс сылӖн долыдлун,
Мелӗ сӗнмыс бытӖӗ шуӗс:
„ЈещӖӗ Ӗтӗ здук ен мун“...

Ен те, муса менам, шоггы:
ТенӖ еновтыс Ӗг ло,
ТетӖг менам нем оз овсы...
Ӗнӗ—колӗд тужӖ лок!

ВӖлӗӖӗ РӖдӗна-мам вӗзны
ЩӖщ ӗ те ло быд лун даст.
Кодыр ковман отсӖг вылӖ,
Бост винтовка, патрон даст.

ЧерӖӗ пыддӗ аслам кӗӖ
Ме винтовка боста сен.
Шуда олӖм вӖсна тышын
Некод мӗжанӖс оз вен!

Гажа РӖдӗна мед быдмӖ!
Војна мӗжанлы оз ков.
Враг-кӖ гырӖс нырсӖ сујӖ—
Сыыс сӖлӖмным оз пов.

Враглы тӖвныр моз мӗ паныд
Секӗ петам, сӖлӖмшӖр.

Сөмын сіјос вөтлөм бөрын
Гортө текөд локтам бөр.

Честөн страна воғын кута
Комсомолецлыс ме ым.
Виқод—морос менсым шонтө
Бі моз өзјыс зарні „КІМ“.

Мөда сінмөс моз ме віңы
Шуда мулыс межавыв ¹⁾.
Мірнөј крајын сыв-жө, нылөј,
Мекөд гажажыка сыв!

¹⁾ Межавыв—тані гөгөрвосө граница.

ТОМЈӨЗЛӨН ВОЖАК

А. ҔУҔЕВ

(Очерк)

Лудмила Кузминичналы кыҔ квайт арӧс. Сӧлӧмыс ыпјалӧ томлунӧн да радлунӧн. Горнитӧн вомыскӧд щӧщ ворсӧдчӧны сӧд сӧнкымјасыс, банјыштӧм чужӧм вивыс омӧла веш-јывлӧ нум.

Со сӧјӧ терыба вослалӧ скӧт картајас дорсаң, мыкӧ збоја вӧставлӧ скӧтницајасыс, сесга сарај пос куҔа пелка котӧртӧс кык ӧшина пӧлӧстчыштӧм керкаӧ...

Сӧкыда важӧн овсылӧс Катајев КуҔма Александровичлы. Сӧмын-на воны кутӧс лӧсыд олӧмыс, кодӧс вајӧс сӧветскӧј власт, а чорыд висӧм помалӧс КуҔмалыс олӧмсӧ. Мӧвпавлӧс сӧјӧ выл керка лӧсӧдӧм јылыс, но ез удӧйт стрӧйтчыны, семјасӧ колӧс кӧлчӧтӧм, пӧлынчтӧм керка пӧлӧ.

Керка пыщкӧсыс кӧтӧ и важ, но пелк. Гӧгӧрбок мыскӧма да чышкӧма. Стенјас мӧчмӧдӧма портретјасӧн, плакатјасӧн да фотокарточкајасӧн. Комнатасӧ вежӧсјас вылӧ јуклӧма занавескајасӧн. Пызан вевтӧма жежыд скатертӧн, а мӧд пызан вылын кыгајас да выл газетјас. Тани аслас том воккӧд да мамкӧд олӧ комсомолка Лудмила Кузминична Катајева.

Челас дырса војасыс сылӧн колӧны горт гӧгӧрса ужын. Кӧт кущӧм окота ез вӧв мунны школаӧ, щӧщ-јајасыскӧд велӧдчыны, гажаа ворсны, сӧјӧ и ез удајтчы сылы ветлыны. Мамыс вӧлӧ Лудмилалы век вӧсталӧ ӧтӧс:

— Нынӧм теӧ бовјавны, наставничаӧ он-жӧ во, а пестӧ пыртны да мӧстӧ лыстыны и школајасӧ ветлытӧн-на поҔас. Мӧ-тај ег велӧдчывлӧ да век кущӧмкӧ наӧ сојлим...

Ӗкмыс арӧсӧн Лудмилалы лоӧ кутчысны гӧр јурӧ да бертны сенӧ нер

вынјӧрсӧ. Быд ужын отсасӧ висӧдчан батыслы да мамыслы. Ҕоласаң ужалӧм артмӧдӧ сыын сӧкыдјасыс повтӧмлун, ужын маҔтерство да зӧл-лун.

даскӧкјамыс арӧс тырӧгӧн сӧјӧ аскежын-нын ужалӧс вӧрын. Гортсааныс кујӧмсо кӧлометр сајын пӧрлӧдлӧс куҔ козјас, пожӧмјас да кыскалӧс вӧлӧн. Быд тӧв кутӧс колӧны вӧрын, быд тулыс—вӧр кылӧданӧнын. Лудмилаӧс век јонжыка кутӧсны раҔејтны мукӧд опытној рабочӧјјас. РаҔејтлӧсны да кыскӧсны ас дӧнаныс, бригадааныс. Лудмила вӧлӧ торја збој, сӧкыдлуҔјасыс повтӧм, уж вылын еус да настојчивӧј. Сӧјӧ не сӧмын ужнас оз колччы вӧлӧ мужчинајасыс, но и унаыс петкӧдлӧс налы југыд прӧмер, ас бӧрсаыс мукӧд томјӧзӧс кыскӧмӧн.

1931-ӧд васа тулысын Лудмилалӧн пыктылӧс кокыс. Но сӧјӧ ез колччы гортас, колхозса томјӧзкӧд ӧтлаын кајӧс Пывва ју јылӧ вӧр кылӧдан ужјас вылӧ. Кок висӧм вылӧ вӧдӧртӧг сӧјӧ ужалӧс медвоҔа радјасын.

Пывва јулӧн ковтысыс тырӧма ваӧн, кодӧ, кумылҔаӧн гартчӧг да бузӧдчӧг тырјӧ, ӧдјӧ ӧсковтӧ увлаң. Тащӧм дырјыс, мольӧн кылӧдчӧгӧн, торја јона колӧны збој да повтӧм јӧз. Лудмила быд пӧрјӧ медвоҔ котӧртӧ заторјас вылӧ, мездалӧ најӧс, мол вывтӧ сырчӧк моз котралӧгтыр кывтӧ керјаскӧд ӧтлаын. Сӧјӧ вонас Лудмила керјаскӧд щӧщ кывтлӧс ӧкмыссо кӧлометр сајӧ, Пывва ју јывсаң заводӧтӧмӧн да Котлас гору-лын помалӧмӧн.

Колӧм во кылӧдчан ужјас торјанын јона топавлӧсны. Шондӧлӧн луныс-лун век жармӧсны југӧрјасыс,

ноыштісны му вылыс төвбыдса сапкѳм лымсѳ некымын лунѳн. Јемва ју ѳѳјѳ воггаліс, а сы вывті колѳ вѳлі вужны уна кылѳѳчыслы. Мунысјас пѳвсыс дај колхозыс ез сурні ѳѳі смелчак, коді ескѳ лыстіс вужны воггалѳм ју вомѳн. Секи ѳѳјѳ локтіс рабочѳјјас пѳвсѳ Лудміла, чукѳртіс најѳс да вісталіс:

— Мунамѳј, мужікјас!

Колхознікјас да колхозніцајас ез кѳсјыны ескыны, мыј Лудмілалѳн мыјкѳ артмас. Најѳ леччісны ју берег вылѳ да сѳмын сінјассѳ паскѳѳѳмѳн візѳѳѳны повтѳм ныв вылѳ.

Лудміла ѳтнасѳн, став колхознікјас сін воғын, богтіс неыжыд пыж да сыѳ кутчысѳмѳн, а вогса местајастыс сы вылын вужѳмѳн мѳѳѳѳчіс мѳѳар берегас.

— Ен мун, Лудміла.

— да вѳјан, ен мун.

— Берѳѳѳчы, — горзісны берегсан.

Но сіјѳ вѳлі увлѳкѳтѳѳма мѳѳѳѳѳѳн. Вужавліс паскыд да вывті візув Јемва мѳѳар берегѳз, докажітіс, мыј вѳр кылѳѳдан інѳ мунысјаслы вужны поѳѳ дај быт колѳ. Секи вѳлісті ва дѳрѳ леччісны том нывкаѳн ызѳѳѳѳм кылѳѳчысјас, најѳ вужісны мѳѳар берегѳ. Лудмілалѳн ѳѳі тајѳ повтѳм поступокыс јона зев отсаліс решітны вѳр кылѳѳѳѳмлыс успехсѳ: колхознѳј брігада аскадын петіс ју јылѳ да срок кежлѳ кылѳѳіс сетыс став вѳрсѳ.

1933-ѳѳ воын сіјѳс індісны „Југыд лун“ колхозса молочно-товарнѳј фермаын јуралысѳ. Сексан сылѳн став ужыс јітѳ скѳтлыс породасѳ бурмѳѳѳм вѳсна-нын, скѳт јурлыд соѳтѳм вѳсна, скѳтлыс продуктівност кыпѳѳѳм вѳсна тышкѳѳ.

ѳѳі арын дѳјмѳма ѳѳі мѳслѳн кыкыс да сіјѳ колчѳѳма стадоыс сук пармаѳ, сіктсан кык кілометр сајѳ. Лудміла муніс колхоз правленіеѳ, бура вісталіс налы лѳѳѳѳѳѳѳѳ ѳвсыс да быт коріс сетны мѳс бурѳѳѳѳѳѳѳѳ ѳѳсѳѳ, кѳѳ-нын стѳрѳѳѳѳ, коді ескѳ меѳмы дежурітіс мѳс дінын. Но колхозса вѳскѳѳлысјас сені сек буқышѳн візѳѳѳѳны скѳт вылѳ. Најѳ сылы вісталісны:

— дѳјміс-кѳ — начкад, морлы сыкѳѳ.

— Начкынытѳ век удітам, а колѳ сіјѳс бурѳѳѳѳны. Тіјан ног колхозлыс став скѳтсѳ вермам бырѳѳѳѳны...

Завѳѳітліс венчыны Лудміла, но сылыс доводјассѳ колхозса вѳскѳѳлысјас пыѳѳі ез бостлыны. Но і сіјѳ ез кывзы налыс віставлѳмсѳ. Сіјѳ вѳлі ескѳ, мыј мѳскѳс поѳѳѳѳѳѳѳѳ бурѳѳѳѳны.

Лудміла ачыс муніс дѳјмѳм мѳс дінѳ. Колі кыѳ кык пемыд вој, но ез колы здук, меѳмы сіјѳ торјѳѳѳѳчыліс мѳс діныс. Кыѳ кык вој чѳж сіјѳ ѳтнас вужавліс візув Јемва ју сајѳ да дежурітіс мѳс дінын. Војвој, сап пемыднас сіјѳ кілометр жын сајыс јуыс кыскаліс мѳслы ва, вежлаліс сылыс сојансѳ, некымыныс раѳавліс да кѳрѳавліс коксѳ, ызѳѳѳѳліс сіјѳс мелі кывјасѳн. Кыѳ кѳјмѳѳ лун вылас мѳслѳн кыкыс вѳлі бурѳѳѳѳма да најѳ орчѳн мунісны стаѳѳѳ.

Сіјѳ кыѳ кык војыс вѳлі тырѳма уна епізѳѳѳѳѳѳѳѳ.

ѳѳчыд Лудміла рытјысѳм бѳрын мѳѳѳѳѳѳ мѳс дінѳ. Вѳлі сеѳѳѳм пемыд, мыј віт восков сајыс нінѳм озтыдав. Сетѳѳѳѳѳ сѳсса гылаліс улслѳт. Кор пыжлѳн нырыс матыстчіс мѳѳар берег дѳрѳ, воѳывыс Лудміла каѳаліс кушѳмкѳ сѳѳ јокмыл,

кодбс чajtіс пондлн. Но кор пыж-лн нырыс сушкыс бергд, сдд жокмылган кыліс мужскдј гдлс:

— Вужд менд мдарас.

Нывлн сдлмыс ыркнітіс. „Кушдм лешдј таті дні ташдмнас ветлд“—мдвпыштіс сјд, ссга вынјассд зевтдмн, збоја јуаліс:

— Kodі те сешдмыс? Кдндс тенад јортјасыд?

Сјд бостіс кіас пелыссд да сувтс тддтдм мужікган некымын вогков сајд.

— Vod кымындн пыж шдрас.

Тддтдм морт заводітіс ддрјасны:

— Og вермы... вај сдлд мздрад.

Секі Лудміла ддрјд кыпддіс пелыссд тддтдм морт јур вестд да збоја командудјтіс:

— Сувт, сволоч, да ддрјд вод пыжас, жујјалан-кд—пелыснас јурад камдбта...

Пышјалысгы лоі кывзысны збој комсомолкалыс. Сјдс лоі вуждддма ју мдар дорас да мддддма колана местад. Лудміла вылпдв вужіс ју мддлапдлд, да, мдскыс дыр гажтдм-тчдм бдрн, ддрјд вослаліс сы дінд. Сылыс небыда сылдмсд да збој кошкысд вермісны кывны сдмын шоныд позјасаныс дзбсдм вдрса лебачјас да вугралыс куз козјас...

Лудміладс позд аззыны быдлаыс. Сы дінд отсдгла локтдны не сдмын лыстысысјас, кукаввічысјас да порсвічысјас, но частд воывлдны і колхозніцајас. Кушдмкд колхозніклдн мдскыс торкдма-кд—локтдны сы дінд, мддлн ыж кокыс ддрјдма—локтдны сы дінд, којмддлн порсыс вемдма—бара-жд локтдны сы дінд. І век, лунын кдт војын, азддны тајд прдстдј сіктса нывсан колана отсдг. Сјд оз дткажіт налы, лунын кдт војын. Сјд практик, лыдд кыгајас, тддма-сд ветерінаріја да зоотехніка вогпросјасдн. Сылы дткад донадс став скдтыс колхозлн, кдт колхознік-јаслн.

Аслас честндрј, музлывтдм уждн Лудміла шедддіс сјдс, мыј колхозлыс став мдсјассд лоі ддртдма метісјасд. Сјд вескддл-нн колхозса

молочно-товарндрј да порсвізан то-варндрј фермајасдн. Мдсјаслыс вогд-гдрса шдркод лыстдмсд лоі кыпддд-ма 800 літрсан 1200 літрд, а таво-нын ферма тышкасд вогддрн быд мдс вылд 1400 літр лыстдм вдсна.

Лудміла Катајева вескддлдм улын колхозлн дні ем 145 јур сура скдт, 41 порс. Сјд вескддлдм да велдддм улын ужалдны 6 лыстысыс, 2 порсвічыс да 3 кук вічыс. Рддіналы предандрј уждн сјд на пдвсын шедддіс ыжыд авторітет да доверіје.

Сіым во сайн-на Лудміла вдлі малограмотндрј, ез куж бура лы-дысны да гіжны. Комсомолецјас корлывлісны сјдс собраніјејас вылд; корісны шдщ пырны том ленінецјас радд.

— Ме-жд неграмотндрј,—первојсд јандысыштіг тырјі вісталіс Лудміла,—ніндм ог куж сені вдчны.

— Грамотаыд шедана дедд, отсалам велддчыныд.

Дті рыд, дыр мдвпалдм бдрн, Лудміла матыстчіс комсомолец дінд да волнудтчдмн вісталіс:

— Гіж, Васа, шыддчдм. Кдсја пырны комсомолд.

Шыддчдм помын сулаліс чукылдс-мукылдс буквајаса кырымпас: „Лудміла Катајева“.

— Ссга быттд сінјасдј вогсісны. Ме дінд прікрепітісны комсомолец-дс да сыкд заводіті велддчыны. Лунтыр ужалам участокын, ддрлд-лам да кыскалам кыз керјас, а рыт-нас, баракд пырдмн шдщ, бостчам кыга ддрд, велддчам лыддысны да гіжны. Грамота меным кутіс сетчыны.

Ас вылас дугдывтдг ужалдмдн Лудміла ддрі грамотндрј, сіктса во-зымуныс, культурндрј мортд. Во сайн сјдс комсомолецјас дтсдгласдн бдрјісны-нн первічндрј комсомолскдрј організаціјаса секретард.

Первічндрј організаціјаса секретар-лн објазанностјасыс зев паскыддс. Сјд—век томјдз пдвсын. Собраніје-јас вылд, кодјасдс чукдртавлд ком-сомолскдрј організаціја, воывлдны колхозса став томјдз. Најд кыздыны Лудмілалыс докладјас да дтланы обсуддајтдны велддчдм, культурндрја

шојччӧм, стахановскӧја ужалӧм жылыг вопросјас. Томјӧз пӧвсын беседајас нуӧдӧм да газетјас лыддӧм вылӧ торјӧдӧма кык комсомолецӧс. Лудмила ачыс тӧлын ветывлӧ вӧр-участокјасӧ томјӧзкӧд беседајас нуӧдалӧм вылӧ, ачыс виӧдӧ колхознӧј клубын пӧрадок бӧрса, велӧдӧ томјӧзӧс сывны выл сыланкывјас, јӧктыны выл таецајас.

Комсомолецјас ӧдјӧ паскӧдӧны томјӧз пӧвсын ассыныс влијанијесӧ. Во саын-на колхозын вӧлі 8 комсомолец, а ӧни најӧ лоины дасвитӧн. Најӧ ставныс, кызі і первичнӧј орга-

низацијаса секретарыс, велӧдӧдӧны политкружокын.

Ленинскӧј комсомол да большевикјас партија вескӧдлӧм улын неграмотнӧј, вӧвлӧм гӧл крестанин ныв, Лудмила Кузминична Катајева быдмис государственнӧј деятелӧз. Веслана-са избирателнӧј округыс бӧрјысысјас тавоса јунь 26-ӧд лунӧ сјӧс бӧрјисны Коми АССР Верховнӧј Сӧветса депутатӧн.

Комсомоллӧн да партијалӧн, мијан шуда рӧфиналӧн вернӧј ныв, сјӧд честӧн оправдајтас народлыг доверіјесӧ.

1938-ӧд во, октабр.

ӨТВЫЛЫГ

I. СЕЛКОВ

Сетөр коф ырдалыс сінжастө тенсыд
Ылысан, том нывка, аҗға.
Гажлундөн пушкыртчис миҗан том олөм,
Кыз тырөны веж кордөн бадҗас.

Өтүвјөн долыда быдмам ми текөд
Шуда зев өнја кадын,
Ужалам, гажөдчам, пөтка моз сылам
Зарња сталинскөј садјын!

Јенежө сүзөдчыс пожөма вөрын
Ордјысны текөд ми пондөм.
Виқөд-жө, ми вылө лөз јенеж вывсан
Нумјалө зарња шонди.

Музлытөм том кын лучкөвөј піла
Рыс коф пу сөвмөсө сунө.
Вөр-јагын куҗ пујас пөригөн гажа,
Он төдлы луныс кыз мунө.

Лым кофөз шылыд пу терыба кырссам—
Кывзысөсө лечыд зев черјас.
Көзінсө миҗанлыс Рөдина-мамлы
Езыс ва леччөдас—керјас.

Аттө тең шуам ми, Рөдина-мамлы!
Шуда зев миҗан том олөм!
Ог вунөд некор, дерт, сјө ме лунсө,
Пыри кор ме комсомолө!

Кушөм көт сөкыдлун муын оз волы—
Миҗанөс кутны оз вермы.
Сим-сөдов кымөр, көт пыдөстөм море—
Өтүвја том вын оз јөрмы.

Нывкакөд өтлаын зорзалам миб,
Гордөја вослалам возө.
Өтлаын ужалам, өтлаын шојччам.
Ковмас-кө: өтүв-жө косө!

МІЧА НЫЛӨЈ...

Н. ГОРДЕЕВ

Сөлдөм өзтыс, сөд сінкыма нылөј,
Ылі мусаң чолөм віңа тед.
Парма вөрөд, помтөм расјас вомөн
Чужан мулаң, менам јубр, леб!

Муса нылөј, уна кадө волө
Менам јубр аслыссаматор,
Кызі медвоз аңыгі ме текөд,
Тенсыд јурсі төвру летіс кор...

Сесаң лоім муса өта-мөдлы,
Луныс-луно јонміс пыр лубов.
І ег өтчыд шулы секі тенид:
„Тыс өтдор некод мен оз ков“.

Уна пөра коли сіјө кадсаң,
Јөзын-муын ветла којмөд во.
Но те меным дум вылө пыр услаң...
дыр-ө бара гортө-ме ог во?

Тесаң ылын, страна вежтас дорын,
Віңа врагыс муөс, олөм, шуд.
Кың ружјө топыда ме кута,
Медым вежтас некор враг ез вуж.

Муса нылөј, светыс помтөм паскыд,
Сылыс ыжда артыштны он куж,
Но мед лөсыд овны чужан муын,
Көні мортлөн сецөм кыпыд шуд.

Меным гіжан: лөсыд тенад олөм,
Сіктным вежіс асгыс чужөмбан.
Муса нылөј, радла текөд өтув,
Мыј мі олам тацөм шуда кад!

Тырбур олөм луныс-луно содө,
Мыла јургө вылмөм ужлөн гор.
Кывлі јөзсаң, збыл-ө абу-ог төд,
Чужан сіктын те-пө комбајнер.

Ачым регыд тіјан дорө воа,
Секі аңа тенө, муса јорт!
Ылын муыс тіјан дорө воас
Повтөм, удад, быдтор төдыс морт...

Коллі ылӧ ассым чужан сиктӧс,
 Муні візны шуда Сӧвет крај,
 Медым ез пет косӧ мијан ылӧ
 Ѕвермӧм вӧрӧг, лутӧј самурај.

Вынӧс пукті јӧзјас благо ылӧ,
 Медым јонжык зорізаліс шуд;
 Медым помтӧг јонміс јӧзлӧн дружба,
 Четјас піын вӧлі честа уж.

Муса ылӧј, овны лоі долыд,
 Зоріз піын мијан томмӧм нем.
 Шојччӧм ылӧ, велӧдчыны, овны,
 Чужан муын мијан право ем.

Враг-кӧ локтас бостны шуда олӧм,
 Мијан вестӧ кыпӧдчас-кӧ грӧз,—
 Став народ сек сувтас ӧті радӧ,
 Медбӧр косӧ петас шуда јӧз.

Сіа теныд воӧ овны бура,
 Томлун гажӧн гажӧдчыны пыр.
 Ылі мусан теныд, муса ылӧј,
 Ыстӧ чолӧм краснӧј команӧдр.

ДОЗОРЩИКЪС

(Челаджаслы повесть, продолженіе)

М. ШЕСТАКОВЪ

Ободайтѣны. Чукѣрѣн, чукѣрѣн пуксалѣмаѣе морт нѣлѣн-вѣтѣн да сојѣны јаја шыд. Уна сѣкас рѣмѣн пѣртмасѣны шѣндѣ воѣын сојѣсјаслѣн дѣрѣмјас, ковтајас, платѣѣјас. Пуркнѣт-лывлѣ небѣдѣк лунтѣв да ворсѣд-чыштѣ уна рѣма паскѣмјасѣн, ыркѣд-лыштѣ обѣдајтысјаслыс пѣсалѣм, вазѣм мышјаснысѣ. Степан Грѣша сулалѣ ыжыд пѣрт дорын да содталѣ тастѣјасѣ шыд налы, кодјаслѣн бырѣ.

Брѣгадѣр, Опоѣ Мѣкулај, кујѣмыс-нолыс вѣѣдѣлѣс-нѣн Грѣша вылѣ, кѣс-јѣс мыкѣ шуны да ез шу. Быдыс вѣѣдѣлѣм бѣрын гудрыштлѣс шысѣс, паѣныштлѣс да тѣпкѣдѣс вѣмсѣ. Оз, буракѣ, кажѣтчы сылы шыдыс. Кывзѣ, оз-ѣ кодкѣ радѣвѣј шленјас пѣв-сыс шыас.

— Талун шыдыс прѣстѣј дуду ва,—брѣтнѣтѣс Порпѣлѣј аслас гѣтырлы.—Абу-кѣ пуктѣмас јасѣ-а?

— Куш картупѣла брѣлс, буракѣ, талун пуѣма Грѣшаыд,—вѣчавѣтѣс Порпѣлѣјлы гѣтырыс.

Пашка сојѣс Нѣкѣнор Васка семјакѣд. Сѣјѣ паѣныштѣс гѣзмѣдыс да пуктѣс паѣсѣ, пѣндѣс вѣѣдѣны Порѣ Јакѣв вылѣ. Порѣ Јакѣв зѣв вѣсел вѣлѣ. Пѣыслыс да гѣтырыслыс ѣтарѣ серамсѣ петкѣдлѣ.

Мѣкулај ез вермы терпѣтны да, кор Грѣша пѣндѣс јѣј кусѣкјас чѣв-тавны тастѣјасѣ, шыасѣс:

— Грѣша даѣ, пуѣѣдѣмыд-кѣ талун шыѣтѣ-а?

Грѣшалѣн кѣрсѣм чужѣм вылас кыптыштѣс вѣртѣр, бытѣѣ-кѣ јѣткыш-тѣсны пычкѣссѣныс. Најѣ тастѣѣ јѣј кусѣкјас пуктѣг моз нурбылтѣс вѣмгѣорулас:

— Ещѣ вѣлѣ јѣјыс.

— Кыѣ ещѣ?—Мѣкулај вугыр моз сашкысѣс Грѣша кывѣѣ.—Нѣол кѣло гѣгѣр вѣлѣ колѣ колны да сѣјѣ ещѣ?

Грѣша кѣсјѣс вѣставны вошѣмсѣ, но дурдѣс, кодкѣ, бытѣѣ, панѣвтѣс сылыс мѣвпсѣ. Мунѣс пѣрт дорѣ да заводѣтѣс рок јуклыны. Рок бѣрын нѣшта вердѣс рыска улѣѣлѣн да ужѣлысјаслѣн сѣлѣмныс бурмыштѣс, омѣл јаја шыд јылыс вѣсѣг ез кутны гаравны.

Мѣкулај брѣгада станлаѣ рѣдтѣс сѣд вѣрѣнѣј вѣла. Сѣдлѣ вылын качѣјтѣг вѣс колхозса јуралыс, Кѣр-нѣл Иван. Сѣјѣ ылын-на, а жерѣдѣлѣ-нѣн вѣмсѣ, мыччалѣ жежыд пѣнјассѣ. Јѣз чукѣр дорѣ воѣг моз чѣччыштѣс вѣв вылыс да чѣлѣмалѣс брѣгадаѣс. Сѣсса домалѣс Ворѣнсѣ ыжыд кѣз-лѣн вужѣр сѣјѣ, кыѣ мырѣѣ да матыстѣс брѣгадѣр дѣнѣ, кѣасѣс сѣкѣд. Вѣѣдѣлѣс Пашка вылѣ да нумдѣс. Пашкалѣн кѣсјѣтѣмпырыс петалѣс нумтор да тѣдлытѣг кѣсмѣс. Мѣкулај сувтѣс. Бурѣщ пѣра кѣжлѣ вѣс јуралыс, пѣѣѣ ѣнѣ обсѣѣтѣны Ѧлѣш Пѣѣ брѣгадалыс чукѣстѣѣм.

Уна сорнѣтѣм бѣрын Мѣкулај брѣгадаса шленјас прѣмѣтѣсны Ѧлѣш Пѣѣ брѣгадалыс чукѣстѣѣмсѣ да шуѣсны ештѣдны ассыныс участѣк-нысѣ кујѣм лунѣн.

— Ме, аслам машѣнаѣв, кык лунѣн ускѣда даскык гѣктар,—шуѣс Порпѣлѣј.

Гѣјѣсны вѣчакыв, сујѣсны конверт пѣѣ да сѣтѣсны Пашкалы. Пашка, пѣсмѣ бѣстѣм бѣрын, дыр ез ов сенѣ. Кѣѣ і јѣна венѣан-на колѣны јѣз, ѣн-тереснѣ вѣлѣ кывзыштны, но мѣдѣдѣ-чѣс асланыс брѣгадаѣ.

Пашка чуткѣс Колѣлы да најѣ лѣ-быштѣсны вѣдорлаѣ. Ва вѣмѣн ву-

жігөн Кола сылө „Шыр кывтө катө“, а Пашка вігөдө ва катчөслаң да нінөм шүтөг мөвпалө зорөд дорса крысајаслыс горнынысө. Сылы быдөн ез вөв лөсыд, ез вістав јөзыслы на јө јылыс-да.

Воисны лыа дорө. Пашка петіс пыжыс, кутчысис пыж нырө да ез лөз Коладс пырыс-пыр јөткыштчыны. Сулыштіс недыр сізі да зев збылыс вігөдліс Кола вылө, коді сулаліс пыж бөжын да вігөдіс Паша вылө.

— Порс Јаков пестерыс мед кореласны јасө,— шуіс сіјө Колалы.— Сени тіјан јайныд і шыдөсныд, төдөмыс.

Сіјө шуіг моз јөткыштіс Колалыс пыжсө да өвтыштіс кінас.

— Вуж, а ме кая. Ен вунөд мыј вісталі.

Сіктын, ва веркөсын налімјас моз, жујвігөны гож воғын важінік керкајас. Көн-сурө, сорті-костіөн шапа сулалөны выл керкајас; шөнді југөрјассаң зірдалөны өшің өтеклөјас.

Керкајас радын, сікт шөрын, сулаліс шөрнемына керка Мітрөпан Васкалөн. Васка сіјөс стрөйтліс револуціја бөрын-нін, Стопка чужан воө. Но Стопка сөмын-на дорзавны көсјө, а керканыс важмөма-нін. Керјаслөн вылысыс војмөма, сөдасөма, шеллөссөма, өшің куричјасыс краскаыс вушјөма, рудөдөма, а нөштакө во кык-кујім, і зікөз бырө краскаыс.

Сіјө керкаын којмөд лун-нін шога олө да лун-лун кісө пөжө Стопка. Кымыныскө лун кежлө рағлас да көртавлас кісыс дојсө, термөдлө бурдөмсө, но сіјө зев назөн бурдө. Сінваыс доршасө Стопкәлөн, јурсыс оз вешјыв дум—віз вывса колхознөј олөм да гаж јылыс.

Пукаліс, пукаліс пызан дорын да петіс кілчө вылө. Небыдік лунтөв пуркытіс сылы паныд. Сулыштіс кілчө вылын Стопка, леччіс өті пос шүпөд да пуксіс. Пігөс вылас гырајыв леччысөмөн мөвпаліс унатор јылыс, весіг вунөдчис дој јывгыс да ачыс ез төдлы, кызі сіјө кінас леччысис пос дорыш вылө; сөлөмсө мајыштмөн дојдіс. Сесса чеччіс да

кісө довјөдлігтыр леччіс муө. Шөндіөн гөрдөз сотөм ежа вывті сіјө муніс сікт куза.

Колхоз правленіје пос вылын коквожсө паскөдөмөн пукаліс Сава Иван. Стопка локтіс пос помө, сувтіс сылы паныдөн да пондіс вігөдны сы вылө. Иван чөвтліс јежыд кышјаса віжов сінсө да нумдыштіс, тіркытіс сылөн јежыда пышсөз коө тошыс, вөрғыштисны пөрыс вомдорјасыс.

— Морт-нін вөлөма ныр улын да ог і ағзы пөрыс вежөмыд. Лок, піб, пуксы, шојччы. Кітө, буракө, јона дојдөмыд.

— Јона коө,— жуғыла шуыштіс Стопка.— Лыөзыс зік вундысөма.

— Овлө, овлө... Менам коркө, ічөт дырјі, сіз-жө кок черјө косаыд сашліс. Оз-өд ков уна. Сесса пежәгіс мы-сурөнад зырәлөмыс да өдва і бурдіс. Повғылі-нін кокөј бырөмыс да кыкө-тај јенмыс візіс-жө. Вел уна вој колыс уғтөгы,— тапкөбтіс вомсө да жалітана сінјасөн вігөдліс Стопка вылө.— Тенад-нө, бур пі, абу-на пежәсөма?

— Ез пежәс, бурдө-нін менам,— вочавізіс Стопка да сіз-жө меліа вігөдліс пөлө вылө.

— Сіз-кө регыд бурдас. Медја, медја.

— Бурдас ескө-да...

— Гажтөм?— торкіс Иван.— Візвылад, дерт, гажажык унанад. Сени-өд мыкө да мыкө век төдлан уна піјад. Міјан-тај мон, Кресбыд, төрыт бара вылтор вісталіс. Ыжыд-пө і зык кыптыліс. Оныс Јаков-пө гусәлөма јасө бригадыслыс да сөвтөма аслас пестерө. Зөң пумөн јәј бригадыс. Шөдөма,— шеныштіс Иван кінас.— Мырдөмаөс бөр. А Јаковыс-пө ачыс шүө пусыс Грішатө пуктіг, подведітіг. А Тікөн піјаныд-пө шөш дојысөны. Муртса-пө ез косасны.

Стопкәлөн вел унаыс кәлкытічыліс вомыс Иванлыс вісталөмсө кывзігөн, но нінөм ез шу, кытчөз ез помаг Иванлөн вістыс, мед оз ло торкөма. Мыјөн помаліс сіјө да өвтыштіс бара чукрасөм кінас, Стопка јуаліс:

— Коди-кө төдлөмә али мыҗ, кыҗи куждмабс корсныс?

— Ог төд ескө төдлөмәбс абу да, буракө, кывлөмәбс сорнинысө Поре Яковылдыс да Тікдн Иваныслыс, Вісталөма-таҗ Васка Колө, етіҗе, Олөксанлы, а сіҗө вісталөма бригадірыслы даҗ сіҗи і воөма колхозса жура-лыс пелдөҗ. Секи-жө і шобөмәбс да сурбма Яков пестергыс.

„Вот кыз,—мөвпыштис Стөпка да долыда ышловыс.—Молодеч Колө, сіҗи і колө колхознөҗ ембур гусавлысҗастө“. Стөпка пукалө Сава Иванкөд орчдөн да пос шупөд вылын җирнасіҗ кывзө, оз-ө мыҗкө нөшта вістав Иван.

— да-а... Ме-өд вунөди,—вылыс орөдіс чөвсө Иван.—Кресөйд-өд вісталіс, бытөө-кө сорнісө кывлөма Яковылдыс да Тікдн Иваныслыс тіҗан бригадагыс өті пионер. Кыҗ-нін... Мыҗкөдн... Öверкі Опөңдн пыс...

— Пашка?—горөдіс Стөпа.

— да-да. Пашка. Сіҗө-пө кывзөма.

— Мыҗла-нө сіҗө волөма сетчө?—вылыс жуаліс Стөпка да пошкөдіс пелсө, тіркнітіс коксө, бытөө чечыштны да котөртны көсҗө.

— Мыҗла волөма? Ордысан догөвор, буракө, шуіс вайлөмдн.

— А-а,—нужөдіс Стөпка.—Сесса воөдө нінөм ез шу, візөдліс Савіч вылө, чеччис пос вылыс да муніс. „Пашка кывлөма?...“—мөвпаліс гортас мунігдн. Ез і төдлы ачыс, кыҗи воіс гортыс дорө.

Пуксіс асланыс килчө вылө да бара вөҗи мөвпјас піҗө, а сесса пыркнітіс да гораа шуіс аслыс:

— Рытнас мамлыс жуаса, сіҗө төдө Пашка жылыс.

*

* *

Шонді леччандор. Лөңөма, пуҗаслөдн корҗас ні мувылын ід-суҗас оз кышнітлыны. Сырчкјас јосмөдчөмәбс, лебалөны керка вылыс керка вылө, пылсыктөны: „Пылсык, пылсык“... Мукөд керка вылас җік сіҗөр жылас пуксалөмәбс радөн-радн, бытөө өті віҗ вылө тувјас тувјавлөма.

Стөпка пукаліс өшің дорын да лыддіс газет. Сіҗө таҗө куҗім-нол луннас пөшти став газетсө вылыс лыдфаліс. Кор шонді кутіс пуксы-

ны вөрјыв вылө, сіҗө петіс керкагыс. Нөдыр сулаліс килчө перілө вылө леччысөмдн, а сесса леччис муө да мөдөдчис сікт помлаң. Муніс сіҗө Јемөл Прокө градјөр пощөс дордөҗ. Пуксіс пощөс вылө да посні челаҗас моз пондіс віччыгыны віҗвылыс локтысҗасөс. Сылы мамыс вісталіс асывнас, мыҗ талун ештас најө бригадалөн, доктасын ставнаныс, гашкө і мукөд бригадаҗаслөн ештас-і.

Туҗ куҗа пондісны воавны бабаҗас. Најө варовөс, німкоөсө. Мышканыс пыркөдчөны тыртөм пестерҗас, кіаныс тыртөм туісҗас. Сөтсад дорса челаҗас каҗалісны бабаҗаслыс воөмысө да ускөдчисны паныд котөртны.

Стөпка азҗис мамыслыс локтөмсө да леччис пощөс вылыс, котөртис сылан.

— На, мам, клучтө. Мөскыд воіс-нін. Оз-на локны батҗас? Ме віччысла најөс,—сіҗө бөр довҗис пощөс дорлаң. Јургыны кутіс Стөпкалыс төдса гудөк шы. Первоҗ омөліка, а сесса пыр горсаліс, горсаліс. Тыдовтчисны сөд вөр мында јөз, јур выланыс дөлаліс алөҗ гөрд плаг. Стөпка сінсө ез вештыв сылаңыс, сөлөмыс јокмуні. „Пашкаҗас воөчы“,—мөвпыштис сіҗө.

Јөз чукөр воіс Стөпка вестө. Гөрд плаг бытөө јөктө гудөк шы вылө, өвтчө өтарө-мөдарө. Пашка калкнітөма вөмсө, тіккөдө јөз чукөрын. Стөпкабс каҗаліс пощөс вылыс да нумыс петі, вірдыштис, сірпі моз, пощөс дорө.

— Стөпа!—горөдіс сіҗө локтіг мөзыс.

— Пашка!—сіҗ-жө чукөстчөмдн шыасіс Стөпка да чеччыштис пощөс вылыс.

Гаҗа, серам сора, том гөлөсҗас кутісны торгыны рытја сынөдын. Кыкнанныслөн уна вісталанторҗыс да вермасны-кө өтчыдјөн і ескө вісталасны јортныслы. Но оз уфитны: Пашка панјө Стөпкабс, сіҗө—мөдсө.

Горнітісны гораа, дыр, а сесса друг вужісны вашкөм вылө. Стөпка жуасіс Пашкалыс, кыҗи сіҗө кывліс Поре Яковҗаслыс сорнісө, кодлы ачыс вісталіс. Сорніныс гартчис воҗыс-воөдө да оз і көсҗи помасны. Пашка көт муҗ, лунтыр уҗаліс даҗ

локтіс мыҗ ылнасан, оз і думышты гортō мунōм жылыс.

— Сіҗ-кō, Пашка, рытнас волаң мїҗанб?—торјōдчїгн-нїн жуалїс Стōпка.

— Серт-жō. Ме вїзвывсаң-нїн вōлі кōсја; мїса мыјдн воа—Стōпкајасō.

— А ме вїччысны-нїн вōлі ог вермы. Талунја луныс җїк-нїн тōлыс куҗа кажїтчїс. Нїнбмыс оз кол. сōзми да паныд-нїн вої тїжанлы.

— Ме-ōд ылысаң-жō азї тенō. Но вїччыс, ужын бōрын вола,—шуїс Пашка да пырїс гōртас. Стōпка нумјалїгтыр мунїс гортас-жō.

* * *

Бара гажмїс сїкт. Вел дыр кежлō сїјō коллїс поснї челафјаскōд да лōрыс лōч-лōжкōд. Пондїс шыавны быд пōлōс војтыргōлōсн. Вїзвылыс ештōм куҗа вōчїсны шојччан лун. Ывла вылын сылōны-ворсōны ныв-зон, котралōны челафјас. Челафјас—зон-поснїјас і нывпоснїјас ворсōны кїтō-катōн *. Кыщō сувталōмōн кїтō-катōласны да кодјаслы усō корены, најō колччасны сетчō, а мукōдыс пышјасны чукōрōн да җебсасны „брацїјаца гум“ горōдōмōн. Колччысјас вōтчасны горōдысјасōс корены.

Стōпка да Пашка сен-жō котралїсны, җебсасїсны.

Пемдїгн челафјас разōдчїсны гортјасаныс.

Гортас воѓмōн щōщ Стōпка корїс мамыслыс сојны, а мыјдн сојыштїс, пастасїс да котōртїс Пашкајасō. Пашка абу-на гōтов, ужынтōм-на. Сылōн-ōд мамыс абу Стōпка мам коф, оз верд тор-пырїгнад, кытчōҗ ставнаыс оз чукōрмыны. сōзмытōчыс пукалїс Стōпка, вїччысїс Пашкаѓс, а сесса дōзміс да петїс кїлчō вылас, пукїс.

Пемыдн ежсїс сїкт. Јенежын козувјас моз пондїсны җїрдыштавны керкајасын бїјас. Ывлавыв лōнїс рытја лōнōн, морт лов оз ветлōдлы некōн, буракō, быдн пырїсны гортаныс ужнајтны.

Кык пїонер шаркōдїсны јорлаң.

*) Кїтō-катō—челафјаслōн җебсасōмōн ворсантор.

Вужїсны пощсōс да пощōс пōлōн мōдїсны складлаң. Нукуыс ноз гуранын ыркнїтлїс кōзыд руѓн, а мылк жылб кайм бōрын вылыс резыштїс нырвомō шоныд ру.

— Мыҗ ылнаō стрōйтлōмаѓс магаҗа кумсō,—шуїс Пашка.

— Ылō-тај. Абу буракō сурōма матысҗс местаыс,—вочавїҗїс мōдыс да содтїс восковсō.

Воїсны склад дорō. Складсаң-неылын брунвїҗїс кер бунт. Бунт бокын, неуна нoryштōмōн, сулалїсны плакајас. Кер бунта-плакаа костō і пуккїсны Стōпка да Пашка.

Сїкт бара мурōстїс томјōз горōн. Вїзгїсны гудōкјас, сылїсны нывјас, кылїсны дурōм, сералōм шыјас. Сїкт кофыс, тыдалō, став том јōзыс петїсны гажōдчыны. Сōмын најō кыкнї пукалōны плакајас сајын, асланыс пост вылын медвоҗа вој.

Војса пемыд, лōн ва моз, дуңвїҗїс најō ныр улын. Нємōј моз мурыш-вїҗїс пемыд пыщкын сулалыс склад.

Том часōвōјјас пукалōны чōла, сорнїтōны гудōн, вашкōмōн, а кылыштас-кō кышкїтōм, пельнысō пошкōдасны кывзысны. Велавтōм-нысла вугрōдлō, очсыштōдас да шердын моз паскавлō вомныс.

Сїктыс гаҗа мургōм дурдōм бōрын весїг сорнїныс ез кут јїтчыны. Стōпка вашкōдō шоныд жылыс, а Пашка пемыд жылыс велалō.

Горнїныс җїкōз орї, лантїсны. Унныс пондїс венны. Кутчысїсны, кутчысїсны да асныс ез тōдлыны, кыҗї унмовссысōма кыкнанныслōн... Стōпка муртса-на җайтїс вугыртїг, а востїс сїнеѓ да ывлаыс лōз југыд. Чуксале Пашкаѓс. Ропкōдчїгтыр мунїсны гортаныс. Отыыс шуѓ ѓтїсō воҗ унмовсїг, мōдыс мōдсō. Сїҗї і ез вермыны помѓҗ тōдмōдны, кодныс мыҗаѓс.

7

Том ічмон моз, вōрјыв сајсаң, мыччысїс асја шондї, кōсїсїшпынмунны да ез удїт. Асыв-војывсаң шуркнїтїс руд вурун коф кōмѓр пласт да вевтїс шондїѓс. Шондїкōд ѓтї кадын волпас выввыс чеччїс колхозса јуралыс Кōрнїл Іван; кōмасїс, пас-

таџис да петис керкасыс. Асја ыркыд сынџд шымыртис сылыс тушасџ. Керка вывса трубајасыс оравлытџ лувгисны шыңјас да кыз сурјаџн кајисны шонџџс сајџдыс кымџрлаң. Ывла вылыс кџрасџ-нын пџе наң кџрџн.

„Кодкџ і пџжасџ-нын“, — мџвпыштис колхозса јуралыс да вескџџчис Шорјыв грездлаң. Шурсџџџс термасџмџн, виџџдалис керкајас вылџ, кодјас оз-на шынасны, кодјаслџн олысјасыс уџџ-ны-на чџскыда. Мунис сјјџ Сава Иван поспомџџ, сувтовкерис, мџвпыштис, буракџ, мыјкџ, а сџсџа пос помса кџртџ кокјасџџ нџртыштџм бџрын тџвкнџитис пос вылџ.

— Бур асыв, тџџџ, — шыасис сјјџ порџ вомџн тувчџм бџрын. — Олад-нын?

— Олам. Лок, лок, шојччы, Иван Кџрнџлџвич. Он-жџ-џџ уџ, еташџм воџ ветлан.

— Быдсаыс удајччылџ, Иван Савич, уна вонад.

Сава Иванлџн нумис петис. Нумјыштис і колхозса јуралыс. Сџсџа бура дыр чџв олисны кыкнанныс, виччысисны мџџа-мџџныслыс воџ нубџџм. Колхозса јуралыс кыштовтџџис сџнсџ керка пыщкџс гџгџр да сувтџџџис брус вылын куткырвиџыс каң вылџ.

— Мыј могџн-нын војн, Иван Кџрнџлџвич? — кост бџрын вылыс јуалис Сава Иван.

Кџрнџл Иванлџн сџнмыс друг мыни каң вылыс да леччис Сава Иван чужџм вылџ, вескыда лыјыштис зџрмџм сџнлыска сџнјас вылџ.

— Ме ескџ, Иван фад, зев ыжыд могџн вој те дџрџ, да ог тџџ могмас оз-а?

— Мыј-нын, Кџрнџлџвич, сџшџмыс? — жежыд тошсџ малыштџг јуалис Сава Иван.

— Склад дџрџ стџрџжавны кџсјам, Иван фад, сувтџџны тенџ. Онџ Мџтрџј вылџ наџејаным быри, еновтлывлџ-пџ да вежны кџсјам сјјџс.

— Но-но, — шуыштис Сава Иван да бура дыр виџџџис јуралыс кокјас вылџ, а сџсџа вылыс јуалис. — Вој кежлџ, ферт?

— Вој кежлџ, Иван фад. Ог тџџ, сџгласџтчан он-а?

— М-м... Ме сајын абу, — нумџс Сава Иван. — Сџмын-џџ пџрыс морт

помсыд, кџнкџ, тџлкыс нџнџм оз до. Колџ томжыкџс инџны.

— Мџ-тај правленџјелџн засџданџје вылын шуим тенџ-а. Мџса, Иван Савич наџежнџџ, оз еновт, бура виџас колхозлыс складсџ, а сџшџм-ташџмтџџџ он-на і лыет сувтџџџныс... — Щџ-кџб лантџс да понџис виџџџны пџрыс Иван вылџ, кодџ малалис ассыс рој код тошсџ.

— Мыј-нџ, Анџ, кџсјыса ог стџрџжавныс? — јуалис сјјџ пачвоџ дџрын зунгырасыс гџтырыслыс.

— Ачыд тџџан, ачыд. Ме нџнџм ог куж виџставны теныд, — вочавџџис, — гџ-тырыс.

— Сџџџ стџрџжала. Ме, таковскџџ, сетџџ код і ем. сџберајтаныд-кџ, виџа-нын.

Колхозса јуралыс ышловџис кокныџка. Вылыс кыштовтџџис сџнјасџџ керка сџена пџлџн.

— А пишцалыд ем тенад? — јуалис сјјџ Сава Иванлыс.

Сава Иванлџн сџнјасыс зџрдыштисны том вџралыслџн моз, сјјџ виџџџис колхозса јуралыс вылџ да нумдыштис.

— Ем-жџ-џџ. Немџвџјса вџралыслџн-кџ абу і. Менам, зонмџ, пишцалыд кык ствола-на. Кык во сајын нџблџ да џтџ зарад-на бокџ ег лџзлы, — ошкыштис ассыс пишцалсџ Сава Иван.

— Сџџ-кџ, Иван Савич, мунан тавџ? — лабичыс чеччџг моз јуалис нџшта колхозса јуралыс.

— Муна, муна. Ме кџсјыса-кџ, ог-нын ылџџ морттџ, — шуис Сава Иван да шџщ чеччџс.

Колхозса јуралыс мунис, а мџдыс бџстис ізкџпџлаџув тувјыс патрон сумка да понџис вџдлавны зараџа патронјас.

* * *

Ывла вылыс кутџс рџмџныны. Нџшта регыџџк — і зџкџџ пемдас. Сава Иван, жежыд рој тошсџ пыркџџџџ, тувјыс лџџис ассыс кык ствола пишцалсџ, џшјџџџис пџлпом вылас, петис керкасыс да шџпыктис наң складлаң. Рытыввывланган лувгисны јенежтџ летџм руд вурун код кымџр пластјас. Иван воџлавылын пощџс сурџс улыс вџрснџитис зџланџк шыр да

түрбдiс вундытөм id пышкө, сајалi. Иван думыштiс: „Щöщ-жө колхозлыс нан пажкыс“.

Воiс колхознöј склад дорö. Кыщовтiс сы гөгөр, сесса локтiс пос дорö. Пiшщалсö пуктiс пiзöс вылас да сiнмыс веравтöз вiзöдiс руд рöма сынöд пыр сарiз моз гыасыс id му вылö. Војвывладорса вөр јыв бердын лөм рөм сора алöј гөррöдн пöртмасыс рытја кыа пырiс сöд кымөр улö. Җiкöз пемдiс.

Сöд сап пемыдöдн кыщасiс гөгөр. Нөкöдн оз тыдав козув код бiјасыс öпрiч. Иванлы паныда пуркjöдлiс рытыв төв да летiс сылыс зор тошсö, „Морыд, оз-ö-нiн кöсјы зермыны?“—мöвпыштiс сiјö. Сесса чеччiс да мунiс склад боклаң, төв сајö. Пуккiс чурка пом вылö да пöндiс кургыны каң моз, сывны вомгорулас.

Җурс пемыд ывла вылö петiсны Öверкi Опонсаң кык фетiнка да сувтовкерлытöг вескöдчiсны му jөрлаң. Вужiсны пощöс вомбн да шаркөдiсны id му пöдöн. Збоја код-нiн пуркjöдлiс рытыв төв, кышöдiс öшjөм шепта idјасöс. Мунысјаслы кажiтчiс, мыј быттö-кө кодјаскө вашкöдчöны пемыдас. Воiсны склад дорö да ödjö-жык тупкысiсны плакајас сајö, тöрытја местаас. Быттö-кө шоныд керкаö вескалiсны. Пуккiсны i пукалöны, кывзысöны. Пемыд ез сет налы весiг мöда-мöднысö бура азыны. Вел дыр некоднаныс нiнöм ез шуны, а сесса öтпырjö ышловзiсны да бара шынiтöв...

Сава Иван пукалiс, пукалiс чурка пом вылын да дöзмис, чеччiс да пöндiс ветлöдлыны склад пöдöнöд. Тущ-тощ волiс склад öзöс дорö, малыштiс томансö да бөр мунiс склад сајö. Стопка да Пашка—кык фетiнкаыс најö вöлины—пелнысö пошкöдiсны, оз лолыштны.

— Пашка, кодкө волiс склад öзöс дорас,—вашнiтiс Стопка.

— Ме кывлi-жö...

Сава Иван бура дыр-на пöкаживајтiс склад пöдöн, сесса бөр локтiс чурка пом дiнö да пуккiс сы вылö. Пешiс ыжыд каллансö, бiалис. Пемыд пыр бi југөр уыштiс склад пелöс сајöз. Сырмыны пöндiсны Стопка да

Пашка. Крепитчыныс оз вермыны, тiралö кiныс i кокныс, а шы лезны некоднаныс оз лыштны.

— Тöдмавны колö, кодјас сенi,—дыркод чөв олöм бöрын шуiс Стопка дрöжжитан гөлöсöн.

— Кызi-нö тöдмавныс? — јуалис Пашка.

— Ветлам сетчö назöнк.

— Казаласны-кө?—шуыштiс Пашка да нöшта-на јонжыка пöндiс тiравны.

Стопка зев нöжjö петiс плакајас сажыс, Пашка вöтчiс сы бöрсан. Первој кывзыштiсны сувтöмөн, сесса кок чун јыланыс мöдöдчiсны склад пелöслаң. Стопка кок улын варчны-тöмөн чегiс чаг да Пашка муртса-нiн бөрлаңö ез рiскöбты пышјыны. Ладнö мöдыс уфiтiс соскас кутчыны.

Воiсны склад пелöсöз, сувтiсны, возыс нiнöм оз кыв i тыдавын оз тыдав. Шај-пај усiны челаф. Нöшта возö муныштiсны, нöшта iчöтiка, а век некодöс оз азыны, оз кывны.

— Kodi сенi?—друг кылiсны фетiнкајас. Ласкысiсны склад стена бердö, оз вөрзыны, а кi-кокныс сырмö. Гөгөрвоiсны најö, мыј асныс торкiсны фелöсö, асныс петкöдчiсны гусасыслы.

— Кодјас мiга сенi?—мöдыс горöдiс сiјö-жө гөлöсыс, i секi челаф-казалiсны морт вужөрлыс сувтöм, кодi вöлöма зев-нiн матын насаң. Пöндiсны бöрынтчыны, а вужөр вöтчö на бөрса, вот, вот кватiтас да пелöдлас сылi зiрнысö. Склад пелöс дорöз бөр воөм бöрын челаф-јас вiзнiтiсны котбөрн, тöвзiсны сiктлаң. На бöрсан вöтчыс ез-нiн кыв, но најö кылiсны чорыда лыjөм шы, кодыс Пашка кок јывыс услiс. Сiктö воiгöдн сөлөмјасныс морöснаныс лöсöдчöны нешыштчыны, ловныс тырi, муртса појiктöны, а сiктсаң налы паныд нöшта пон ускöдчiс да пöндiс локыс увтны, сы шыö кутiсны увтчыны понјас сарајјасын, öшiңувјасын. Најö асныс ез тöдлыны, кызi воiсны колхозса јуралыс öшiңулöз. Пöндiсны голöдчыны. Көрнiл Иван, буракö, сöмын-на водöма, пыр i шыасiс:

— Kodi-нö?

— Сада Ваңа, кодкө складтö пет-

кѡдѡ,—Ѳѡтпырјѡ шыагисны пѡнерјас.—Ми кѡсјим кыѡдны да казалис мјанѡс, сесга повѡдѡис лыѡмѡн.

Кѡрнѡл Иван интѡресуѲчѡис чѡлад вѡстало мѡн да кѡѲ вѡлі тѡдѡ, кодѡ сѡні лыѡгыс, ез горѡд на вылѡ, а вѡетѡис кѡлчѡ ѡѲссѡ да корѡс керкас. Лычкѡ јуагис пѡнерјаслыс, кыѲ да мыј налѡн лоѡс, а сесга нумѡис да шуѡис:

— Нѡшта абу вѡјѡма тѡјанѡс. Оз ков мунны сетчѡ, а то дојдас. Мѡнам сѡні сулалѡ оружѡа стѡрѡж. Тајѡ тѡјанѡс Иван Савѡич бацнѡитѡс кык ствола пѡшчалыс. Бур, бур, мыј волѡд вѡставны. А ѡні муѡѡ да водѡ гортаныд.

Иван коллѡдѡис пѡнерјасѡс пос вылѡѲыс.

Стѡпка да Пашка кыкнанныс локтѡсны Пашкајасѡ. Водѡсны Пашка волпас вылѡ да војбыд вашкѡсны. Југдан дор-нѡн вѡлыс унмѡвѡисны зев чорыда.

* * *

Колхоз склад дорѡ војын волысјас јылыс јуѡр паскалѡис сѡктын чард бѡ моз, ѡѲѡ здукѡн кыщѡвтѡс гѡгѡр. Сава Иван кывјас дѡнѡ уна вѡвтѡмторјас содталѡмѡн, Пѡла Татѡ, кодѡн прѡѲвѡшщѡнс вѡлі „пѡда пошта“ да „ловја раѡѡ“, вѡставлѡ быд паныд сурыслы. Завтракајтѡгѡн воѡсны і тајѡ јуѡрјасыс Стѡпка пѡлѡѲ да сѡјѡс быдѡн зывѡк бѡстлѡис вѡвтѡмторјас јылыс кывлѡм бѡрын. Ѳд сѡјѡжѡ ачыс ставсѡ тѡдѡ, кыѲ вѡлі делѡыс. Пондылѡис чѡлѡдны мамыс шуалѡмѡн, мыј „сѡјѡ ставыс лѡж, некѡд навернѡ ез волы склад дорѡ, а кѡнкѡ кажѡтѡис Сава Иванлы пѡрыс пѡл-нас“, но мамыс ез кывзы сылыс да воѲѡ вѡсталѡис быдсама чушсѡ, кодѡс

налы, гашкѡ дас мортлы, мѡс вѡтлѡгѡн вѡсталѡма „ловја раѡѡ“.

Тајѡ ескѡ ставыс вѡлі векѡѡ Стѡпкалы, но сѡјѡс ѡбѡѡитѡис ѡѲитор, сѡјѡ со мыј: бырѡ налѡн мед дѡна постныс да воѲѡ сетчѡ муѡм јылыс нѡнѡм-нѡн і мѡвпавны.

Сојыштѡм бѡрын Стѡпка бѡстѡис тыртѡм набѡрушка, куѲ мешѡк, тыртѡмѡс-жѡ, шыапкѡис пѡлпом вылас да кајѡс мујас вылѡ шѡп ѡктыны, весѡг Пашкаѡс ез нуѡд.

Асја лѡн дырјѡ лантѡмѡн вугралыс ѡшјѡм гырыс шѡпта іѡјасѡс аслас голгѡм шыѡн палѡдѡис вундан машѡна. Сѡјѡ саргѡгтыр вѡтлысѡис пара вѡв бѡрса да лѡѲѡн волсалѡис кыз іѡаса іѡјасѡс. Стѡпкалы машѡна-лѡн шаргѡм шыыс кажѡтѡис пулемјѡт шыѡн, кодѡ быѲѡ водѡдѡис прѡѲвѡнклыс војска, а ез колхозлыс наѲ. Машѡналыс вундѡмсѡ јѡалысјасѡс Стѡпка прѡставѡитѡис аслыс кыѲі санѡитарјасѡс.

Сѡјѡ ез матыстчыв шаргыс машѡна дорѡ, ез ветлы јѡасысјас дѡнѡ, а сувѡтѡис тѡрытја вундѡм вылас-на, кѡнѡ сулалѡсны пасјас да вѡсталѡсны тѡрытја шѡп ѡктѡминдыс помсѡ. ПасјассаѲн Ѳѡылын зунгырасѡсны кујѡм нывпѡснѡ, му вылын паввѡіѡисны налѡн тыртѡм мешѡкјасныс. Стѡпка зунгыртѡис да ѡтарѡ мѡдарѡ ветлѡдлѡг моз заводѡитѡис ѡктыны муѡ гыдалѡм шѡпјас.

Рѡгыд мыѲѡи нѡшта воѡсны мукѡдјас, локтѡсны і Пашка да сылѡн ічѡт чѡјыс, Катук. Чѡлад разѡдѡчѡсны му пастала да лѡѲѡн муѡнѡг моз вѡтѡисны мѡда-мѡд вѡжмыс. Сѡмын Пашка-лѡн лунтыр ез пѡтавлы серамыс, сѡјѡ скѡр, ветлѡдлѡ думажѡтѡг тырја да кок увѡыс шѡпјассѡ оз азѡв, чѡјыс бѡрсыс ѡктѡ.

— Пашка, бара колѡн шѡпјасѡ, — шуалѡис чѡјыс.

(ВоѲѡ лѡб-на).

МУСА НЫВЛЫ

С. ЈЕРМОЛЫН

Те тѡдан, менам сѡлѡмшѡр,
Сѡкт бердса жужыд кыркѡщдортѡ,
Кор сес ег слѡјмывлѡј мѡ бѡр
Куз тувсов војбыд мунны гортѡ.
Ок, кущѡм јуыс вѡлі лѡн!..
І тѡлыс југѡрјасѡн ворсѡс...
А тувсов тѡлыс—гѡн коѡ скѡн,
Те чужѡм вылыс нумтѡ корсѡс.
Быд сѡкас зорѡз быдмѡс тыр,
Веж вѡјас—лѡн ју берег пѡлѡн....
...Но полѡ востыны ме пыр
Сек ассым те возын том сѡлѡм.

Ѳд ег лыст шуны весѡг кыв,
Мыј текѡд сѡлѡм кѡсја јѡтны.
Мем тајѡс мѡчлуныд, том ныв,
Сек щѡктѡс гусѡн теыс вѡзны.
Ме чѡјтѡ вој-на корсны лад
Ас лубов јылыс бѡрја кывлы.
Кор мѡчмас выл колхознѡј сад,
Сек, мѡса, ставсѡ воста нывлы.
І со-тај! Пуксѡс пемыд ар
Мем кымѡр пластѡн сѡлѡм вылѡ....
Те лебзын сѡктыс, кызі тар,
Выл сѡктјас, карјас вомѡн ылѡ.
І мыјла сек ег восты ме
Тед, дона кѡзук, ассым пыщкѡс?
Ѳд бура дыр-на тајѡ мем,
Тѡз менсым том сѡлѡмѡс бѡщкас.

Мем гажтѡм тетѡг кыркѡщдор.
Кѡт гѡгѡр зулкѡн гажыс пуѡ.
Оз гажѡд сѡктса сылан гор...
Збѡј дум тас менѡ ылѡ нуѡ.
Ој, мыјда мемы лубов жар.
Ме кѡсја гажѡдчыны, ворсны...
А сѡлѡм ѡндѡ Москва кар,
Сес щѡктѡ олангаж мем корсны.

...Со, азза аслам сѡктсан ме,
Кыз чужѡм вылад вѡрыд ворсѡ...
Кремљ площадь вывѡтѡ мунан те,
Збѡј нывјас—знѡтнѡј јѡзкѡд орчѡн.

А сѳлѳм дѳнад Лѳенѳн нѳм
Гѳрд зарнѳ орѳен вылын ѳзѳѳ.
Вѳѳв вывсаѳ Ворѳшѳлов Кѳлѳм
Тед ассѳыс чѳлѳмбытѳѳ вѳзѳѳ...
І тенад зумыд шагыд мем
Щѳѳш щѳѳктѳѳ лѳны знатнѳѳ мортѳн,
Мед шудын, гажын колны нем,
ѳа лѳны тенад вернѳѳѳ жортѳн.

Важ лебав, лебав, лѳтѳѳѳк ныв.
Мед сылас пропеллер шы гѳра.
Важ сѳѳктлыг бѳрѳа гѳра выв
Ме талун тракторѳн тас гѳра.
І мед-жѳѳ жургас менам кыв
Ас течѳм мыла сыланкывѳѳн..
Ме кувтѳѳ тенад, муса ныв,
Кор волан—кутла ѳежнѳѳѳ сывѳѳн.
Ен сѳмын вунѳѳ, сѳлѳмшѳѳр.
Сѳѳѳѳт берѳѳѳа жужыд кыркѳѳщѳѳртѳѳ,
Кор сес ег слѳѳѳѳмывлѳѳѳ мѳ бѳр
Куѳ тувсов вѳѳѳѳѳ мунны гортѳѳ...

Сентабр, 1938 во.

КЫРҢЫН

I. ГАБОВ

Шондi бердiс пујас сајö.
Зарнi кыа öзјiс пыр.
Јенеж шöрлаң тöлыс кајö.
Ловзiс-шызiс садја кыр.

Кырјын нывјас, зонјас уна;
Ворсöм—öни налöн уж.
Ворсiг, сылiг öдјö вунö
Лунга кыпыд ужлöн муз.

Најö пöвсын быдöн сылыс.
Быдöн шуда, овныс рад.
Јургö сылöм Сталин јылыс,
Кодi сетiс шуда кад.

Асја кыа петны кöсјö.
Тöлöн вөрзiс пулöн кор.
Лöнны кутiс öни вöлiс.
Гажа кырјын ворсöм гор.

Кывјас лöдiг, колльö гортас
Мiча нылöс бурлак-зон;
Бөрја кывјас шуö јортлы:
„Аскi, муса, петан он?“..

Петiс шондi, кајö вывлаң,
Локтö мiча, гажа лун.
Садмö, чеччö долыд пырыс.
Мiјан шуда сöвет му.

ГРАҢИЦА ВЫЛЫН

I. МОЖЕГОВ

Жужыд кыркѳц пѳлѳн
Шунгѳ, кывтѳ жу.
Помса бусѳ-зерѳ,
Кыптѳ жежыд ру.

Војыс талун пемыд,
Гажтѳм мѳдлапѳв.
Сені враг лукавѳј,
Лѳг мѳ вылѳ зев...

Мѳжан вылѳ врагјас
дастыѳны пыр.
Петкѳдлам мѳ вывјас,
Кағтывласны дыр.

Кыс-нын бостны враглы
Шуда Сѳвет му.
Мѳжанлыс дозорѳс
Некор ун оз су.

Лун і вој пыр вѳзам.
Страналыс кордон.
Мѳжан Ворошилѳв —
Бојевѳј нарком.

ЧАСТУШКАЈАС

Міјан Сыктыв абу жужыд,
Сартасџн мерајтамџ.
Менам мілџ абу ылын,
Быд рыт мі азысламџ.

Енџ лодырџс раџејтџ,
Уж вылыс пышјалыџс.
Раџејтџ ударныкџс,
Вџр-ваын ужалыџс.

Рытја војын јенеж ломџџ,
Уна козув зірдалџ.
Сџлџм шџр мілџјџ локтџ,
Менсым шогџс палџџџ.

Чері кыјыс чері кыџџ,
Чері пыџџи рак шедџ.
Вџр уж вылыс џаџџ локтџ,
Мілџсаң поклон ваџџ.

Њеужелі курја чері
Коркџ сіџџ повзылас.
Њеужелі менам мілџ
Коркџ сіџџ еновтас.

Чукџртіс I. Самтомов.

ВИЗ ВЫЛЫН

Н. ВАСЕВ

Асывнас виз вылын шондикӧд чеччан.
Асывја тӧвсорыс шувгыштӧ вӧр.
Синјастӧ тӧлыштан, вадорӧ леччан,
Чӧскыда ӧвтӧ кӧн турунлӧн кӧр.

Мыссыны, ујавны кущӧм сен лӧсыд,
Вадорыс бӧрсӧ кӧт лунтыр он кај.
Нӧрысгаң секі теӊ кылыштас гӧлбс:

— Вања, лок кыпӧдчы, пузис-нын чај!
Јурјастӧ кыскалан, куртан да чӧвтан,
Колхозлы отсалан, ачыд зев рад.
Рытнас те бара-нын вадорын кӧвтан.
Тази ми коллалам каңикул кад.

МЫҖОН МИ ӨНИ ОЗЫРӨГ да ЖОНӨГ

А. ЖАРОВ

1.

Пөс војас лебыштісны бөрө
Јөз пөвсө колі налөн след.
Ми, кодјас төдам сјө пөра,
Ми нуам тан победнөј свет.

Пріпев: Мыҗон ми өні озырөс да јонөс,
Ошјысны мыҗон өні мијан ем,—
Ставыс сјө шедіс чорыд тышјас помыс,
Став јөзлөн слава лоө сјө нем.

2.

Гөл јөз көн нартитчысјас вылө,
Јон кырым лептө ескігтыр,
Шуд перјыс јөз отчїзна вылө
Зев ыжыд лача кутө пыр.

3.

Уж мірыс мијан дорын талун,
І сөлөмјасөн ськөд ми.
І мијан знамја улө налөн
Пыр унжык сувтө вернөј пі.

4.

І мијан шуда муыс војтыр
На ногөн ставыс вок да јорт.
І Сталин јортөс медга војдөр
Радпырыс казтылө быд морт.

Коміөдіс Иван Вас.

ЛЫЛЛОЈ ВЫВГАҢ, САМОЛЪОТЈАС

С. АЛЫМОВ

1

Москва јылыс, генералјас,
Мѡвпјас течны зев-нын сор.
Кавказ дорсаң і Бајкалѡз
Оз кол тыс весіг тор.

Пріпев: Лыллѡј вывсаң, самолетјас,
Еј, бојец, вај свіѡеч кој!
Саркмунины пулемјотјас—
Врагкѡд воча пансіс бој.

2

Лубѡј сѡкыд торјыс петам.
Врагѡс венны дасѡс пыр.
Муѡс ассыным ог сетѡј,
Оз вош сылѡн весіг чір.

Пріпев.

3

Міјан арміјаным сталыс,
Міјан сыланкыв прѡстѡј:
Постјас вылын, дѡна Сталин,
Суга ветлѡ часѡвѡј.

Пріпев.

4

Міјан вынѡр чегны поѡтѡм.
Сіјѡ некодыр оз быр.
ѡна вожд, мі вермѡм богтам
Косјас вылын текѡд пыр.

Пріпев.

Коміѡдіс Іван Вас.

Јем. Јарославскіј. Ленин—Сталин партија—великој октабрској социјалистическој револуција котыртыс	3
* * * Комі АССР Сѡветској писателјас сојузса Оргбјуролдн уж јылыс отчот, коѡѡс вѡѡма комі сѡветској писателјаслдн да республикаса лѡтактѡвлдн расширеннѡј собраніје вылын 1938 во са октабр 15-ѡд лунѡ (<i>печатајтѡма женѡѡѡмѡн</i>)	7
Иван Вас. Мыла горѡн (<i>кѡвбур</i>)	38
П. Соронін. Повтѡм героїна (<i>очерк</i>)	40
Иван Вас. Казтылѡм (<i>кѡвбур</i>)	44
С. Јермолин. Кыз во (<i>кѡвбур</i>)	46
Ја. Рочев. Нѡколај Сидоров (<i>очерк</i>)	47
С. Јермолин. Зорзалѡ му вылын томлун да гаж (<i>кѡвбур</i>)	54
І. Селков. Јансѡѡѡгѡдн (<i>кѡвбур</i>)	56
А. Зүзев. Томјѡзлѡн вожак (<i>очерк</i>)	58
І. Селков. ѐтвылыс (<i>кѡвбур</i>)	62
Н. Горѡејев. Мѡча нылѡј (<i>кѡвбур</i>)	63
М. Шестаков. дозорникјас (<i>челѡѡјаслы повеет, продолженіје</i>)	65
С. Јермолин. Муса нылѡј (<i>кѡвбур</i>)	72
І. Габов. Кырјын (<i>кѡвбур</i>)	74
І. Можегов. Граница вылын (<i>кѡвбур</i>)	75
* * * Частушкајас (<i>чукѡртис І. Самтомов</i>)	76
Н. Васев. Віз вылын (<i>кѡвбур</i>)	77
А. Жаров. Мыјдн мѡ озырѡс да јонѡс (<i>комѡѡдѡс Иван Вас</i>)	78
С. Алымов. Лылѡј вѡвсаң, самолетјас (<i>комѡѡдѡс Иван Вас</i>)	79

Редколлегія—Комі Оргбјуро ССН.

Техн. редактор М. Шестаков

Обложка худ. В. Полякова.

Главлит Лѡ 3728. Заказ № 2611. Стат. формат бумаги 72×108¹/₁₆ 5 печ. листа 66.000 знак. в п. л. Тираж 1000 экз. Сдано в набор 29/Х-38 г. Подписано к печати 2/ХІІ-38 г. Издание № 4.

Типография УМП, Коми АССР, гор. Сыктыввар, Дом печати.

Ц. 193
Акт № 98

СУЗӖДӖЙ, ЛЫДӖӖЙ!

ЛЫТӖРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННӖЙ ДА
ОБШЩЕСТВЕННО-ПОЛЫТІЧЕСКӖЙ КОМІ ЖУРНАЛ

„УДАРНІК“

ЛЕЗӖ КОМІ АССР-са СӖВЕТСКӖЙ
ПИСАТӖЛЈАСЛӖН СОЈУЗ.

Журнал „Ударник“ петӖ быд тӖлыгын Ӗтчыд.

Журналын печатайтсӖны партіјнӖй да сӖветскӖй рукова-
щӖӖй маҗеріалјас, обшщественно-полытїческӖй, історїческӖй да
научнӖй волпросјас куға стаҗҗас.

Журналын печатайтсӖны комі художественнӖй выл произве-
деніејас: повестјас, вїстјас, очеркјас, кывбурјас, поемајас да
с. в. ПечатайтсӖны коміӖн сӖветскӖй да іностраннӖй художест-
веннӖй ліҗератураыс медгӖдчана произведеніејас.

„Ударник“ журналын печатайтсӖны народнӖй творчествоыс
произведеніејас: мојдјас, сыланкывјас, частушкајас да с. в.

Журнал „Ударник“ колӖ сузӖдны быд бібліотекалы, клублы,
лыддысан керкалы, гӖрд пельӖслы, школалы, сӖветскӖй да пар-
тїјнӖй учрежденіејаслы.

Журнал „Ударник“ колӖ сузӖдны да лыддыны рабочӖјјаслы,
колхозникјаслы, вӖрлезысјаслы, велӖдчысјаслы, культурнӖй да
научнӖй работникјаслы.

„Ударник“ журналлӖн 1939 Ӗд во вылӖ подпіснӖй доньс:

3 тӖлыс вылӖ 4 ш. 50 ур.

6 тӖлыс вылӖ 9 ш.

12 тӖлыс вылӖ 18 ш.

Подпіска бостсӖ „СојузпечатӖн“ быдлаын — поштовӖй от-
деленіејасын, пісмоносецјасӖн.

Торја номерлӖн доньс 1 ш. 50 ур.

Комі АССР-са СӖветскӖй ПисателјаслӖн Сојуз.